SFÂNTUL IGNATIE BRIANCIANINOV

De la întristarea inimii la mângâierea lui Dumnezeu

Scrisori către mireni

SFÂNTUL IGNATIE BRIANCIANINOV

SFÂNTUL
IGNATIE BRIANCIANINOV

De la întristarea inimii la mângâierea lui Dumnezeu

Scrisori către mireni

Traducere din limba rusă de
Adrian Tănăsescu-Vlas

Tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfințitului Părinte Galaction,
Episcopul Alexandriei și Teleormanului

editura
Σοφία

Editura Cartea Ortodoxă
București

Redactor: Diana-Cristina Vlad

Coperta: Mihaela Voicu

Traducere după originalul în limba rusă: Sviatitel' Ignatii Briancianinov, *Sobranie pisem*, ed. Pravilo Verî, Moskva, 2009.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
IGNATIE BRIANCIANINOV, sfânt
De la întristarea inimii la mângâierea lui Dumnezeu: scrisori către mireni / Sfântul Ignatie Briancianinov: trad. din limba rusă de Adrian Tănăsescu-Vlas. – Bucureşti: Editura Sophia; Alexandria: Cartea Ortodoxă, 2012
ISBN 978-973-136-281-6; ISBN 978-606-529-185-0

I. Tănăsescu-Vlas, Adrian (trad.)

28

1.
Despre dragostea de aproapele și despre talantul prieteniei

În lină însingurare, pe malul Volgăi mărețe, îmi amintesc deseori de voi, minunată, binecuvântată pereche! Şi voi vă aflați pe un țărm de ape largi, pe țărmul unei mări ce din când în când este liniştită, este limpede ca oglinda, însă uneori, răscolită de vifor, se acoperă de valuri tulburi, de spumă căruntă. Aşa este viața noastră! În ea avem parte când de linişte, când de vifor, iar timpul trece, trece, cufundându-se năvalnic în hăul veşniciei. Fericit e acel corăbier de pe marea lumii care-şi îndreaptă privirile des spre cer! El se călăuzeşte după luminătorii cereşti, nu se descurajează în furtuni şi în liniştea mării nu se încrede, ştiind-o înşelătoare! Privirea cu care se vede cerul este credința; prin ea zărim cerul duhovnicesc: învățătura lui Hristos. Pe acest cer strălucesc Evanghelia ca soare, Vechiul Testament ca lună, scrierile Sfinților Părinți ca stele.

Vă scriu din inimă, vă scriu ceea ce i s-a insuflat acesteia să vă scrie. Inima mea nutreşte față de voi aceeaşi dulce simplitate ca a voastră fa-

ță de mine. Asemenea legături sunt o adevărată comoară. Dragostea de aproapele este cea mai mare plăcere, şi în aceste legături ale mele prieteneşti mă mângâie cu deosebire faptul că pricina lor este Dumnezeu. După cuvântul Scripturii, El este Cel ce luminează şi sfințeşte toate, El este izvorul a tot binele adevărat, a toată desfătarea adevărată, curată. El mă păstrează în amintirea voastră şi pe voi într-a mea. El ne va da să înmulțim talantul prieteniei, pe care tot de la El l-am primit. Iată ce vă doresc: vă doresc ca la intrarea în veşnicie să ne învrednicim a ne înfățişa Domnului în ceata slugilor bune şi credincioase, zicându-I: „Tu ne-ai dăruit minunatul talant al prieteniei: Îți aducem prinos alt talant, pe care l-am dobândit cu ajutorul acestuia: talantul de mult preț al mântuirii."

2.
Despre adevărul evanghelic, care ne poruncește să lăsăm toate ca să moștenim toate. Evanghelia îl lipsește pe om de tot ce acesta stăpânește în chip nedrept. Să nu ne lăsăm duși de valul lumii. Prietenii sunt o binecuvântare dumnezeiască

Vă scriu din pustia însingurată unde, în sfârşit, după drumuri îndelungate, am ajuns şi încep să mă tratez. Am încheiat călătoria cu mare trudă; de două ori s-a întors la mine boala mea din Sankt-Petersburg, adică mi s-au tăiat picioarele. Acum transpiră puternic şi simt o anumită uşurare. Despre Mănăstirea Babaevskii vă voi spune că îmi place nespus, în toate privințele. Ce aer! Ce ape, ce ape cristaline de izvor! Ce crânguri cu stejari, cu stejari seculari! Ce poieni! Ce Volgă! Ce linişte! Ce simplitate! Deschid cartea unui autor ascetic, o citesc şi văd că aici pot îndeplini sfaturile ei cu fapta, în timp ce în Petersburg le pot îndeplini doar cu închipuirea şi cu dorința. Pe scurt, pentru pribegia mea pământească, în această clipă, nu mi-aş dori un adăpost mai bun.

Cu desfătare în inimă îmi amintesc de prietenii mei din Sankt-Petersburg; îmi amintesc de ei cu recunoştinţă, chemând asupra lor binecuvântarea dumnezeiască. Prietenii mi i-a dat Dumnezeu: am primit această răsplată de la dreapta Lui atotsfântă pentru gândul lepădării de sine, căruia i-am urmat din zilele tinereţii mele. Deja experienţa însăşi mă încredinţează de adevărul evanghelic, ce porunceşte să părăsim toate, ca să moştenim toate. Evanghelia îl lipseşte pe om de ceea ce el stăpâneşte în chip nedrept. Din limanul lin, din pustia îndepărtată repet acelaşi lucru pe care îl spuneam din pustia apropiată: „Nu vă lăsaţi furaţi de curgerea zgomotoasă, furtunoasă, a lumii!" Fie urechile inimilor voastre luând aminte glasul rugăciunii mele!..

Hristos să fie cu voi!

3.

Binecuvântare pentru cei nou-căsătoriți. După necazuri vin mângâieri, iar după mângâieri vin necazuri, lucru care naște credința în Dumnezeu și moartea față de lume. Viața pământească este o călătorie spre veșnicie.

Din însingurarea mea, de pe pitoreştile maluri ale Volgăi mărețe şi splendide, vă felicit cu prilejul izbutitei săvârşiri a lucrului început în familia voastră, lucru care pentru o inimă părintească este atât de îmbucurător şi atât de greu în acelaşi timp.

Binecuvântarea lui Dumnezeu să adumbrească nou-căsătorita pereche – binecuvântare atât de îmbelşugată, încât să o vedeți limpede, să vă mângâiați şi să dați pentru ea mulțumită lui Dumnezeu. El le trimite necazuri celor pe care îi iubeşte, iar în urma necazurilor trimite mângâieri. Faptul că mângâierile iau locul necazurilor şi necazurile – locul mângâierilor dă naştere credinței în Dumnezeu şi morții față de lume. Luându-l pe om de mână, credința îl aşază în fața lui Dumnezeu. Un astfel de om se înalță mai presus de lume: sub picioarele lui este întuneca-

tul haos al îndoielii, al necredinței, al rătăcirilor, al filosofărilor îngâmfate şi totodată deşarte, la fel cum sub picioarele celui ce s-a urcat pe vârful unui munte înalt se află nori, stânci, prăpăstii, cascade care vuiesc şi saltă din stâncă în stâncă.

Viaţa pământească e o călătorie ce nu se întrerupe nici măcar o clipă. Mergem, mergem, şi dintr-o dată se deschid porţile veşniciei, şi ne pierdem în întinderea ei neînchipuită, aşa cum minunat grăieşte Sfântul David: *Străin sunt eu pe pământ, să nu ascunzi de la mine poruncile Tale* (Ps. 118, 19). Chiar aşa: legea lui Hristos este ca un fir pe care, urmându-l, ieşim din labirintul întunecat al vieţii pământeşti în veşnicia cea fericită.

Să fiţi sănătoşi şi să propăşiţi!

4.
Despre răbdarea în necazuri și despre faptul că nici o virtute nu poate să se alcătuiască fără răbdare

În mijlocul nopţii adânci şi întunecate răsună trist şi tărăgănat strigătele caraulelor, rupând sfinţita ei tăcere[1]. Caraula este mângâiat şi îmbărbătat de glasul tovarăşului său; sufletul său e înrâurit binefăcător de gândul, de simţământul că cineva îi împărtăşeşte soarta.

Mângâietor, îmbucurător e pentru creştin glasul fratelui său în acest întuneric şi această umbră a morţii în care săvârşim pribegia noastră pământească mergând spre cer. Ce vă voi spune din îndepărtata mea strajă? Ce gând mângâietor vor purta spre dumneavoastră sunetele mele? Veţi auzi ceea ce şi mie îmi aduce un deosebit folos, veţi auzi cuvintele Mântuitorului, cu care El îmbie spre cunoştinţa, spre zidirea, spre întărirea tuturor pribegilor Pământului: *întru răbdarea voastră veţi dobândi sufletele voastre* (Lc. 21, 19).

Ah! Trebuie să ne amintim această povaţă a Mântuitorului, trebuie să ne ţinem de ea fără înce-

---

[1] Este vorba de paznicii care pe atunci patrulau străzile noaptea, strigând la intervale regulate *(n. tr.)*.

tare, aşa cum se ţine orbul de călăuză, fiindcă necazurile ne dau unul altuia în primire ca din val în val, ne vând unul altuia aşa cum un stăpân crud vinde un rob altui stăpân, la fel de crud sau şi mai rău – iar când sufletul şi trupul sunt deja subţiate de suferinţe, când devin slabe, nimicnice ca pânza de păianjen, ne ia în primire mormântul!..

Pentru a birui unele necazuri este nevoie de bărbăţie, pentru a ieşi din altele trebuie înţelepciune, pentru a scăpa din altele se cuvine să ai smerenie – dar în toate necazurile, orice alte virtuţi ai avea, trebuie neapărat răbdare. Nici o virtute nu poate să se alcătuiască fără răbdare; ca să rămână virtute, virtutea are nevoie de răbdare. Cine se clatină în virtute, cine nu va răbda în ea până la sfârşit, şi-o pierde. Domnul a zis despre cei ce caută să fie pe placul Lui că ei fac roadă întru răbdare (v. Lc. 8, 15), a poruncit să ne dobândim sufletul întru răbdare (v. Lc. 21, 19), a vestit că se va mântui doar cel ce va răbda până la sfârşit (v. Mt. 24, 13).

Iată răspunsul pe care îl dau din însingurarea mea la chemarea dumneavoastră! Fie ca el să pătrundă în cămara lăuntrică a inimii voastre, să răsune în ea, să reverse în ea mângâiere lină – mângâierea pe care o dau cuvântul ceresc şi nădejdea cerească. Acesta este glasul celui ce strigă în pustie, celui ce tace în pustie!.. Şi iarăşi mă cufund în tăcerea-mi, în depărtarea-mi, în obscuritatea-mi întunecată, inspirată ca noaptea adâncă. Aşa tace caraula după ce şi-a tărăgănat la soroc strigătul melancolic! Hristos să fie cu voi!

5.

Despre aceea că în Împărăția lui Dumnezeu ne duce făclia credinței și despre răbdare

Scrisoarea dumneavoastră mi-a plăcut mult; faptele dumneavoastră, pe care le-a insuflat dragostea de aproapele, mi-au plăcut mult; sfatul dumneavoastră mi-a plăcut mult şi-l îndeplinesc. În fine, dumneavoastră înşivă mi-ați plăcut mult; în scrisoarea pe care mi-ați trimis-o sunteți atât de împăcat, atât de liniştit! Nu-mi place ca cei ce pribegesc pe acest pământ să fie nechibzuit de veseli: lucrul acesta nu li se potriveşte pribegilor, surghiuniților, pe care îi aşteaptă moartea, judecata, veşnicia de două feluri – fericită sau amarnică. Îmi place ca ei să fie liniştiți: liniştea e un semn că pribeagul are nădejdea cea binecuvântată în inimă.

Trăiesc în însingurare şi mă tratez; efectul medicamentelor este salvator, dar totodată puternic, aşa încât zac la pat zile întregi. De la fereastra mea am o vedere minunată spre Volga, pe care o laud, dar la care mă uit rar, rar, în treacăt. După cum mă ştiu din copilărie, simțurile mele trupeşti nu erau receptive, lumea materială

nu mă înrâurea decât slab prin ele. Nu am fost curios, am fost rece față de toate, dar niciodată n-am putut să privesc cu nepăsare un om! Sunt făcut să iubesc sufletele omenești, să admir sufletele omenești! De aceea și ele – ca niște îngeri minunați – se înfățișează privirilor inimii mele atât de încântător, atât de mângâietor! Iată o priveliște, iată un tablou la care mă tot uit și nu mă pot sătura. Și ce ciudat! Fața, silueta, trăsăturile le uit îndată, de suflet îmi amintesc. Multe suflete, suflete minunate, sunt în tabloul meu, pe care l-a zugrăvit dragostea, pe care aducerea-aminte credincioasă îl păstrează întreg și în culori vii. Însingurarea face și mai limpezi, și mai vii aceste culori. În tabloul meu vă aflați și dumneavoastră. Vă privesc deseori, și sufletul meu vă dorește tot binele.

Ce însemnătate are dacă suntem îmbrăcați în haine luxoase sau într-un strai simplu? Să ne săvârșim pribegia pământească purtând făclia credinței drepte, credinței vii. Această făclie ne va aduce în veșnica Împărăție a lui Dumnezeu, în fața intrării căreia sunt lepădate deopotrivă și zdrențele, și îmbrăcămintea luxoasă. Față de luminoasa haină duhovnicească, nici cea mai luxoasă îmbrăcăminte nu este altceva decât o zdreanță disprețuită.

Întru răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre (Lc. 21, 19), li s-a spus celor ce pribegesc pe acest pământ, deoarece calea noastră e strâmtă

şi necăjită, iar noi suntem slabi. *Puterea* lui Dumnezeu *întru neputinţă se desăvârşeşte* (II Cor. 12, 9), ne învaţă iarăşi, dându-ne mângâiere, Scriptura. Îi mulţumesc fratelui dumneavoastră pentru rândurile pe care le-a adăugat! Dacă scrisoarea mea ar avea ochi, le-aş fi poruncit să-l privească ţintă, vreme îndelungată şi cu atâta prietenie, încât acest pătimitor necontenit, fără să vrea, ar fi zâmbit.

Hristos să fie cu dumneavoastră!

6.
Despre păzirea de întuneric și de păcat. Despre Înfricoșătoarea Judecată

Sunteți la Paris! Valurile mării vieții ne-au despărțit. Eu hălăduiesc pe malul însingurat al Volgăi, dumneavoastră ați fost aruncat în Paris, capitala modei, capitala lumii civilizate şi, s-ar putea spune, capitala întunericului şi a păcatului. În capitala întunericului şi a păcatului să vă păziți de întunecare, să vă păziți de păcat! Unde este mai mare primejdia, acolo este nevoie de mai multă băgare de seamă. Dacă împrejurările vă silesc să vă aflați într-un oraş unde bântuie ciuma sau altă boală molipsitoare, trebuie să vă străduiți să vă terminați cât mai repede treburile de acolo şi să plecați cât mai repede. Cu atât mai mult trebuie să procedați astfel într-un oraş care este capitala păcatului. Cine ştie dacă păcatul cel prearău nu vă va face vreo rană? Cine ştie ce rană vă va face? El poate pricinui şi o rană de moarte, cu neputință de vindecat.

Întoarceți-vă mai repede, încheindu-vă treaba de acolo! Aici vă aşteaptă o sarcină însemnată. Sunteți dator să vă ocupați cu atenție de sufletul

dumneavoastră. Nu-l irosiți, fiindcă lucrul acesta e cu putință, și cât de mulți sunt cei ce îl fac! Să vă amintiți că și dumneavoastră aveți a ieși din această viață pe ușa mormântului, a vă înfățișa înaintea Domnului spre judecată – spre o judecată care este înfricoșătoare și pentru sfinții Lui, și pentru cei ce și-au petrecut întreaga viață făcându-I placul. Acolo vor fi judecate nu doar păcatele, ci și dreptățile oamenilor; acolo multe dreptăți ale lor vor fi osândite de Dreptatea cea întru totul desăvârșită. Despre lucrul aceasta a dat mărturie Însuși Mântuitorul. *De nu va prisosi dreptatea voastră,* a zis El*, mai mult decât dreptatea cărturarilor și a fariseilor, nu veți intra în Împărăția cerurilor* (Mt. 5, 20).

O, dacă Milostivul Domn mi-ar da să mă bucur de mântuirea dumneavoastră și a mea în veacul acesta și în cela ce va să fie!

7.
De ce ne scapă gândul la moarte și veșnicie. Despre ispita din minte și din inimă și despre priveghera duhovnicească

Cu bine vă săvârşiţi pribegia pământească? În vremea acestei pribegii, omului i se întâmplă să se uite cu nesaţ la lucrurile care se înfăţişează privirilor, şi atunci i se pare că mersul lui către veşnicie s-a oprit. Aceasta este o iluzie a ochilor sufletului. Mergem tot timpul şi nu ne oprim nici măcar o clipă. Pentru ca cel pribeag pe acest pământ să nu se rătăcească în calea-i grea i se cântă o cântare duhovnicească. Iată cuprinsul ei: voia lui Dumnezeu, preasfintele Lui porunci. *Cântate erau de mine îndreptările Tale în locul pribegiei mele* (Ps. 118, 54), a zis de Dumnezeu insuflatul David.

Pe aici, când cineva se rătăceşte în pădure, în satele vecine se trage clopotul la biserică, şi cel rătăcit iese din pădurea întunecoasă luându-se după sunetul clopotului. Or, un oraş mare, cu locuitori mulţi, are o anumită asemănare cu un codru: în el, la fel ca în codru, poţi să te rătăceşti... Fie ca glasul meu, ieşit din însingurarea mea,

să se asemene binefăcătorului sunet al clopotului bisericesc! Întotdeauna a răsunat în sufletul dumneavoastră, întotdeauna a găsit în el adăpost. Şi acum să-l audă sufletul dumneavoastră, iar auzindu-l să se umple de mângâiere adevărată! Cred că omul nu poate afla mângâiere adevărată decât în aducerea-aminte de Dumnezeu. *Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu,* zice Sfântul David, *şi m-am veselit* (Ps. 76, 3).

Cât de sigur este faptul că toţi trebuie să murim! Ce este viaţa aceasta faţă de veşnicie? O clipă care nu înseamnă nimic! Nici unul dintre oameni nu a rămas nemuritor pe pământ, dar noi trăim de parcă am fi fără moarte; gândul la moarte şi veşnicie ne scapă, ne devine cu desăvârşire străin. Aceasta este o mărturie limpede a faptului că neamul omenesc se află în starea de cădere; sufletele noastre sunt ţinute în legăturile unui anumit întuneric, unor lanţuri nedezlegate ale amăgirii de sine, prin care lumea şi timpul ne ţin în robie şi în subjugare. Este nevoie de sforţări, de sforţări neîncetate, de luptă cu noi înşine, ca să scăpăm din prăpastia cea cumplită şi întunecată; este nevoie de răbdare pentru a îndura cu mărime de suflet toate nevăzutele furtuni sufleteşti. Ispita din minte şi din inimă este mai de temut decât toate ispitele din afară. Nimeni nu este atât de primejdios pentru noi ca noi înşine. *Privegheaţi şi vă rugaţi,* a zis Domnul, *ca să nu intraţi în ispită* (Mt. 26, 41). Omul poa-

te priveghea asupra sa numai în lumina Noului Testament. Lumina în care se săvârşeşte privegherea duhovnicească se revarsă şi din scrierile Sfinţilor Părinţi. Dumnezeiasca Scriptură şi Părinţii ne amintesc fără încetare de Dumnezeu, de binefacerile Lui, de menirea noastră, de viitorul cel veşnic fericit şi de cel veşnic nefericit, dau în vileag viclenia lumii, cursele ei, arată mijloacele prin care putem scăpa de aceste curse şi intra în limanul mântuirii.

Rămâneţi slujitor al lui Dumnezeu în această scurtă vreme a vieţii pământeşti, şi veţi moşteni o veşnicie plină de bucurii şi de necurmată desfătare duhovnicească!.. Nu vă descurajaţi din pricina poticnirilor: nepăcătuirea desăvârşită este un vis cu neputinţă de împlinit! Poticnirile sunt fireşti pentru toţi oamenii, cărora, tocmai din pricina acestei înclinări a lor spre căderi, li s-a poruncit: *întru răbdarea voastră vă veţi dobândi sufletele voastre; cel ce va răbda până în sfârşit, acela se va mântui*.

Binecuvântarea lui Dumnezeu să odihnească asupra dumneavoastră!

8.
Cea mai înaltă fericire de pe pământ este a-L cunoaște pe Dumnezeu. Despre unirea prin rugăciune și înnoirea duhovnicească

Anul trecut, în ziua de 14 octombrie, eram în casa dumneavoastră şi slujeam dumnezeiasca Liturghie împreună cu fraţii mei în paraclis. Luaţi parte la slujbă, împreună cu binecuvântatele dumneavoastră fiice, cu binecuvântatele dumneavoastră urmaşe. În rugăciune eram uniţi cu toţii. Această unire este mai presus de senzaţiile pământeşti; în ea e ceva ceresc; în ea e o pregustare a vieţii ce va să fie, în care pe oameni îi va uni duhul. Aici, pe pământ, îi uneşte cel mai mult pământul – „pământ" numesc trupul şi sângele nostru, căci aşa le-a numit Dumnezeu: *pământ eşti,* i-a zis El omului căzut, *şi în pământ vei merge* (Fac. 3, 19).

După Liturghie am avut adevărata plăcere, venită din inimă, de a vă felicita cu prilejul zilei dumneavoastră de nume, de a vă ura toate bunătăţile cu care Milostivul Domn îl înzestrează în timp şi în veşnicie pe omul plăcut Lui şi iubit de El. Acum, din pustia mea îndepărta-

tă, vin la dumneavoastră cu gândul, cu amintirea, cu inima – în fine, cu rândurile acestea. Vă felicit cu prilejul zilei dumneavoastră de nume, vă felicit cu aceeaşi plăcere duhovnicească, plin de aceleaşi dorinţe sincere şi bune faţă de dumneavoastră. Domnul să vă binecuvânteze! *Înnoiască-se ca ale vulturului tinereţile tale*! Iar omul se înnoieşte, întinereşte de pe urma bunei credinţe. Dacă e să facem o comparaţie între viaţa omenească şi veşnicie, toţi suntem la fel de tineri şi toţi suntem la fel de bătrâni. Mie îmi apare în floarea şi frumuseţea tinereţii, cu adevărat viu, numai cel binecredincios. Acesta răspândeşte mireasma duhovnicească a nemuririi; se simte că în el trăieşte Dumnezeu, dând viaţă sufletului. Astfel, pentru toţi sufletul se simte limpede în lucrurile trupului, pe care el îl foloseşte ca pe o unealtă; se simte şi lipsa sufletului, pe care o văd toţi în nemişcarea şi în putoarea trupului fără viaţă.

Cu adevărată, adâncă, duhovnicească mângâiere am fost martor al felului cum inima dumneavoastră a înviat pentru Dumnezeu; am fost martor al acestei preaplăcute privelişti şi am dat mulţumită lui Dumnezeu. Nu este pe pământ fericire mai presus decât a-L cunoaşte pe Dumnezeu şi a te lipi de El din tot sufletul. Această unire e de acum şi până în veac! Această unire este condiţia fericirii adevărate, fericirii veşnice, a cărei pregustare începe deja aici, pe pământ.

Oricum mi-aş aminti despre dumneavoastră, totdeauna îmi vine în minte stihul Psalmistului: *înnoi-se-vor ca ale vulturului tinereţile tale* (Ps. 102, 5), şi inima mea îl trimite spre dumneavoastră pe aripile urării calde!

După cum vedeţi, scrisoarea mea nu este deloc ceremonioasă; tot ce am scris porneşte din inimă. Nu vă osteniţi să răspundeţi la ea: am de la dumneavoastră o scrisoare pe care o citesc şi recitesc mereu cu înnoită desfătare duhovnicească, dându-I mulţumită lui Dumnezeu. Această scrisoare este sufletul dumneavoastră; a plăcut înaintea lui Dumnezeu ca el să fie deschis pentru mine spre folosul obştesc: al meu şi al dumneavoastră. Cel ce rosteşte cuvântul lui Dumnezeu şi cel ce ascultă cuvântul lui Dumnezeu se folosesc împreună, şi folosul îl aduce Dumnezeu. Aici, pe pământ, în valea necazurilor şi a plângerii, El îi uneşte pe oameni întru unire de cuget cu atotsfântul, atotputernicul Său cuvânt. După încheierea pribegiei pământeşti, El îi sălăşluieşte pe cei ce au unire de cuget în casa cea veşnică, unde nu amuţeşte niciodată prăznuirea duhovnicească. Fie ca El să ne dăruiască aici unirea de cuget şi de suflet cea plăcută Lui, ca pe o chezăşie, iar dincolo – în cer, în veşnicie – să ne dăruiască fericirea cea negrăită, ca împlinire a chezăşiei...! Ce gând mi-a venit acum! Nu îl voi ascunde! Dar-ar Milostivul Domn să vă văd împreună cu toţi copiii şi nepoţii dumneavoastră într-un

locaş veşnic, plin de lumină şi bucurie, plin de slavoslovire a lui Dumnezeu, aşa cum v-am văzut pe toți anul trecut, pe 14 octombrie, adunați în sfânta Lui biserică. Ați făcut în casă adăpost pentru Dumnezeu: faceți şi în sufletul dumneavoastră; El vă va întocmi casă, locaş de mare cuviință în sfânta Sa cetate, în Ierusalimul ceresc: o va face, întrucât a făgăduit că va răsplăti fiecăruia după faptele sale.

9.
Despre chemarea dumnezeiască. Despre pocăința cuvenită mirenilor. Despre amăgirea de sine și despre lucrarea în noi a lumii duhurilor și a lumii materiale

Cu ajutorul lui Dumnezeu, răspund la scrisoarea dumneavoastră. Zis-a Domnul: *Nimeni nu poate să vină la Mine de nu-l va trage Tatăl, Care M-a trimis* (In 6, 44). Aşadar, cu toate că unealta chemării este un om, însă chemarea este dumnezeiască; Dumnezeu este Cel ce cheamă. Simțind această chemare, care vi s-a făcut auzită după ce ați străbătut deja o cale îndelungată în pribegia pământească, să nu vă învârtoşați inima – iar aceasta se învârtoşează prin înşelăciunea păcatului, precum a spus Sfântul Apostol Pavel. *Luați seama, fraților,* zice el, *să nu fie cumva în vreunul din voi o inimă vicleană a necredinței, ca să vă depărteze de la Dumnezeul Cel viu* (Evr. 3, 13, 12).

Nu v-aş sfătui să intrați în cercetarea amănunțită şi de subțirime a păcatelor şi însuşirilor dumneavoastră păcătoase. Adunați-le pe toate în vasul cel unul al pocăinței şi aruncați-le în

adâncul milostivirii lui Dumnezeu. Cercetarea de subţirime a păcatelor proprii nu i se potriveşte omului care duce viaţă mirenească: ea nu va face decât să-l arunce în descurajare, nedumerire şi tulburare. Dumnezeu ne ştie păcatele, şi, dacă vom alerga la El mereu pocăindu-ne, va tămădui treptat însăşi păcătoşenia noastră, adică deprinderile, însuşirile păcătoase ale inimii. Păcatele săvârşite prin cuvânt, prin faptă, prin învoirea gândurilor, trebuie spuse la spovedanie părintelui duhovnicesc, însă de cercetarea în subţirime a însuşirilor păcătoase, repet, mireanul nu trebuie să se apuce: aceasta este o capcană întinsă de cel ce ne vânează sufletele. Ea poate fi recunoscută după tulburarea şi descurajarea pe care le naşte în noi, chiar dacă pe din afară este îmbrăcată cu chipul plăcut al binelui. De acest văl negru este nevoie pentru monahi, ca să ascundă de ei razele harului care le luminează minţile şi inimile; de acest văl negru este nevoie pentru monahii deja sporiţi, pe care vederea propriei păcătoşenii nu poate să nu îi ducă la deznădăjduire, ci îi duce doar la smerenie. Aşa purta oarecând un văl pe faţa sa strălucitoare de Dumnezeu văzătorul Moisi.

Trebuie să recunoaştem – şi această recunoaştere va fi cu totul îndreptăţită – că noi toţi, oamenii, ne găsim mai mult sau mai puţin în amăgire de sine, suntem cu toţii înşelaţi, purtăm cu toţii înşelarea în noi. Aceasta este o urmare a căderii

noastre, care s-a săvârşit prin primirea minciunii drept adevăr; aşa cădem întotdeauna şi acum. De asta suntem atât de schimbători! Dimineaţa sunt într-un fel, la prânz – altfel, după-amiaza şi mai altfel, şi aşa mai departe. Lumea duhurilor lucrează prin gânduri şi prin simţămintele inimii; lumea materială lucrează prin simţurile trupeşti. Amândouă ne momesc să gustăm din fructul oprit. Simţurilor trupeşti – văzului, auzului, pipăitului – acest fruct le pare minunat; gândul – cuvântul unei fiinţe nevăzute – îndeamnă mereu: „Gustă, cunoaşte!" El momeşte prin curiozitate, aţâţă prin slava deşartă. În sufletul nostru răsună glasul amăgitorului, glasul pe care l-au auzit pentru prima dată protopărinţii noştri în Rai; răsună glasul: *veţi fi ca nişte dumnezei!* Răsună şi sminteşte; sminteşte şi ucide. Tocmai de aceea li s-a dat oamenilor o virtute nouă – smerenia; le-a fost dată o nouă lucrare lăuntrică – pocăinţa. Atât lucrarea, cât şi virtutea sunt cu adevărat neobişnuite! Ele sunt cu totul potrivnice lucrurilor prin care am căzut. Prin pocăinţă e omorâtă pierzătoarea înrâurire a simţurilor trupeşti, iar prin smerenie e nimicită semeaţa cugetare, slava deşartă, trufia vieţii: pe scurt, tot ce îl scoate din minţi pe om.

Ce este de făcut? – veţi întreba. Nu trebuie să vă tulburaţi de schimbările care se întâmplă ca de ceva neobişnuit; nu trebuie să vă apucaţi de cercetarea în subţirime a păcatelor, ci să vă du-

ceți viața în pocăință statornică, socotindu-vă păcătos în toate privințele și crezând că Milostivul Domn îl va primi în brațele milostivirii Sale, în sânul mântuirii, pe oricine își recunoaște păcătoșenia. Nu am în vedere aici păcatele de moarte: pocăința pentru acestea este primită de Dumnezeu doar atunci când omul se lasă de ele. Îndeletnicirile de pe lângă casă și gospodărie sunt foarte folositoare: îndepărtează statul degeaba și-i ușurează minții războiul ei nevăzut. Când omul stă degeaba, războiul ajunge o luptă crâncenă, care este îngăduită doar celui silit de împrejurări sau adus de Dumnezeu la ea. Buna chibzuință cere să nu ieșim la o luptă mai presus de puterile noastre, ci, dimpotrivă, să ne-o ușurăm pe cât ne stă în puteri. Credeți în Atotputernicul Dumnezeu, nădăjduiți în El trăiți cu răbdare și cu statornicie, trăiți în simplitate, în pocăință și în smerenie, încredințați-vă voii lui Dumnezeu; când se va întâmpla să vă abateți de la calea dreaptă întoarceți-vă din nou pe ea, și vă veți mântui.

10.
Despre nestatornicia fericirii pământești. Despre plutirea pe marea vieții. Despre pregătirea pentru veșnicie și despre menirea omului

În aducerea mea aminte e încă vie ultima oară când ați venit în Pustia Sfântului Serghie[1]. V-am văzut acolo într-o vreme când slava pământească, atât de nestatornică şi de schimbătoare, vă zâmbea. Acum mi-ați părut mult mai măreț; mi-ați făcut o impresie adâncă. Respect toate virtuțile, însă nici una nu-mi stârneşte atât respect ca îndurarea cu mărime de suflet a nestatorniciei fericirii pământeşti. Pe câmpul de luptă, omul ajunge deseori erou pentru că fierbe în el sângele; în răsturnările neaşteptate ale vieții poți fi erou doar dacă ai măreție în suflet. Părăsind arena gloriei militare, bărbatul viteaz făureşte plug din sabia sa de oțel, spaima vrăjmaşilor patriei, şi orice cetățean adevărat – iar în urma acestuia istoria şi urmaşii – priveşte cu respect la plugul acela: el intră în numărul şi în

[1] Este vorba de mănăstirea de lângă Sankt-Petersburg unde Sfântul Ignatie a fost o vreme întâi-stătător *(n. tr.)*.

rândul monumentelor mărețe. Dispreț și nemulțumire își atrag distincțiile care acoperă pieptul unui nemernic: pe el, fiecare distincție este un monument al intrigii, al josniciei, al lenei. Spuneți-mi, ce dacă Grișka Otrepiev a avut pe cap coroana Monomahului[1]? Ce renume are acesta? Renumele de om rău, nerușinat, lipsit de conștiință, care nu s-a dat în lături de la nici un fel de fărădelegi, renume nedespărțit de blesteme. Să ne izbăvească Dumnezeu pe toți de acest renume! Și câți uzurpatori nu sunt pe lumea asta...

După ce mi-am luat rămas bun de la dumneavoastră, m-am îmbolnăvit și mai tare. Văzând că nu mai am puteri nici să mă lupt cu boala, care se întețise peste măsură, nici să mă lupt cu împrejurările, am vrut să părăsesc pentru totdeauna Petersburgul și îndatoririle agitate. Nu tuturor le este dat să fie frunze, flori, fructe în pomul statului; trebuie să fie cineva care, ca o rădăcină, să-i aducă acestuia viață și putere prin îndeletniciri neștiute, line, de un folos vital, de o necesitate vitală. Socot că una dintre aceste îndeletniciri este întărirea aproapelui în credința și moralitatea creștină. Această îndeletnicire pașnică și modestă prin viul grai și prin condei mi-a luat întotdeauna o parte însemnată a timpului, iar la cât

[1] Pentru conștiința rusă, Grigorie (Grișka) Otrepiev este unul din prototipurile uzurpatorului. Coroana atribuită de tradiție lui Vladimir Monomah, marele cneaz al Kievului, era purtată de țarii ruși în ziua încoronării *(n. tr.)*.

sunt de bolnav acum, mi l-ar lua pe tot. Nu s-a împlinit precum am dorit, n-a ieşit cum am presupus; presupuneam că o să fiu scos la pensie, pentru că mulţi îmi sprijineau cererea. Mi s-a dat însă un concediu temporar, pe care să-l petrec în Mănăstirea Babaevskii ca să mă odihnesc şi să mă tratez. Acolo mă aflu acum. Închis în chilia mea fără a ieşi nicăieri, mă lupt cu boala care a pătruns adânc în mădularele mele şi dă naştere în ele unei epuizări nervoase, care mă ţine în cea mai mare parte la pat. Viitorul meu e necunoscut... Şi am renunţat să mă mai frământ pentru el! I-am zis Atotputernicului Dumnezeu: „Fă ce vrei cu zidirea Ta. Cred în cuvântul Tău că nici un fir de păr din capul meu nu va cădea fără încuviinţarea Ta!"

„Suflete al meu! Pluteşte fără cutremur pe valurile mării vieţii, fără să ai încredere în senin şi fără să te sperii de vifor. Nu te gândi la ziua de mâine, nu te obosi cu nici un fel de presupuneri, cu nici un fel de închipuiri, nu-ţi irosi cu ele timpul şi puterile. *Ajunge zilei răutatea ei* (Mt. 6, 34), a zis Dumnezeul tău. Să crezi!.. Să pluteşti, să goneşti pe valuri!.. Viaţa pământească e amăgire. Nici nu îţi vei da seama când a apărut înaintea ta limanul mormântului. Acolo unde este credinţă nu e nici întristare, nici temere; acolo este bărbăţie şi tărie de nimic biruită."

Iată cugetările celui istovit, cugetări de pe patul bolii, cugetări din pustie!

În anii tinereții sale, omul se îndeletnicește cu dobândirea cunoștințelor care îi trebuie pentru a-și lărgi pe cât este cu putință sfera de acțiune în lumea materială, în care el joacă un rol activ. Dintre acestea fac parte feluritele limbi străine, artele frumoase, științele matematice, istorice – toate, și filosofia. Când începe să se apropie însă de bătrânețe, când se apropie vremea când trebuie să cadă coaja și să rămână fructul pe care aceasta îl acoperea („coajă" numesc trupul, iar „fruct" – sufletul), când se pregătește să intre pe tărâmul nemăsurat al veșniciei, al duhului, obiect al cercetării lui devine nu materia schimbătoare, sortită sfârșitului și distrugerii, ci duhul dăinuitor, nesfârșit. Ce contează că sună așa sau altfel cuvântul, de vreme ce toate sunetele vor pieri! Ce însemnătate are care este măsura, de vreme ce avem a ne întâlni cu nemăsuratul! Ce însemnătate are un gând meschin sau altul, de vreme ce mintea se pregătește să părăsească mulțimea gândurilor, să treacă la vederea și tăcerea mai presus de gânduri, cărora le dă naștere nemărginirea lui Dumnezeu în ființele mărginite de pe lângă El! Studierea duhului îi dă omului un caracter statornic, corespunzător veșniciei. Orizontul lui se lărgește, privirile lui bat dincolo de hotarele materiei și ale timpului, de unde aduc tărie nepământească. Primiți sfatul meu sincer: îndeletniciți-vă cu citirea în adâncime a tuturor lucrărilor Sfântului Ioan Gură de Aur. Atâta timp

cât soarta nu v-a scos iarăşi în arena slujirii patriei, îndeletniciţi-vă în voie cu educarea duhului dumneavoastră în sensul limpezirii concepţiilor lui. Vi-l propun pe acel scriitor bisericesc care, prin neobişnuita curăţie, limpezime, putere a învăţăturii creştine îl înalţă pe cititor mai presus de tot ce e pământesc; acest vultur duhovnicesc zboară mai sus de nori, şi de acolo îi arată ucenicului său pământul. Cred că pentru un om de stat este un foarte mare câştig a privi pământul de la o asemenea înălţime; nu mai zic ce câştig este acesta pentru creştin, pentru omul ce are a moşteni veşnicia. Limpezimea în concepţiile religioase şi morale este neobişnuit de preţioasă; lipsa de limpezime este un mare neajuns, care se răsfrânge asupra tuturor acţiunilor omului printr-o lipsă de temeinicie. Soarta v-a cercetat cu loviturile sale; ea a zis: „Pe cine iubesc, îl bat şi îl pedepsesc." Căliţi-vă sub loviturile acestea, prefăcându-vă în oţel tare; deveniţi o comoară nepreţuită pentru cei care vă înconjoară şi care vă vor înconjura de acum înainte. Cine ştie menirea omului? Ea este scrisă în cărţile pecetluite ale Proniei. Cincinaţii părăseau sabia pentru plug, apoi lăsau plugul pentru sabie... Vă spune asta un om care şi-a petrecut în necazuri toată viaţa, care e plin de răni, şi se bucură de ele, şi mulţumeşte pentru ele lui Dumnezeu. Stindardul crucii se desfăşoară deasupra scrisorii mele: cuvântul meu iese întotdeauna de sub acest stindard!

Cuvântul meu este şi vestire de pace, şi proclamaţie de război; el cheamă la vitejie, la biruinţă, la cucerirea lumii oastea Israelului de taină: gândurile şi simţămintele creştinului.

Găsesc de prisos să vă rog să mă păstraţi în amintire: aţi dovedit că am adăpost şi în amintirea, şi în inima dumneavoastră. Chem binecuvântarea lui Dumnezeu asupra dumneavoastră şi asupra întregii dumneavoastră case.

11.
Cum să deosebim cu inima sfântul adevăr de minciună. Starea de amăgire a inimii. Critica *Urmării lui Hristos*

Sfântul adevăr e vestit în inimă de tihnă, de linişte, de limpezime, de pace, de aplecarea spre pocăinţă, spre adâncirea în sine, spre nenădăjduirea în sine, spre mângâietoarea nădejde în Dumnezeu. Minciuna, chiar dacă-şi pune masca binelui, se cunoaşte după tulburarea, întunecarea, nehotărârea, nestatornicia, împrăştierea, visarea cărora le dă naştere, sau nu face decât să amăgească inima, aducându-i linguşitor o mulţumire, o îmbătare de sine, o plăcere tulbure, lipsită de limpezime – şi această plăcere a inimii amăgite seamănă cu liniştea prefăcută, care acoperă oglinda unor bulboane adânci şi întunecate, unde sălăşluiesc monştri. Printre alte „zefire" amăgitoare şi stricătoare care insuflă inimii această cumplită linişte, această plăcere nenorocită şi pierzătoare, se numără şi citirea cunoscutei cărticele *Urmarea lui Hristos* a lui Toma de Kempis, monah apusean, aflat în înşelare drăcească. Desfătarea amăgitoare se hrăneş-

te din părerea de sine, care se naşte din lucrarea subţire a slavei deşarte, ce orbeşte mintea şi inima; ei îi place să se pronunţe, ea îşi îngăduie să se abată de la supunerea cu de-amănuntul faţă de Sfânta Biserică, crezându-se mai deştept ca ea; la fel ca toate înşelările şi cursele diavolului, la fel ca însuşi diavolul şi ca odrasla acestuia, păcatul, nu suferă buna mireasmă, ucigătoare pentru ele, pe care o răspândesc pocăinţa şi roada acesteia – smerenia. Mântuitorul lumii a zis: *Fericiţi cei săraci cu duhul, fericiţi cei ce flămânzesc acum, fericiţi cei ce plâng acum,* şi: *vai vouă, celor ce sunteţi sătui acum!* (Lc. 6, 20-21, 25).

Mintea omenească nu-i în stare să deosebească binele de rău; răul, travestindu-se, poate cu uşurinţă, aproape întotdeauna, s-o amăgească. Şi lucrul acesta este foarte firesc: mintea omenească e tânără, iar gândurile rele care îl luptă au peste şapte mii de ani de experienţă în luptă, în viclenie, în vânarea sufletelor omeneşti. A deosebi binele de rău este treaba inimii. Şi aici este nevoie însă de vreme, este nevoie de împlinirea îndelungată a poruncilor evanghelice pentru ca inima să dobândească gustul subţire de care este nevoie pentru a deosebi vinul adevărat de vinul măsluit. Cât priveşte faptul că este treaba inimii să deosebească binele de rău şi că ea nu dobândeşte îndată putinţa de a-şi îndeplini această treabă, dă mărturie apostolul: *hrana tare este pentru cei desăvârşiţi, care au prin obişnuinţă*

simţurile învăţate să deosebească binele şi răul (Evr. 5, 14). De aceea, până când inima nu va dobândi deprinderea deosebirii binelui de rău, foarte de folos este sfatul unui aproape crescut în sânul Bisericii Răsăritului, singurei sfinte, singurei adevărate, care caută şi care a aflat în supunerea faţă de ea libertatea cea fericită. „Din ascultare, a zis Sfântul Ioan Scărarul, se naşte smerenia adevărată, iar din smerenie – adevărata dreaptă socotinţă sau înţelegere duhovnicească." Aşadar, în afara neascultării neabătute faţă de Biserică nu este nici smerenie adevărată, nici înţelegere duhovnicească adevărată: acolo este tărâmul întins, împărăţia întunecată a minciunii şi a amăgirii de sine căreia aceasta îi dă naştere. Binele se deosebeşte de rău printr-o mulţime de semne, pe care omul le recunoaşte pe măsura sporirii sale duhovniceşti. La începutul scrisorii am numit semnele care sunt mai aproape de starea dumneavoastră sufletească, şi aceste semne vă sunt de ajuns! Învăţaţi-vă, puţin câte puţin, să deosebiţi, folosindu-vă de ele, binele de răul travestit.

Hristos să fie cu dumneavoastră!

12.

Despre nevăzuta luptă duhovnicească. Despre sporirea duhovnicească și despre ispită

Fii viteaz, luptă-te cu bărbăție, cu dârzenie, cu îndărătnicie. Nu-i lăsa vrăjmașului, din lenevie, biruința. După înfrângere nu te descuraja; apucă-te iar de sabie, și la luptă! Rănile primite în luptă vindecă-le prin pocăință. Iată regula nevăzutei lupte duhovnicești!

Când Domnul vrea să-i dăruiască cuiva sporire duhovnicească, îngăduie să vină asupra lui luptă. Ispita sufletească îl înmoaie pe om, îl îmblânzește cum e îmblânzit calul gonit în manej la coardă. Celui ce biruie i se îngăduie să intre la cina harului: și intră, și gustă, și se îndulcește la cina Domnului său cum se îndulcește la ospățul împărătesc ostașul care și-a dovedit credința prin statornicie, prin bărbăție, prin răni, prin biruință.

Hristos să fie cu tine! El să te întărească!

13.

Cum trebuie să fie cei ce doresc să intre în Împărăția cerurilor

Ce să vă spun?.. Celor ce vor în Împărăția cerurilor Mântuitorul lumii le-a poruncit să fie precum copiii: simpli, fără de răutate, fără duh de iscodire, credincioşi, iubitori să primească învăţătură, căindu-se grabnic pentru greşeli. Urmaţi acestui sfat al Domnului: la vremea potrivită veţi simţi o fericită înnoire, întărire a sufletului dumneavoastră. Aceasta se va săvârşi treptat, pe nebăgate de seamă... Omul se vede schimbat deodată, şi-L preaslăveşte pe Atotbunul şi Atotputernicul Dumnezeu.

Să nu vă plângeţi de scurtimea scrisorii mele, să nu o măsuraţi după numărul rândurilor. Cercetaţi-vă inima: dacă ea este mângâiată, îndestulată, măsura este deplină.

14.
Cel osândit de conștiința sa nu-și poate osândi aproapele. Legea lui Hristos cere răstignire. Despre smerenie și despre încredințarea în voia lui Dumnezeu

De ce spuneți că nu sunteți vrednic de bunăvoința şi nici măcar de îngăduința mea? Eu nu sunt altceva decât un păcătos netrebnic, ce are foarte mare nevoie de milostivirea lui Dumnezeu, fără de care sunt negreşit sortit iadului. Dumnezeul meu îmi spune: *cu măsura cu care măsurați vi se va măsura şi cu judecata cu care judecați veți fi judecați* (Mt. 7, 2). Având nevoie de milostivirea Dumnezeului meu, având nevoie de ea în deplină măsură, am pentru aproapele meu numai milostivire. Luând aminte la propria conştiință atunci când ea cântăreşte şi prețuieşte vrednicia mea, doresc ca ea să mă pună mai prejos decât toți călcătorii de lege. Osândit fiind de conştiința mea, nu pot să-mi judec aproapele şi cu atât mai puțin să osândesc pe cineva. Bine este să fii la picioarele aproapelui prin felul tău de a gândi: atunci devine accesibilă Evanghelia lui Hristos!

Iată cum sunt simțămintele mele față de dumneavoastră! Scrisoarea dumneavoastră m-a mișcat, și aceasta este pricina pentru care vin la dumneavoastră, în ținuturi străine, prin acest răspuns, și poate că am ajuns deja. Sunteți necăjit fiindcă sunteți în luptă, sunteți în luptă fiindcă legea lui Hristos e duhovnicească, cere răstignire. Veți afla mângâiere în aceea că omenirea nu s-a putut apropia niciodată de răstignire fără luptă. Dovada este Însuși Dumnezeu-Omul. El S-a rugat în grădina Ghetsimani ca să treacă de la El paharul, și sudoarea Lui cădea pe pământ ca picăturile de sânge (v. Mt. 26, 39; Lc. 22, 44). Dacă vedeți că neputința vă biruie, să știți că Domnul este puternic să dea tărie poporului Său, după cum spune Sfântul David (v. Ps. 28, 11). Ai lui Dumnezeu sunt și primesc de la El tărie cei ce Îi rămân credincioși cu voia atunci când neputința lor îi face să încalce această credincioșie cu fapta. Aduceți-vă aminte că Hristos a venit să îi cheme la pocăință nu pe drepți, ci pe păcătoși. Recunoașteți că faceți parte din rândurile acestora, cădeți cu smerenie la picioarele lui Hristos, încredințându-vă voii Lui, încredințându-vă voii Lui prezentul și viitorul, iar El va revărsa pace și liniște în sufletul dumneavoastră, lucru prin care va arăta că este aproape, că Pronia Lui veghează asupra dumneavoastră. Un oarecare Sfânt Părinte a zis: „Fericit omul care a cunoscut neputința sa, pentru că dreptul care

nu a cunoscut neputința sa este pe o cale foarte primejdioasă!" Altul spune: „Dacă Hristos a venit nu pentru drepți, mă lepăd de dreptatea mea ca de un păcat care mă desparte de Hristos și găsesc dreptatea mea – dreptate cerească, ce îmi dă mijlocul de a mă apropia de Hristos și de a fi cu El – în recunoașterea păcătoșeniei mele."

Vă scriu toate acestea spre mângâiere, ca văzând că vă aflați dator înaintea lui Hristos să ajungeți nu la deznădăjduire și la mâhnire, ci la smerenie, să fiți senini ca urmare a nădejdii în Hristos, care nu rușinează, căci El e Atotputernic.

15.
Despre vederea duhovnicească. Suflete, izbăvește-te de fălcile fiarei care este această lume!

Cu plăcere în inimă îmi amintesc cum în luna noiembrie a anului care a trecut ați vizitat Pustia Sfântului Serghie. Acolo, în biserică, în rugăciunile şi cântările sfintei slujbe, ați întâmpinat ziua dumneavoastră de nume, I-ați mulțumit lui Dumnezeu pentru trecut, L-ați rugat pentru viitor, i-ați mulțumit îngerului dumneavoastră păzitor pentru ocrotirea de până acum, l-ați rugat să vă păzească în vremea viitoare a vieții dumneavoastră pământeşti, până la sfârşitul acestei vieți, până la intrarea în veşnica fericire, înaintea feței lui Dumnezeu. După dumnezeiasca Liturghie, ați poftit la chilia mea; acolo ne-am mângâiat cu iubirea noastră frățească în Domnul, cu împreună-vorbirea în Domnul. Mângâiere e să vezi pe pământ un om care se teme de Dumnezeu, care Îi aduce jertfă viața şi puterile pe care le-a primit de la El. Din nefericire, cei mai mulți procedează altfel: aduc jertfă satanei darurile lui Dumnezeu.

Mulțumesc Milostivului nostru Domn, Care m-a adus să mă odihnesc în însingurare de agitația capitalei! Deja nu îmi mai sunt necunoscute simțămintele care îl cercetează pe om în însingurare. Tocmai de aceea pustia însingurată m-a momit atât de ușor din zgomotoasa Pustie a Sfântului Serghie. Însingurarea întărește sufletul, îi insuflă o anumită bărbăție, un anumit dispreț față de lume, pe care nu le poți simți atunci când vii în atingere cu lumea. Când sufletul calcă stricăciunea prin lepădarea de stricăciune, vede în lumina adevărată tot ce e stricăcios, și în cumpăna inimii, care nu se poate mulțumi cu nimic altceva, se pogoară vederea duhovnicească. Aceasta îl face pe viețuitorul chiliei liniștite locuitor, se poate spune, al Raiului, îl aduce în altă lume, în fața căreia lumea de aici este foarte strâmtă, nimicnică. În tihna liniștirii sufletul plutește ca într-o întindere necuprinsă, privește cele trecute, cele de față, pământul, cerul, timpul, veșnicia. Așa privește pe vreme limpede vulturul în înălțimea de neatins, în adâncul străveziu de azur.

Cu cât este mai întins spațiul pe care îl ocupă peisajul, cu atât este mai măreață priveliștea. Bune sunt frumusețile pe care omul le poate exprima, descrie prin cuvânt, însă neasemuit mai înalte sunt cele mai presus de cuvânt, care aduc inima în starea de răpire și fac mintea să nu mai poată lucra. Se spune că în Elveția, de pe o anu-

mită înălţime neobişnuită, stâncoasă, se înfăţişează privirilor un peisaj foarte pitoresc, cu totul încântător; unii călători, suindu-se la acea înălţime înfricoşătoare, au fost atât de uluiţi de măreţia priveliştii, încât de uimire nu s-au mai ţinut pe picioare, au căzut de sus, s-au zdrobit. La fel lucrează şi vederea duhovnicească! Cel căruia i se descoperă pe neaşteptate se aruncă, de uimire, în această prăpastie şi moare pentru lume! Călătorii sus-pomeniţi nu au înviat: la poalele stâncilor elveţiene, cruci negre din lemn străjuiesc rămăşiţele pământeşti ale acelor fii ai Britaniei; eu aş spune că cel pe care vederea duhovnicească l-a omorât faţă de lume nu mai învie faţă de lume. Vai! N-aş avea dreptate să spun aceasta, şi ca atare nu pot s-o spun! Vai! Omul învie şi pentru moarte! Solomon a înviat pentru moarte! Iuda a înviat pentru moarte! Pentru moarte au înviat mulţi!.. Vai! Cât suntem de slabi, cât de schimbători!.. Privesc neputinţa noastră, o privesc cu lacrimi!.. Ochii mei caută mângâiere, şi dintr-o dată se întorc spre pustie, spre însingurare!.. Acolo, acolo e cel mai sigur! Într-acolo, suflete al meu, grăbeşte! Fugi!.. Dacă picioarele nu sunt îndeajuns pentru a alerga repede, ia aripi! Goneşte!.. Zboară!.. Izbăveşte-te de fălcile fiarei numite „lume"! Fii asemenea fericitei femei care a fugit, care a zburat în pustie, femeii pe care a văzut-o văzătorul tainelor duhovniceşti – Ioan. Picioarele sunt înţelegerea sănătoasă în Dom-

nul; aripile sunt credința: bate din ele, din aceste aripi puternice, trece peste codri, ape, câmpii şi munți cel căruia i le-a dat Hristos. De la El să cerem credință; pildă ne-au dat apostolii, care ziceau şi se rugau: *Doamne, adaugă-ne nouă credință!* (Lc. 17, 5).

Domnul să ne dăruiască a străbate în zbor marea vieții pe aripile credinței şi a intra în limanul cel fericit, care este cerul.

16.
Despre însingurare şi despre veşnicie. Omul nu e menit pământului, ci cerului. Cum trebuie să fie locuitorii acestuia

Mie nu-mi trebuie nimic. Ceea ce-mi trebuie – ceea ce-i trebuie sărmanului meu suflet – am cerut deja: am cerut să fiu scos la pensie ca să trăiesc în retragere, în însingurare.

Şi o să vă dau un mic răspuns despre însingurare. Aceasta este o moarte lină şi paşnică înainte de acea moarte care este destinul de neocolit al tuturor oamenilor şi care pentru păcătoşi, pentru robii lumii, este cumplită. În însingurare se şterg treptat din mintea omenească impresiile întipărite în ea de lucrurile lumii, şi mintea îşi pierde treptat împărtăşirea cu lumea. Ea o priveşte ca din tărâmul de dincolo de mormânt, ca de pe lumea cealaltă. Ca să înţelegeţi mai bine, gândiţi-vă la China, apoi uitaţi-vă la dumneavoastră, uitaţi-vă cum privesc mintea şi inima dumneavoastră această ţară. Veţi vedea în sufletul dumneavoastră numai concepţii tulburi, din auzite, concepţii străine de viaţă – ele capătă viaţă atunci când vezi lucrurile, când ai de-a face cu

ele, când ai față de toate o înțelegere îndeaproape. Veți vedea că inima dumneavoastră este față de această țară tot atât de moartă ca față de o țară ce nu există sau există doar în povești. Aşa pare şi lumea pentru sihastru, pentru locuitorul pustiei depărtate şi adânci. Toți cei ce trăiesc în lume îi par a fi nu locuitori statornici, ci doar nişte călători. Chiar aşa şi este! Trăim – călătorim. Unii merg, modest, pe jos, alții galopează pe cai, alții gonesc în care repezi; sfârşitul e acelaşi pentru toți... Cel ce viețuieşte în însingurare se uită însă puțin, chiar şi cu asemenea ochi, la lume, la fel de puțin cum se gândeşte la China şi se preocupă de ea locuitorul Sankt-Petersburgului. O preocupare mai mare, preocupare de căpătâi, singură preocupare, este pentru el lumea unde s-a mutat: această lume e veşnicia. Porțile acesteia s-au deschis larg înaintea privirilor uluite ale sufletului, şi privirile sufletului au ațintit cu lăcomie aceste întinderi nemărginite, se cufundă în ele, sorb priveliştea nou descoperită, până atunci necunoscută, cu totul neştiută până atunci, sunt pironite, nu se pot desprinde... Veşnicia!.. Într-acolo s-au scurs toate vremurile dinaintea noastră; în acest hău s-au ascuns toate milioanele de oameni care au trăit, unul după altul, pe fața pământului; în fața ei, sub privirile ei s-a născut lumea, s-a înmulțit omenirea, s-au format semințiile, popoarele, împărățiile; sub privirile ei, multe împărății cândva înfloritoare

s-au prefăcut deja în pustie, multe oraşe mari au ajuns una cu pământul, au intrat în pământ, au fost acoperite de el; sub privirile ei, ale pustiei nelocuite, codri nepătrunşi, mlaştini nestrăbătute au ajuns sălaşuri înfloritoare ale unei societăți omeneşti numeroase, cultivate, agitate... La toate acestea a privit şi priveşte cu nepăsare, cu rece severitate, veşnicia. Nimic n-o satură şi nimic n-o va sătura. Totul trebuie să piară în ea, totul îi este jertfă, ea priveşte toate cum priveşte soarele fierbinte al primăverii la zăpada plăpândă, firavă... Iar la veşnicie priveşte, o soarbe din priviri, liniştindu-se în tăcerea însingurării sale, sihastrul. Învățat de această privelişte, el socoate, numeşte tot ce este vremelnic, aşa cum îl învață Sfânta Scriptură, „deşertăciune"; el se încredințează că omul nu este menit pământului, ci cerului – şi cerul ne-a descoperit, în Evanghelie, cum trebuie să fie viețuitorii săi. Această lege a Dumnezeului Preaînalt se străduie ceas de ceas să o împlinească adevăratul Lui slujitor, cercetând după îndreptarul ei dacă nu cumva mintea şi inima lui s-au abătut de la calea dreaptă, dacă nu împlinesc cumva vreo altă voie – voie întunecată, voie răutăcioasă, voie stricată... Când omul trăieşte astfel, cerul se pogoară pe pământ, iar odată cu el se pogoară în această vale a întunericului, a plângerii şi necazurilor, mângâierea, fericirea cerească.

17.
Despre pocăința adevărată și despre cea închipuită. Din ce este alcătuită pocăința mireanului

Am primit scrisoarea dumneavoastră, şi păcătoasa mea inimă a primit vestire să răspundă la ea fără întârziere.

...Ce „pieptănată" e scrisoarea dumneavoastră de acum, parcă e căpățâna mojicului după baie, ce cumințică!

De scrisoarea dumneavoastră dinainte m-am speriat. Ce sofisticată! Ce pretențioasă, ce pompoasă! Parcă tot corpul de gardă ar fi ieşit la paradă pe Câmpul lui Marte! Nici nu am îndrăznit să răspund. Cum citesc, mă apucă groaza, şi nu pot să răspund. Stepan m-a tot împins, cum împinge țăranul mârțoaga să tragă de plug când ară: „De ce nu-i răspundeți lui N.?" Păi dacă nu-mi vine să răspund, nu-mi vine! Şi mârțoagele, după cât se vede, au îndărătnicia lor.

Despre ceea ce urmează n-aş fi vrut să vă scriu, dar de vreme ce am început, o să scriu, ce să fac... Pocăința de care – descriați în scrisoarea trecută – v-ați învrednicit să vă atingeți nu a

fost decât o închipuire a amăgirii de sine. V-ați gândit și v-ați tot gândit, ați tot auzit de una și de alta, și deșteaptă sunteți, și smerită nu sunteți: ei, și vi s-a năzărit ceva în căpșor, s-a clădit în el un castel vrăjit. Iar pricina întregului necaz eu sunt: v-am citit ceva ce nu vă stă în puteri, și prin asta v-am zăpăcit. *După roada lor îi veți cunoaște* (Mt. 7, 16), a zis Domnul. Care a fost roada stării acesteia, pe care sufletul și-a alcătuit-o singur, cu care s-a lingușit singur? Singura roadă au fost ifosele deșarte, ifose deșarte în deplinul înțeles al cuvântului, care v-au scos din starea dumneavoastră obișnuită! I-ați scris marelui stareț, și acela, ca om trăitor în cer, nu a priceput că dumneavoastră îi scrieți despre bolovan, drept care v-a răspuns despre Ivan, v-a dat apă la moară să rămâneți în pocăința dumneavoastră închipuită, presupunând că în dumneavoastră lucrează vederea pocăinței la fel ca în el – acea vedere care este un har minunat al lui Dumnezeu, dăruit călugărilor care au sporit deja în liniștire. Creștinii care trăiesc în lume nu trebuie să se atingă de lucrările călugărești înalte, mai ales de cele isihaste. Și Domnul a poruncit să nu turnăm vin nou în burdufuri vechi (v. Mt. 9, 17). Vinul nou sparge burdufurile vechi; și el se varsă, și burdufurile le strică: lucrările călugărești, atunci când se apucă de ele mirenii, și ele se strică, și celor ce le lucrează le aduc vătămare sufletească.

Din zgomotosul şi luminatul Sankt-Petersburg a ajuns în locurile noastre îndepărtate şi liniştite zvonul cum că o oarecare damă foarte deşteaptă şi foarte ilustră i-a scris unui oarecare monah o scrisoare foarte elocventă, scrisoare în care arăta cum a văzut ea în sine un număr necuprins de păcate, iar monahul cu pricina – care, după cât se vede, nu era academician – i-a răspuns: „Măicuţă! Să priveşti atât de subţire la păcatele tale nu e de nasul tău..." Acesta este, repet, un zvon; dacă s-a întâmplat cu adevărat sau nu, nici a discuta nu îndrăznesc, şi de ştiut nu ştiu dacă în Petersburg, capitala culturii şi educaţiei, sunt îngăduite atare grosolănii. Dacă aş fi însă întrebat ce părere am despre sfatul dat de monah damei din capitală, aş răspunde cu toată sinceritatea provincialului: „Sfatul e grobian, dar bun, şi dama cu pricina ar trebui să şi-l cresteze pe perete şi să se ţină strâns de el." Pocăinţa care se potriveşte creştinului evlavios care trăieşte în lume este a te socoti în fiecare seară cu conştiinţa ta. Şi este preadestul! Dacă creştinul se va strădui să trăiască după poruncile lui Dumnezeu şi să se verifice zilnic pe sine însuşi, puţin câte puţin va dobândi umilinţa duhului, care este încă departe de pocăinţa-vedere. Dumneavoastră v-a venit (scuzaţi-mă pentru expresiile ţărăneşti, dar sunt bune, nimeresc drept la ţintă!) doar o prosteală, o prosteală trufaşă! Aceasta îmi este cunoscută, fiindcă eu în-

sumi mă găsesc în ea fără încetare, şi de aceea vă şi previn.

Când este vorba de dat sfaturi nu ar trebui să vă avântaţi, ci mai bine să refuzaţi cu smerenie. Dacă sunteţi silită s-o faceţi, spuneţi ceva, acolo, uşor, lăsând lucrul în seama Domnului. Foarte sfântă sunteţi: imediat cu omul la răstignire! Şi nici măcar nu vă pricepeţi să-l răstigniţi, ci doar îl chinuiţi în zadar. Vreţi să izbândiţi totul prin raţiune şi prin puterile proprii, când ar trebui s-o faceţi prin credinţă şi prin Dumnezeu.

18.

Despre viața pământească a creștinului. Despre îndrumarea duhovnicească. Despre citirea Sfinților Părinți. Despre împrăștiere

Liniștiți-vă! Viața pământească a creștinului este amestecată cu mângâieri și cu ispite. Așa a rânduit Purtarea de grijă dumnezeiască! Mângâierile ne sprijină în calea lui Dumnezeu, iar ispitele ne înțelepțesc.

Tovărășia oamenilor binecredincioși și discuțiile cu aceștia aduc un folos vital. Pentru a da sfat, pentru a îndruma nu este însă de ajuns să fii binecredincios; trebuie să ai experiență duhovnicească, și în primul rând ungere duhovnicească. Așa învață despre aceasta Scriptura și Părinții. Sfătuitorul binecredincios, însă lipsit de experiență, mai degrabă poate să tulbure decât să aducă folos. Nu numai printre mireni, ci și printre monahi este foarte greu de găsit un sfătuitor în stare, ca să zic așa, să măsoare și cântărească sufletul care se sfătuiește cu el și să-i dea sfat potrivit măsurii acestui suflet, potrivit „avuției" lui. Acum, sfătuitorii și îndrumătorii dau sfat

mai mult după propria lor măsură şi din cărţi. Ei bine, tocmai sfatul de primul fel este deosebit de folositor şi de lucrător; el este foarte apropiat sufletului, şi sufletul simte asta. Sfântul Isaac a zis: „Nimic nu este mai de folos pentru fiecare decât sfatul lui" – pe când sfatul străin, chiar dacă pare a fi alcătuit din cuvinte bune şi chibzuite, aduce sufletului numai chin şi neorânduială. Sufletul simte că sfatul este nepotrivit, simte că e străin de el. *Sunt unii care grăind rănesc ca cu sabia,* spune Scriptura, *iar limbile înţelepţilor vindecă* (Pilde 12, 18).

Folosiţi-vă mai mult de citirea Sfinţilor Părinţi; fie ca aceştia să vă călăuzească, să vă amintească de virtute, să vă îndrume în calea lui Dumnezeu! Felul acesta de vieţuire este al vremurilor noastre: el ne-a fost poruncit, predanisit de către Sfinţii Părinţi ai ultimelor veacuri. Plângându-se de marea puţinătate a îndrumătorilor şi sfătuitorilor de Dumnezeu luminaţi, aceştia îi poruncesc râvnitorului bunei credinţe să se călăuzească în viaţa sa după scrierile Părinteşti. *Sfatul sfinţilor este priceperea* (Pilde 9, 10).

Străduiţi-vă să nu vă fure împrăştierea, iar dacă se va întâmpla să fiţi furat de ea din neputinţa pe care o au în fire toţi oamenii, nu vă descurajaţi. A nu fi biruit deloc este un lucru nefiresc pentru omul trăitor pe pământ, nici măcar pentru cel care trăieşte în cea mai adâncă pustie şi însingurare. Nestatornicia şi alunecările lucrea-

ză neapărat în fiecare om, chiar şi în sihastrul care se nevoieşte cu cea mai mare asprime – cu atât mai mult e cu neputinţă să nu fie furat cel ce trăieşte în lume, în mijlocul tuturor smintelilor. Să nu doriţi de la dumneavoastră ceea ce este cu neputinţă, să nu pretindeţi sufletului dumneavoastră ceea ce el nu-i în stare să dea. Vindecaţi-vă alunecările prin pocăinţă, iar ceea ce lipseşte din lucrarea dumneavoastră acoperiţi cu umilinţa duhului.

Dumnezeu să vă binecuvânteze!

19.

Despre pregătirea pentru veșnicie. Despre Sfânta Scriptură și tâlcuirea ei. Despre vederea de sine

Vremea degrab zburătoare s-a apropiat deja de hotarul anului 1847, în scurtă vreme va trece acest hotar, şi anul pe care îl încheiem de trăit acum va intra în rândul anilor trecuți, care nu se vor mai întoarce. Dintre nenumăratele lui întâmplări, unele vor fi înscrise pe tablele istoriei spre pomenire îndelungată omenirii, unele se păstrează în amintire pentru o sută de ani, cincizeci de ani, unele se păstrează şi mai puțină vreme; cea mai mare parte se cufundă în adâncul uitării: în acesta se vor îneca, se vor îngropa, vor pieri.

În goană a trecut anul '47; la fel de repede va trece şi '48; în goană vor trece mulți ani, înghițindu-se cu lăcomie unul pe altul, înlocuindu-se unul pe altul. Şi noi trecem în zbor pe aripile timpului, fără să băgăm de seamă, întinderea vieții, ajungem în zbor, fără să băgăm de seamă, la înseşi porțile veşniciei!.. Îmbătrânesc şi mi se pare că vremea a devenit mai grăbită! Ea zoreşte,

zoreşte!.. Opreşte-te! Lasă-ne să ne uităm în noi înşine şi să cunoaştem mai amănunţit voia lui Dumnezeu, să ne pregătim pentru veşnicie cum se cuvine! Însă neîndurata nu ia aminte, nu-i învredniceşte nici măcar de o privire pe cei ce o roagă! Ea zboară!.. Oamenilor! Dumnezeu v-a poruncit: *privegheaţi*! Dumnezeu v-a spus despre timp: *zilele rele sunt*!

Înainte de a intra în arena anului '48, vă urez cât se poate de sincer, din toată inima, toate bunătăţile cu putinţă, mai ales bunătăţile cele duhovniceşti şi adevărate pe care le aduce credinţa lui Hristos, pe care Dumnezeu ne-a povăţuit să le căutăm. Agonisiţi-le, agonisiţi-le prin toate mijloacele bunei credinţe! Iar la temelia tuturor faptelor trebuie să stea adevărul, după cum la temelia zidirii trebuie să stea piatra cea trainică din capul unghiului! Sfântul adevăr cel de Dumnezeu dăruit, de Dumnezeu descoperit oamenilor, este păstrat în Sfânta Scriptură şi în scrierile Sfinţilor Părinţi. Dacă nu este zidită pe temelia aceasta, clădirea virtuţilor este cu totul lipsită de trăinicie, bună de nimic.

Sunt foarte bucuros că vă place atât de mult la Moscova, mai ales din pricina lucrurilor sfinte în care este bogat acest vechi oraş creştinesc – dar şi într-un asemenea loc minunat trebuie să luăm aminte la inima noastră în lumina pe care o răspândesc Sfânta Scriptură şi scrierile Sfinţilor Părinţi, iar nicidecum în propria noastră lumină,

care e vătămată de cădere, molipsită de înşelare, sau în vreo altă lumină mincinoasă. Scrieţi: „Nu puteţi şti ce se petrece în sufletul meu. Mi se pare că omul însuşi, dacă vrea să cerceteze sufletul său şi să pătrundă cu sinceritate în mişcările lui, poate să se cunoască pe sine însuşi mai bine decât oricine." În ce priveşte primul lucru pe care-l spuneţi, sunt de aceeaşi părere cu dumneavoastră: în păcătoşenia mea şi în orbirea mea, ce vine din păcătoşenie, nu mă văd nici pe mine însumi, şi cu atât mai mult nu îi văd pe alţii. Ca atare, mă strădui să pătrund – şi să pătrund în învăţătura Sfintei Scripturi, primind-o aşa cum o explică Sfinţii Părinţi, aşa cum o primeşte Biserica, nu în înţelesul pe care i-l dau dracii şi următorii acestora. Şi dracii tâlcuiesc Scriptura, spre pierzarea şi înşelarea celor ce iau aminte la ei! Poate că în lumina, în lumina adevărată, pe care o răspândesc Evanghelia şi Sfânta Biserică, mă voi vedea cât de cât pe mine însumi, îmi voi vedea întunericul, îmi voi vedea orbirea! *Duhul meu rătăceşte şi fărădelegea mea mă afundă, sufletul meu e cuprins de frică* (Is. 21, 4), spune Sfântul Proroc Isaia, care se văzuse pe sine însuşi. Vederea de sine se arată prin sărăcia duhului, nu prin mulţumirea de sine şi nădăjduirea în sine.

Cea de-a doua jumătate a vorbelor dumneavoastră m-a speriat! În ea este ceva primejdios! Nu mă opresc a vă scrie cuvintele Cuviosului Dorotei, ce mi-au venit acum în minte: „Urăşte

vrăjmaşul glasul îndreptării, pentru că pururea voieşte pierzarea noastră. Vezi de ce iubeşte pe cei ce au încredere în înțelegerea lor? Pentru că aceştia ajută diavolului, făcându-şi bântuieli singuri. Eu altă cădere nu ştiu la călugăr din altceva, fără numai din a crede inimii sale. Unii zic că omul cade din cutare sau din cutare pricină – dar eu, precum am zis, altă cădere nu ştiu să fie la cineva, fără numai din aceasta. Văzut-ai pe cineva că a căzut? Să ştii că a urmat sieşi. Nu este alt lucru mai greu decât acesta, nici mai pierzător", şi aşa mai departe. Vreți să citiți până la capăt? Uitați-vă în cartea Avei Dorotei, la capitolul „Despre aceea că nu trebuie să se încreadă cineva în înțelegerea sa".

Domnul să vă păzească de toate cursele nevăzute ale stăpânitorului lumii acesteia, şi să vă mântuiască, spre slava numelui Său!

20.

Mângâiere pentru moartea unui tânăr. Viața pământească este o pregătire pentru cea veșnică. Soarta noastră în veșnicie se află în mâinile noastre

Împărtăşesc din inimă durerea ce v-a lovit! Însuşi Milostivul Dumnezeu să vă mângâie! Să vă mângâie gândul că tânărul nevinovat, curat ca un înger, neapucând să se întineze cu nici un fel de necurății pământeşti, a plecat, a zburat la limanul cel neprimejduit – la cer. Acolo, nimic şi nimeni nu va unelti împotriva bunăstării lui! Veşnicia ce curge lin şi fericit, care nu trece niciodată, care nu se împuținează, s-a prefăcut pentru moştenitorii ei într-o singură zi. Acolo este bucurie neschimbată, acolo este praznic ce nu amuțeşte, acolo este ospăț gătit din veac şi pe veci de către Împăratul împăraților – Dumnezeu. Într-acolo şi-a luat zborul cu grabă tânărul, chemat de Marele Rânduitor al ospățului, Ziditorul oamenilor. Cine se poate împotrivi atotputernicei chemări a Celui Atotputernic? Îndată ce făptura va auzi porunca Făcătorului său, va grăbi într-o clipă s-o implinească, ascultând

ca o slugă. Să privim cu ochii credinței la tânărul drag ce merge pe întinderile văzduhului către cer! Să privim cu ochii credinței la tânărul curat, ce s-a sălășluit în cer și de bucurie a uitat tot ce e pământesc! Să-l petrecem cu rugăciune fierbinte și cu lacrimi fierbinți! Să aducem spre pomenirea lui prinos de rugăciune și lacrimi! Pământul este tărâmul plângerii; cerul este tărâmul veseliei. Veselia cerească crește din semințele semănate pe pământ. Semințele acestea sunt rugăciunea și lacrimile.

Primiți lacrimile mele ca părtașe ale lacrimilor dumneavoastră și împărtășiți-vă de mângâierea duhovnicească pe care v-o trimit în aceste rânduri. Cu toții suntem călători pe pământ pentru scurtă vreme. Cu toții avem a pleca de aici, și nu se știe ceasul în care Dumnezeu ne va chema din hanul nostru. Să ne folosim viața pământească spre a ne pregăti pentru veșnicie; să ne pregătim veșnicia cea fericită! Destinul nostru veșnic se află în mâinile noastre, fiindcă Dumnezeu va răsplăti fiecăruia după faptele lui.

Fiți încredințat de dragostea și devotamentul pe care le-ați sădit în inima nevrednicului dumneavoastră rugător către Dumnezeu.

21.
Despre viața pământească. În ce virtuți trebuie să ne nevoim cu precădere

Primiți felicitarea mea caldă cu prilejul apropierii Anului Nou și totodată a zilei dumneavoastră de nume. Domnul să vă binecuvânteze toată viața, să vestească inimii dumneavoastră voia Sa cea sfântă, bună și desăvârșită. Sporiți, sporiți în faptele milostivirii! Viața de aici este, fără doar și poate, ca un câmp semănat cu tot felul de grâne și de legume, sădit cu o mulțime de pomi și de arbuști de tot felul; oamenii sunt lucrătorii; unul e în stare să îngrijească vița de vie, altul – legumele, altul – să semene grâne, altul – să are pământul, altul – numai să smulgă mărăcinii. Fiecare să se ostenească în țarina virtuților de care este în stare, la care a fost chemat de Dumnezeu, Care arată chemarea Sa făpturii înțelegătoare prin acele puteri sufletești, prin acele mijloace pe care le-a dăruit acestei făpturi. Minunată este țarina, ogorul milostivirii materiale; lucrătorul lui se nevoiește și se îndulcește în același timp. *Cel ce miluiește pe sărac*, ne învață Scriptura dându-ne mângâiere, *dă împrumut lui*

Dumnezeu, şi după darea lui se va răsplăti lui (Pilde 19, 17). Să sporiţi în ţarina dumneavoastră: să semănaţi milostenie, să seceraţi mângâiere, să vă curăţaţi de neghine grâul, să pregătiţi jertfă curată, aşa încât Împăratul împăraţilor, privind la ea cu ochiul Său cercetător şi atotvăzător, s-o recunoască vrednică pe de-a-ntregul de hambarul ceresc. *Bate argintul nelămurit,* ne învaţă cel de Dumnezeu înţeleptit, *şi se va curăţi tot curat: ucide pe cei necredincioşi înaintea împăratului, şi se va îndrepta întru dreptate tronul lui* (Pilde 25, 4-5). Tronul Împăratului Dumnezeu este sufletul omenesc, iar necredincioşii pe care ni se porunceşte aici să îi omorâm sunt gândurile şi simţămintele slavei deşarte, dorinţei de a plăcea oamenilor, care se străduie, ca nişte vrăjmaşi şi furi, să-i răpească omului plata cerească prin amăgirea, prin nălucirea plăţii pământeşti. Aceşti vrăjmaşi nevăzuţi, aceşti uneltitori împotriva mântuirii noastre, sunt daţi în vileag înaintea feţei Împăratului de către legea descoperită nouă de Dumnezeu, de către Evanghelie, şi adevărata slugă a Împăratului poate să-i omoare pe necredincioşi, fiind luminat şi îmbărbătat de faţa cea luminoasă a Cerescului Împărat...

22.
Despre cuvenita pregătire pentru veşnicie. Despre corecta citire a Sfinţilor Părinţi. Despre necazuri: fără ispite este cu neputinţă să ne apropiem de Dumnezeu

Primiţi caldele mele felicitări cu prilejul sărbătorilor şi Anului Nou. Domnul să vă dăruiască a petrece anul care vine şi ceilalţi ani ai vieţii dumneavoastră plăcând înaintea lui Dumnezeu, cugetând la veşnicie, făptuind pentru veşnicie. Umbrele pământeşti trec deja! Este timpul să încetăm a mai alerga după ele aşa cum aleargă băieţelul după fluturele cu aripi aurii, gonind pe pajiştea smălţuită cu flori! Este timpul să ne gândim, să ne gândim temeinic la ceea ce este esenţial, veşnic! Şi se îndeletniceşte cum se cuvine cu veşnicia cel ce exersează statornic în citirea Noului Testament şi a scrierilor Sfinţilor Părinţi, care ne învaţă să înţelegem corect Evanghelia lui Hristos, cel ce, cunoscând în felul acesta voia lui Dumnezeu cea bună şi desăvârşită, îşi îndreaptă potrivit ei felul de a gândi, mişcările sufleteşti, iar păcătoşenia şi alunecările şi le vindecă prin pocăinţă. Creştinul care trăieşte în lu-

me nu trebuie să-i citească pe Sfinții Părinți care au scris pentru monahi. Ce folos să citești despre virtuțile pe care nu le poți împlini în practică? Nu poate fi nici un folos, însă poate fi vătămare, care stă în aceea că în om se va stârni închipuirea unei stări duhovnicești care nu i se potrivește deloc. Această închipuire uneori va desfăta lingușitor cu nălucirea unor virtuți înalte, alteori va aduce asupra sufletului trândăvire și deznădejde, când vedem că nu putem împlini virtuțile cu pricina; întotdeauna și în chip statornic ne abate de la faptele cele bune ce ni se potrivesc nemijlocit și astfel face viața noastră deșartă, neroditoare. Creștinul a cărui soartă este să-și petreacă și să-și încheie viața în lume trebuie să-i citească pe Sfinții Părinți care au scris pentru toți creștinii. Asemenea scriitori sunt Sfântul Ioan Gură de Aur, Dimitrie al Rostovului, Tihon din Zadonsk, Nichifor al Astrahanului, Gheorghe Zăvorâtul. Ce arenă bogată pentru citit! Ce bogată pășune duhovnicească, pe care se pot hrăni până la saț și îngrășare cuvântătoarele oi ale lui Hristos!

Mă bucur, și mă bucur împreună cu dumneavoastră, văzând din ultima dumneavoastră scrisoare că sănătatea fiului dumneavoastră merge spre bine. Pe cine iubește, pe cine primește, Domnul îl bate și-l pedepsește, iar după aceea îl izbăvește din necaz. Fără ispită nu ne putem apropia de Dumnezeu. Virtutea nepusă la încercare, au zis Sfinții Părinți, nu este virtute! Dacă vedeți

pe cineva că îi merge faima de virtuos între ortodocşi, dar trăieşte fără ispite şi sporeşte lumeşte, să ştiţi că virtutea lui, ortodoxia lui nu sunt primite de Dumnezeu. În ei, Dumnezeu vede necurăţia, pe care o urăşte! El priveşte cu îngăduinţă necurăţia omenească, tămăduind-o prin tot felul de mijloace, dar de la cel în care vede necurăţia drăcească Îşi întoarce faţa. Iubindu-vă pe dumneavoastră şi pe fiul dumneavoastră, apropiindu-vă de El, a îngăduit să vă vină necaz. De aceasta vă veţi încredinţa din faptul că după ce necazul a trecut „calea lui Dumnezeu a devenit mai limpede, mai apropiată" atât pentru el, cât şi pentru dumneavoastră. Asta văd şi din mine însumi: înainte vă vorbeam mult mai superficial, lucruri mult mai uşoare, pe când acum ceva mă sileşte să vă vorbesc mai adânc, să vă propun hrană duhovnicească mai tare, care să vă dea mai multe puteri şi mai multă vioiciune. Iar dumneavoastră, văzând cât de mult vă miluieşte Dumnezeu, străduiţi-vă să primiţi şi să păstraţi această milă cum se cuvine.

23.
Cum trebuie vorbit despre credință și cum trebuie date sfaturile

Vă felicit pe dumneavoastră şi toată familia dumneavoastră iubitoare de Dumnezeu cu prilejul sărbătorilor şi Anului Nou, vă doresc adevăratele bunătăţi, a căror căutare Domnul a insuflat-o inimilor voastre. *Fericiți cei pe care i-ai ales și i-ai primit, Doamne!*

Slavă lui Dumnezeu, Care a dăruit sfârşit bun bătrânei dumneavoastră! Fie ca El să ne dăruiască tuturor ieşire bună din această viață plină de necazuri, să ne primească în luminatele şi veselele locaşuri veşnice, care au fost gătite pentru robii Lui cei adevărați! Iar până atunci trebuie să răbdăm feluritele necazuri cele din felurite pricini şi în primul rând din pricina păcatului care trăieşte în noi, din pricina vătămării prin cădere, care trăieşte în noi. Față de necazurile acestea din urmă, celelalte necazuri sunt de puțină însemnătate.

În scrisoarea dumneavoastră mă clevetiți. Grozavi sunteți voi, petersburghezii! Până şi la „viețuitorul din pustia fără nume" vă străduiți

să ajungeți cu clevetirea. Scrieți: „Sunt foarte bucuroasă că mi-ați poruncit să nu vorbesc cu nimeni despre religie”, şi aşa mai departe. Nu este adevărat! Iată ce v-am scris, cuvânt cu cuvânt: „Când este vorba de dat sfaturi nu ar trebui să vă avântați, ci mai bine să refuzați cu smerenie. Dacă sunteți silită s-o faceți, spuneți ceva, acolo, uşor, lăsând lucrul în seama Domnului”, şi aşa mai departe. Între a vorbi despre religie şi a da sfaturi este o mare deosebire, înțelegeți! Nici măcar să dați sfaturi nu v-am interzis, ci doar v-am zis să faceți asta cu frică de Dumnezeu, cu foarte multă grijă şi măsură. Dacă-l împovărezi prea puțin pe aproapele, nu e nici o nenorocire; dacă-l împovărezi prea tare, poate cu uşurință să sufere o vătămare care să nu se mai vindece, să devină bun de nimic pentru toată viața. Vă spun asta cu lacrimi din inimă, ca om care a văzut şi a trecut prin multe experiențe amare! Ferească-mă Dumnezeu să vă sfătuiesc, în vremea sărăcăcioasă de acum, să ascundeți de aproapele acea puțină, dar mai presus de comorile întregii lumi, cunoaştere de Dumnezeu pe care ați primit-o nu fără nevoință şi suferință, dintr-o deosebită milă dumnezeiască! Acum sunt multe cunoştințe de tot felul, singură cunoaşterea adevărului a plecat de la oameni. Foarte bună este vorba rusească: „Dacă nu-i destulă sare, mai adaugi în mâncare; dacă ai sărat prea tare, capeți bețe la spinare.” Aşadar, nu te mânia, sufletelule, că în scrisoarea

mea dinainte spinărușa ta a primit câteva lovituri de la toiagul-cuvânt. Asta a fost pentru sărătura cea peste măsură! Pe toți, uite-așa, vă sărut, vă îmbrățișez, vă strâng la inima mea. Hristos să fie cu voi! Binecuvântarea lui Dumnezeu să fie asupra voastră!

24.
Despre Sfânta Treime. Despre cunoştinţele în capul cărora nu stă Adevărul. Necazurile sunt partea vremurilor noastre. Trebuie să mulţumim lui Dumnezeu în boală

În cântările sale harice, de Dumnezeu insuflate, Sfânta Biserică Îl numeşte pe Duhul Sfânt „Mângâietor", „Mângâietor" Îl numeşte şi pe Fiul lui Dumnezeu; Mângâietor este şi Tatăl, Care în chip de nepătruns cu mintea Îl naşte pe Fiul şi în chip de nepătruns cu mintea Îl purcede pe Duhul Sfânt. Mângâietor este Duhul, Mângâietor este Fiul, Mângâietor este Tatăl. Dacă razele sunt lumină şi foc, şi soarele din care vin ele este lumină şi foc.

Treime Sfântă, Dumnezeule, slavă Ţie! Slavă Ţie, Dumnezeule, Care ne-ai dăruit fiinţare, Care ne-ai dăruit mântuire, Care ne-ai dăruit nouă, celor din întunericul şi din umbra morţii, cunoaşterea adevărului şi mângâierea ce vine din suflarea asupra noastră a Duhului Tău Sfânt, Care împreună-lucrează cu Sfântul Tău Adevăr, Care este Cuvântul Tău! Cei ce au cunoscut şi au primit Sfântul Adevăr au intrat sub înrâurirea,

sub călăuzirea Sfântului Duh, sunt partea Domnului. În capul tuturor cunoştinţelor şi impresiilor care nu au drept cap Adevărul se află satana. Şi urmează satanei îngerii lui; aceştia sunt partea lui; sorţul lor este împreună cu el. Ţărână să mănânce în toate zilele vieţii lor şi pe pântecele lor să se târască (v. Fac. 3, 14): această hotărâre s-a pogorât asupra lor de la Judecătorul tuturor – Dumnezeu. Partea lor este înţelegerea trupească; îmbrăcămintea lor este învechirea lui Adam.

Sfântul Adevăr, Cuvântul lui Dumnezeu spune: *prin multe necazuri se cuvine nouă a intra în Împărăţia lui Dumnezeu* (Fapte 14, 22). Necazurile sunt cu precădere partea vremurilor noastre, căreia nu i-a fost lăsată nici nevoinţa muceniciei, nici nevoinţa călugăriei. Partea noastră, a creştinilor vremurilor din urmă, este partea unor necazuri ce par neînsemnate, nimicnice. Cumpăna este la Dumnezeu! Înaintea Lui, în cumpăna Lui, orice necaz este nimicnic, orice necaz este de mică însemnătate, oricât de mare ar fi el, pentru că adumbrirea puterii şi harului Său poate preface în cea mai mare desfătare cel mai mare necaz. Astfel, şi un necaz mic are înaintea Lui însemnătate deplină, cu nimic mai prejos decât cea a unui necaz mare. Totul depinde de harul Său – iar El primeşte de la om cu milostivire orice necaz pe care omul îl întâmpină mulţumindu-I, supunându-I-se, slavoslovindu-L.

Din boala care v-a lovit fără voie faceți un mijloc de a aduce lui Dumnezeu, mulțumindu-I, o jertfă de bunăvoie, şi fie ca Dumnezeu să o primească pe ea ca pe o cădelniță plină cu cea mai binemirositoare tămâie duhovnicească! Tămâia este mulțumirea adusă lui Dumnezeu.

25.
Despre chemarea dumnezeiască. Mângâiere pentru moartea fiului. Despre plânsul pentru cei care au murit. Dumnezeu pedepsește cu milostivire

Plăcut-a judecăților neştiute de noi ca odată cu venirea anului 1848 să vă scriu un cuvânt nu atât de salut, cât de mângâiere. Dumnezeu vă cheamă la cunoaşterea Sa, iar prin această cunoaştere – în fericirea cea veşnică! Acum vă cheamă mai limpede, mai răsunător, mai hotărât. La început, chemarea lui Dumnezeu s-a arătat tainic, prin înclinația de neînțeles pe care sufletul dumneavoastră o simțea față de slujitorii lui Dumnezeu şi față de ascultarea cuvântului lui Dumnezeu – şi slujitorul Cuvântului v-a grăit cuvânt străin de linguşire, străin de dorința de a plăcea oamenilor! Acum, această chemare s-a vădit prin neaşteptata răpire de pe pământ a unuia dintre membrii familiei dumneavoastră: fiul dumneavoastră a trecut din vreme la veşnicie, a trecut ca înainte-mergător al celorlalți membri ai familiei. Veşnicia şi i-a însuşit pe toți oamenii; pe toți îi aşteaptă în sânul său necuprins!

Nu vă spun să nu plângeți! Nu! Nu vă spun asta! Dați frâu liber lacrimilor, vărsați-le din belşug, atât cât inima să le bea până la saț, dar să nu fie stinse sfânta credință, blânda supunere față de Pronie, bărbăteasca lepădare de sine. Este folositor plânsul amestecat cu nădejdea în Dumnezeu: acesta mângâie sufletul, înmoaie inima, o deschide față de toate impresiile sfinte, duhovniceşti. Întristarea care nu-i unită cu nădejdea e străină de roadele cele bune; rodul ei e vătămător, ucigaş! Din ea se nasc trândăvirea, deznădejdea, moartea trupească şi moartea sufletului! Nu! Dumneavoastră nu veți cădea în întristarea aceasta! Vă ține în chip nevăzut dreapta cea puternică a lui Dumnezeu! Ea v-a adus în aceste zile de tânguire ca în timpul lor să vă cufundați în dumneavoastră înşivă, să vă spălați cu spălarea cea sfântă – cu lacrimile, ca multe suspine să se nască în pieptul dumneavoastră, să pornească în zbor spre cer, să curețe calea către cer pentru sufletul dumneavoastră. S-a abătut asupra dumneavoastră pedeapsa lui Dumnezeu, pedeapsă amestecată cu milostivire! Uitați-vă cum, din mijlocul întunericului întristării care v-a fost trimisă, străluceşte puternic şi binefăcător milostivirea dumnezeiască! Moartea este o dare pe care muritorii trebuie să o plătească neapărat; fiecare om trebuie s-o plătească – şi din toată familia dumneavoastră cui a trimis-o Dumnezeu? Unui tânăr atât de blând, de curat! Pentru el, moartea

este mutare la neîndoielnică fericire! Tânărul-înger este acum în cer: într-acolo, spre fericitul său locaș, va atrage privirile noastre, și aceste priviri, curățite prin lacrimi, vor începe a privi cu nădejde, cu bucurie, adeseori, la cerul curat și sfânt.

Chem asupra dumneavoastră binecuvântarea și mângâierea dumnezeiască.

26.
În ceasul necazului, liman este Dumnezeu

Omul nu este pe pământ ca să se joace cu lucruri de nimic, nu! Nu este de mică însemnătate faptul că Dumnezeu l-a zidit pe om după chipul şi asemănarea Sa! Nu este de mică însemnătate faptul că Fiul lui Dumnezeu l-a răscumpărat pe omul căzut cu sângele Său! Trebuie să preţuim aceste îndurări ale lui Dumnezeu! Trebuie să preţuim atotsfântul Sânge al Dumnezeu-Omului!.. Nu! Nu le preţuiesc după cuviinţă cei care dau credinţei o atenţie superficială şi trecătoare, irosindu-şi toată atenţia sufletului pe jucării deşarte, vremelnice, stricăcioase. Nici cei care şi-au închinat toată viaţa lui Dumnezeu n-au făcut nimic, n-au adus nici un prinos vrednic de binefacerile dumnezeieşti! Vrednic este să stea înaintea lui Dumnezeu numai duhul plin de umilinţă şi de smerenie. Numai această vrednicie omenească a fost recunoscută ca atare de Dumnezeu – şi duhul nostru poate intra în starea aceasta doar când va renunţa la toate îndeletnicirile deşarte.

Pustnicie să vă fie sufletul dumneavoastră mort faţă de lume; sfânt locaş să vă fie sufle-

tul dumneavoastră – să fie locaş al tuturor virtuţilor evanghelice. Deşertăciunile să fie înlocuite de lucrurile esenţiale şi umbra – de adevăr. De Dumnezeu nu ne putem apropia altfel decât prin spinii necazurilor. Cel îngăduit la Dumnezeu a intrat în vistieria tuturor bunătăţilor, atât vremelnice, cât şi veşnice. Când Dumnezeu vrea să apropie pe cineva de Sine, îngăduie să vină asupra lui necaz. Valul care v-a aruncat pe tărâmul crucii a fost trimis asupra dumneavoastră de Dumnezeu, Care vă iubeşte şi vă alege – a fost trimis cum i-au fost trimise furtuna şi chitul Prorocului Iona.

27.
Nu există păcate de neiertat. Despre deznădejde. Despre păcatele de moarte și despre cele care nu sunt de moarte. Despre pocăință. Despre păcatele cu cuvântul și cu gândul

Sfânta Biserică Ortodoxă recunoaşte că nu există păcat omenesc pe care să nu îl poată spăla Sângele Domnul Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Ori de câte ori s-ar repeta păcatul omenesc, Sângele Dumnezeu-Omului îl poate spăla. Păcatele întregii lumi nu înseamnă nimic înaintea Sângelui atotsfânt al Domnul înomenit, care a fost vărsat pentru noi. *El a fost străpuns pentru păcatele noastre şi zdrobit pentru fărădelegile noastre; certarea împăcării noastre asupra Lui, şi prin rana Lui noi toţi ne-am vindecat* (Is. 53, 5). Nevindecat rămâne doar cel care respinge singur tămăduirea şi mântuirea dăruite lui şi tuturor oamenilor. Aşa de îmbelşugat s-a revărsat asupra noastră mila lui Dumnezeu, încât chiar şi păcatul cel mai greu, repetat de o mie de ori, poate fi şters prin pocăinţa omului (vezi viaţa Cuvioasei Maria Egipteanca în *Proloage,* la 1 aprilie).

Pocăința înseamnă credință, pocăința înseamnă recunoaștere a răscumpărării și a Răscumpărătorului! Pocăința înseamnă însușire a meritelor Răscumpărătorului prin credința în Răscumpărător! Pocăința înseamnă lepădare de sine! Pocăința înseamnă recunoaștere a căderii și a pierzării care au cuprins întregul neam omenesc! Pocăința înseamnă lepădare de orice virtute omenească! Pocăința își pune toată nădejdea în Răscumpărător! Doar meritele Răscumpărătorului au tot prețul, un preț de necuprins! Virtuțile omenești nu au nici un preț, nici măcar cel mai mic! Ele primesc preț de la credința în Răscumpărător, atunci când prin ele se arată această credință, când sunt împlinire a voii Răscumpărătorului! Pocăința acoperă ceea ce lipsește din virtuțile omenești, îi împropriază omului virtuțile Răscumpărătorului! Dumnezeu ne-a dat pocăința ca ajutor neputinței noastre. Ah, cât de felurită și de mare e neputința noastră! Unii își urăsc păcatul, dar s-au obișnuit cu el până într-atât, că n-au putere să lupte împotriva lui și nu încetează să cadă în păcatul cel urât și scârbavnic, furați de silnicia deprinderii precumpănitoare. Limanul nefericitului rob al păcatului este pocăința! Ori de câte ori i s-ar întâmpla să cadă într-o nenorocire duhovnicească, el poate intra în acest liman, dregându-și în el corabia stricată a sufletului. Istoria bisericească a păstrat următoarea convorbire între un oarecare călugăr care suferea de pe urma păcatului și unul

dintre cei mai mari bineplăcuți ai lui Dumnezeu, îmbelșugat în harisme duhovnicești, care din pricina acestei îmbelșugări primise numele de „cel Mare". Fratele l-a întrebat pe Cuviosul Sisoe cel Mare: „Părinte! Ce să fac? Am căzut." Bătrânul a răspuns: „Scoală-te!" Fratele a zis iarăși: „M-am sculat și iar am căzut." Bătrânul a răspuns: „Iarăși scoală-te!" Fratele a zis: „Până când voi cădea și mă voi scula?" Cel Mare a răspuns: „Până când vei fi luat din această viață." Veți găsi această istorisire în *Pateric,* precum și în *Proloage,* la Viața Cuviosului Sisoe cel Mare, pe 6 iulie. Este de presupus că bineplăcutul lui Dumnezeu i-a dat un asemenea răspuns unui om care avea nefericita deprindere a păcatului, deprindere ce pare cu neputință de biruit. Se întâlnesc oameni căzuți în această nenorocire. Cuvântul „am căzut" arată că păcatul fratelui era greu, de moarte.

Trebuie știut, totuși, că Dumnezeu a dat pocăința numai și numai ca ajutor neputinței noastre, nicidecum pentru a ne da nas să păcătuim. Darul lui Dumnezeu nu trebuie folosit spre rău; trebuie să avem față de el foarte mare evlavie, chibzuință, grijă. „Cel care înnoiește căderile sale în nădejdea pocăinței, a zis Sfântul Isaac Sirul, viclenește față de Dumnezeu, și pe unul ca acesta îl ajunge moarte năprasnică." Trebuie să ne păzim cu toată sârguința de orice cădere în păcat, mică sau mare, ca de un lucru care arată vrăjmășie față de Dumnezeu.

Cel mai greu păcat este deznădejdea. Acest păcat defaimă Sângele atotsfânt al Domnului nostru Iisus Hristos, respinge atotputernicia Lui, respinge mântuirea dăruită de El, arată că în suflet domneau nădăjduirea în sine şi trufia, că era străin de credinţă şi de smerenie. Mai mult decât de orice alte păcate, ca de o otravă ucigaşă, ca de o fiară cumplită, trebuie să ne păzim de deznădejde. Repet: deznădejdea este cel mai rău păcat dintre toate păcatele. Deznădejdea ajunsă la deplinătate se arată de obicei prin sinucidere sau prin fapte care sunt totuna cu sinuciderea. Sinuciderea este păcatul cel mai cumplit! Cel ce l-a săvârşit s-a lipsit de pocăinţă şi de orice nădejde a mântuirii. Sfânta Biserică nu săvârşeşte pentru el nici o pomenire, nu-l învredniceşte de prohodire şi îl lipseşte de îngroparea în cimitirul creştinesc.

Sinuciderii îi urmează ca greutate păcatele de moarte, cum ar fi omorul, preacurvia, erezia şi celelalte de aceeaşi teapă. Deşi păcatele acestea sunt mai puţin pierzătoare decât sinuciderea şi decât deznădejdea, care duce la sinucidere, deşi celui care le-a săvârşit îi rămâne putinţa pocăinţei şi mântuirii, se cheamă totuşi **„de moarte"**. Cel ce rămâne în ele este socotit mort cu sufletul; cel ce rămâne în ele nu e îngăduit de rânduielile Sfintei Biserici la împărtăşirea Sfintelor lui Hristos Taine, să ia parte la sfintele slujbe. Dacă moartea îl va găsi nepocăit de păcatele acestea, veşnica lui pierzare este neîndoielnică. Se poate socoti

că pocăința omului care rămâne într-un păcat de moarte este adevărată numai atunci când se va lăsa de acel păcat. Numai atunci poate fi îngăduit la unirea cu Hristos prin împărtăşirea Sfintelor Taine! Şi ca atare, după păcatul de căpetenie, care este deznădejdea şi sinuciderea, trebuie să ne păzim cu deosebită sârguință de păcatele de moarte, având în suflet hotărârea neclintită de a nu mai cădea în ele. Dacă se va întâmpla nenorocirea să cădem în vreun păcat de moarte, trebuie să ne lăsăm de el fără întârziere, să ne vindecăm prin pocăință şi să ne păzim din răsputeri pentru a nu mai cădea în el. Iar dacă, dintr-un concurs nefericit de împrejurări, se va întâmpla din nou să cădem în păcat de moarte, nu trebuie să ne lăsăm pradă deznădejdii, ci trebuie să folosim iarăşi doctoria sufletească de Dumnezeu dăruită, pocăința, care îşi păstrează toată puterea şi eficacitatea până la sfârşitul vieții noastre.

Există şi păcate care nu sunt de moarte: unele dintre ele sunt mai grele, altele – mai uşoare. Trebuie mai întâi să ne dezvățăm de păcatele grele, iar apoi şi de cele uşoare. De pildă, îmbuibarea nu este păcat de moarte; nici iubirea mâncărurilor gustoase nu este păcat de moarte. Îmbuibarea este mai grosolană şi însoțită de urmări mai vătămătoare decât iubirea mâncărurilor gustoase, şi ca atare trebuie mai întâi să ne dezvățăm de multa mâncare, şi apoi de mâncarea gustoasă. Oricum, şi păcatele care nu sunt de moarte,

cum ar fi îmbuibarea, iubirea mâncărurilor gustoase, luxul, vorbirea deşartă, glumele uşuratice şi aşa mai departe, crescând şi cuprinzându-l pe om, pot ajunge foarte aproape de păcatele de moarte. Păcatul care a pus stăpânire pe om se numeşte patimă. Patima este supusă chinului celui veşnic, au zis Părinţii (vezi Cuviosul Nil Sorski, Cuvântul 1), şi ca atare nimeni nu trebuie să nesocotească păcatele care nu sunt de moarte, ci trebuie să luăm aminte cu deadinsul ca nu cumva vreun păcat să crească şi patima să se prefacă în deprindere cu el. Pentru curăţirea de asemenea păcate şi pentru ca noi să putem lua mai bine aminte la noi înşine, Sfânta Biserică a rânduit ca fiecare creştin ortodox să nu vină la Sfânta Taină a Spovedaniei mai rar de patru ori pe an (sau, dacă împrejurările nu îngăduie altfel, cel puţin o dată, dar neapărat). Sfânta spovedanie aduce un îndoit folos: dă iertare de la Dumnezeu pentru păcatele săvârşite şi fereşte de noi căderi în păcate. „Ca un frâu, aducerea-aminte de spovedanie opreşte de la noi căderi în păcate sufletul ce are obiceiul de a şi le spovedi, grăieşte Sfântul Ioan Scărarul, pe când păcatele nespovedite se săvârşesc iarăşi cu uşurinţă, ca şi cum ar fi făcute în întuneric" (*Scara*, Treapta a patra).

Unele păcate sunt săvârşite cu cuvântul. Acestea nu trebuie deloc socotite neînsemnate! De la un cuvânt glumeţ la un cuvânt călcător de lege nu e decât un pas! *Din cuvintele tale vei fi găsit*

drept, şi din cuvintele tale vei fi osândit (Mt. 12, 37), a zis Mântuitorul. Limba a săvârşit mari fărădelegi: a rostit lepădare de Dumnezeu, hule, jurăminte mincinoase, clevetiri împotriva aproapelui. Lepădarea de Hristos şi hula împotriva lui Dumnezeu se numără printre cele mai grele păcate de moarte.

Unele păcate sunt săvârşite cu gândul, cu simţămintele inimii, cu mişcările trupului. Toate acestea nu sunt mărunte, toate sunt vrăjmăşie împotriva lui Dumnezeu! Însă când cugetul şi inima se îndulcesc de păcat, când le place să-l înfăptuiască prin închipuirea împestriţată, împodobită şi îndelungă, un asemenea păcat sufletesc ascuns este aproape de păcatul săvârşit cu fapta.

Omul trebuie să fugă din răsputeri de toate păcatele îndeobşte, iar pentru păcatele în care, din neputinţă, cade cu fapta, cu cuvântul, cu gândul şi cu toate simţirile, trebuie să se pocăiască zilnic înaintea lui Dumnezeu, lucru care este cel mai bine de făcut după săvârşirea pravilei de seară, mergând spre somn. Pe deasupra, trebuie să-şi curăţească an de an conştiinţa măcar de patru ori prin Sfânta Taină a Spovedaniei, iar dacă se întâmplă să cadă în vreun păcat de moarte trebuie să-l spovedească înaintea părintelui duhovnicesc fără a întârzia câtuşi de puţin. Domnul să vă păzească de marea nenorocire a sufletului care este păcatul de moarte, să vă dăruiască puterea de a vă feri şi de celelalte păcate, mari şi mici! Amin.

28.

Despre mântuire. De ce nu se pot mântui păgânii, mahomedanii și ereticii. Despre erezii. Despre cunoașterea adevăratei învățături creștine

Ce priveliște vrednică de tânguire amară sunt creştinii care nu ştiu în ce constă creştinismul! Iar această priveliște se înfățişează acum aproape neîncetat privirilor; acestea sunt mângâiate doar rareori de priveliștea contrară, care negreşit e mângâietoare! Rareori pot, în gloata cea numeroasă a celor ce îşi dau numele de creştini, să se oprească asupra unora care sunt creştini şi cu numele, şi cu fapta.

Îmi puneți din nou următoarea problemă: „De ce să nu se mântuiască, îmi scrieți, păgânii, mahomedanii şi aşa-numiții eretici? Între ei sunt oameni cu o mare bunătate. A-i da pierzării pe aceşti oameni atât de buni ar fi un lucru potrivnic milostivirii lui Dumnezeu!.. Da! Acesta ar fi un lucru potrivnic chiar şi rațiunii omeneşti sănătoase! Iar ereticii sunt creştini şi ei. A te socoti pe tine însuți mântuit, iar pe membri celorlalte

confesiuni – pierduţi, este un lucru şi nebunesc, şi extrem de trufaş!"

Mă voi strădui să vă răspund cât mai pe scurt, ca multa grăire să nu vatăme limpezimea expunerii. Creştinilor! Voi judecaţi despre mântuire, dar nu ştiţi ce e mântuirea, nu ştiţi de ce au oamenii nevoie de ea; în fine, nu-L ştiţi pe Hristos, singurul nostru mijloc de mântuire! Iată adevărata învăţătură despre aceasta, învăţătura Sfintei Biserici Soborniceşti: mântuirea stă în recăpătarea împărtăşirii cu Dumnezeu. Tot neamul omenesc a pierdut această împărtăşire prin căderea protopărinţilor. Tot neamul omenesc este o tagmă de fiinţe pierite. Pieirea este partea tuturor oamenilor, atât a celor îmbunătăţiţi, cât şi a răufăcătorilor. Ne zămislim în fărădelege, ne naştem în păcat. *Mă voi pogorî în iad la fiul meu plângând* (Fac. 37, 35), grăieşte Sfântul Patriarh Iacov despre sine şi despre sfântul său fiu, Iosif cel feciorelnic şi preafrumos! S-au pogorât la iad după încheierea pribegiei lor pământeşti nu numai păcătoşii, ci şi drepţii Vechiului Testament. Iată puterea faptelor bune omeneşti, iată preţul virtuţilor firii noastre căzute! Pentru a reface împărtăşirea omului cu Dumnezeu, altfel spus pentru mântuire, era neapărată nevoie de răscumpărare. Răscumpărarea neamului omenesc a fost săvârşită nu de un înger, nu de un arhanghel, nu de vreo alta din fiinţele înalte, dar mărginite şi zidite: a fost săvârşită de Însuşi Dumnezeu, cel

Nemărginit. Pătimirile – partea neamului omenesc – au fost înlocuite de pătimirea Lui; lipsurile meritelor omeneşti au fost acoperite de vrednicia Lui cea nemăsurată. Toate faptele bune omeneşti, care sunt neputincioase şi se pogoară în iad, au fost înlocuite de o singură faptă bună puternică: credința în Domnul nostru Iisus Hristos. Domnul a fost întrebat de către iudei: *Ce să facem ca să lucrăm lucrurile lui Dumnezeu?* Domnul le-a răspuns: *Acesta este lucrul lui Dumnezeu: să credeți în Cel pe Care L-a trimis El* (In 6, 28-29). O singură faptă bună ne trebuie pentru mântuire: credința, însă credința se arată prin fapte. Prin credință, doar prin credință putem intra în împărtăşirea cu Dumnezeu, cu mijlocirea tainelor dăruite de către El. Degeaba, în chip greşit, gândiți şi spuneți că păgânii şi mahomedanii care sunt oameni buni se vor mântui, adică vor intra în împărtăşire cu Dumnezeu! Degeaba vă uitați la concepția contrară acesteia ca la o inovație, ca la o rătăcire strecurată în învățătura Bisericii! Nu! Aceasta este învățătura dintotdeauna a Bisericii celei adevărate, atât a Vechiului, cât şi a Noului Testament. Biserica a mărturisit dintotdeauna că unul singur este mijlocul de mântuire: Răscumpărătorul! Ea a mărturisit dintotdeauna că până şi cele mai mari virtuți ale firii căzute se pogoară în iad. Dacă drepții adevăratei Biserici, luminătorii din care lumina Duhul Sfânt, prorocii şi făcătorii de minuni, care credeau în Răscumpărătorul

Ce avea să vină, dar care s-au săvârşit din această viață înaintea venirii Lui, dacă aceştia s-au pogorât în iad, cum vreți ca păgânii şi mahomedanii, care nu L-au cunoscut pe Răscumpărător şi nu au crezut în El, să primească, pentru faptul că vi se par dumneavoastră oameni de treabă, mântuirea, pe care ne-o aduce un singur mijloc – unul singur, repet –, care este credința în Răscumpărător? Creştinilor! Cunoaşteți-L pe Hristos! Înțelegeți că nu-L cunoaşteți, că v-ați lepădat de El, socotind că mântuirea este cu putință fără El, pentru nu ştiu ce fapte bune! Cel ce crede că te poți mântui fără credința în Hristos se leapădă de Hristos şi, poate fără să îşi dea seama, cade în păcatul greu al hulei împotriva lui Dumnezeu.

Socotim, grăieşte Sfântul Apostol Pavel, *că prin credință se va îndreptăți omul, fără faptele Legii – iar dreptatea lui Dumnezeu vine prin credința în Iisus Hristos, pentru toți şi peste toți cei ce cred, căci nu este deosebire, pentru că toți au păcătuit şi sunt lipsiți de slava lui Dumnezeu, îndreptățindu-se în dar cu harul Lui, prin răscumpărarea cea în Hristos Iisus* (Rom. 3, 28, 22-24). Veți replica: „Sfântul Apostol Iacov cere neapărat fapte bune; el învață că credința fără fapte este moartă." Cercetați ce anume cere Sfântul Apostol Iacov. Veți vedea că el cere, la fel ca toți scriitorii de Dumnezeu insuflați ai Sfintei Scripturi, faptele credinței, nu faptele bune ale firii noastre căzute! El cere credință vie, mărturisită prin faptele omului celui nou,

nu faptele bune ale firii căzute, ce sunt potrivnice credinței. El citează o faptă a Patriarhului Avraam, faptă din care s-a vădit credința dreptului: este vorba de aducerea ca jertfă lui Dumnezeu a propriului fiu unul-născut. A-ți junghia fiul ca să-l jertfești nu este nicidecum o faptă bună potrivit firii omenești: aceasta este o faptă bună ca împlinire a poruncii lui Dumnezeu, ca faptă a credinței. Uitați-vă bine în Noul Testament și, îndeobște, în toată Sfânta Scriptură: veți găsi că aceasta cere împlinirea poruncilor lui Dumnezeu, că această împlinire este numită „fapte", că în urma acestei împliniri a poruncilor lui Dumnezeu credința în El devine vie, fiind lucrătoare; fără aceasta ea este moartă, fiind lipsită de orice mișcare. Și, dimpotrivă, veți găsi că faptele bune ale firii căzute, care vin din simțuri, din sânge, din porniri și din simțămintele gingașe ale inimii sunt oprite și lepădate! Iar dumneavoastră tocmai prăpăditele astea de fapte bune vă plac la păgâni și la mahomedani! Pentru ele, chiar dacă sunt însoțite de lepădarea lui Hristos, ați vrea să le dați mântuirea.

Ciudată este părerea dumneavoastră despre rațiunea sănătoasă! De unde și până unde, cu ce drept o găsiți în dumneavoastră? Dacă sunteți creștin, ar trebui să aveți despre aceasta o concepție creștinească, nu alta, samavolnică sau luată de nu știu unde! Evanghelia ne învață că prin cădere am dobândit rațiunea cea cu nume min-

cinos, că rațiunea firii noastre căzute, oricare ar fi valoarea ei naturală, la orice treaptă de sofisticare ar fi ajuns prin erudiția lumească, păstrează valoarea pe care i-o dă căderea: rămâne rațiune cu nume mincinos. Trebuie s-o lepădăm, trebuie să ne încredințăm călăuzirii credinței: sub această călăuzire, la vremea potrivită, după nevoințe însemnate în buna credință, Dumnezeu îi dăruiește robului Său credincios înțelegerea Adevărului, altfel spus rațiunea duhovnicească. Această rațiune poate și trebuie recunoscută ca rațiune sănătoasă: ea este credința cea adeverită pe care Sfântul Apostol Pavel a descris-o atât de bine în capitolul 11 al Epistolei sale către evrei. Temelia rațiunii duhovnicești este Dumnezeu. Pe această piatră tare se zidește ea, și de aceea nu se clatină și nu cade. Iar „rațiunea sănătoasă" de care vorbiți dumneavoastră, noi, creștinii, o socotim rațiune atât de bolnavă, atât de întunecată și rătăcită, încât vindecarea ei nici nu se poate săvârși altfel decât prin tăierea cu sabia credinței tuturor cunoștințelor care o alcătuiesc și prin lepădarea ei. Iar dacă am recunoaște-o – pe un oarecare temei șubred, tulbure, pururea schimbător – drept sănătoasă, atunci ea, „sănătoasă" cum este, negreșit Îl va lepăda și pe Hristos. Lucrul acesta este dovedit de experiență. Și ce vă spune rațiunea dumneavoastră sănătoasă? Că a recunoaște pierzarea oamenilor buni care nu cred în Hristos este ceva contrar ei? Mai mult decât atât: că aceas-

tă pierzare ar fi potrivnică milostivirii unei ființe atotbune ca Dumnezeu. Bineînțeles, ați avut descoperire de Sus despre acest lucru, despre ceea ce este potrivnic şi ceea ce nu este potrivnic milostivirii lui Dumnezeu? Nu? Dar rațiunea dumneavoastră sănătoasă arată asta. A! Rațiunea dumneavoastră sănătoasă!.. Şi totuşi, cu rațiunea dumneavoastră sănătoasă, de unde ați scos că puteți, cu propria minte omenească mărginită, să înțelegeți ce este potrivnic şi ce nu este potrivnic milostivirii lui Dumnezeu? Dați-mi voie să-mi rostesc gândul: Evanghelia, altfel spus învățătura lui Hristos, altfel spus Sfânta Scriptură, altfel spus Sfânta Biserică Sobornicească, ne-au descoperit tot ce poate cunoaşte omul despre milostivirea lui Dumnezeu, care covârşeşte orice filosofare, orice înțelegere omenească, care este de neajuns pentru ele. Zadarnică este trufia minții omeneşti atunci când încearcă să-L hotărnicească pe Dumnezeu, Cel fără hotar, când încearcă să explice inexplicabilul, să supună judecății sale... pe cine? Pe Dumnezeu! O asemenea întreprindere este o întreprindere satanică!.. Tu, care îți dai numele de creştin şi nu ştii învățătura lui Hristos! Dacă din această învățătură cerească, harică, nu ai învățat că Dumnezeu e de nepătruns cu mintea, du-te la şcoală, ascultă ce învață copiii acolo! Profesorii de matematică le explică, vorbind despre teoria infinitului, că acesta, ca mărime infinită, nu se supune legilor cărora

le sunt supuse mărimile finite – numerele –, că rezultatele lui pot fi cu desăvârşire opuse rezultatelor numerelor. Iar tu, vrând să statorniceşti legi lucrării milostivirii lui Dumnezeu, zici: „Asta se potriveşte cu ea, asta este potrivnic ei!" Ea se potriveşte sau nu cu raţiunea ta „sănătoasă", cu concepţiile şi cu senzaţiile tale! Oare din asta reiese că Dumnezeu este obligat să înţeleagă şi să simtă aşa cum înţelegi şi aşa cum simţi tu? Or, tocmai asta ceri tu de la El! Iată un lucru cât se poate de nechibzuit şi întru totul trufaş! Aşadar, nu învinui judecăţile Bisericii de lipsă a bunului simţ şi a smereniei: acesta e neajunsul tău! Ea, Sfânta Biserică, nu face decât să urmeze neabătut învăţăturii lui Dumnezeu despre lucrările lui Dumnezeu, pe care i-a descoperit-o Dumnezeu Însuşi! O urmează ascultători toţi fiii ei cei adevăraţi, luminându-se prin credinţă, călcând în picioare raţiunea îngâmfată, care se ridică împotriva lui Dumnezeu! Credem că putem şti despre Dumnezeu numai ceea ce Dumnezeu a binevoit să ne descopere! Dacă ar fi o altă cale către cunoaşterea de Dumnezeu, o cale pe care să o croim minţii noastre prin propriile puteri, nu ne-ar fi fost dăruită dumnezeiasca descoperire. Ea ne-a fost dată pentru că avem neapărată nevoie de ea. Aşadar, deşarte şi mincinoase sunt interpretările proprii şi rătăcirea minţii omeneşti!

Spuneţi: „Ereticii sunt tot creştini." De unde aţi mai scos-o şi pe asta? Numai un om care îşi dă

numele de creştin fără să ştie nimic despre Hristos se va socoti, în adâncul neştiinţei sale, creştin de acelaşi fel ca ereticii şi nu va deosebi sfânta credinţă creştinească de odraslele blestemului – ereziile hulitoare de Dumnezeu! Altfel judecă despre aceasta creştinii adevăraţi! Numeroase cete de sfinţi au primit cununa mucenicească, au ales mai degrabă cele mai cumplite chinuri, închisoarea, surghiunul, decât să se învoiască a avea împărtăşire cu ereticii în învăţătura de Dumnezeu hulitoare a acestora. Biserica Sobornicească a socotit dintotdeauna erezia un păcat de moarte, a socotit dintotdeauna că omul molipsit de cumplita boală a ereziei este mort sufleteşte, străin de har şi de mântuire, părtaş al diavolului şi al pierzării acestuia. Erezia e un păcat al minţii. Erezia este un păcat mai mult diavolesc decât omenesc; ea este fiică a diavolului, născocire a lui, necredinţă apropiată de închinarea la idoli. Părinţii numesc de obicei închinarea la idoli „necredinţă", iar erezia – „rea credinţă". În închinarea la idoli, diavolul primea cinstire ca un dumnezeu de la oamenii orbiţi, iar prin erezie îi face pe oamenii ce orbecăie părtaşi ai păcatului său de căpetenie: hula împotriva lui Dumnezeu. Cine va citi cu luare-aminte Actele Sinoadelor Ecumenice se va convinge cu uşurinţă că ereticii au un caracter cu totul satanic: va vedea cumplita lor făţărnicie, trufia lor cea nemăsurată, va vedea purtarea lor alcătuită din minciună necontenită, va vedea

că ei sunt dedaţi la tot felul de patimi josnice, va vedea că ei, atunci când le stă în putere, nu se dau în lături de la cele mai cumplite fărădelegi. Deosebit de grăitoare în această privinţă este ura lor cea neîmpăcată faţă de fiii Bisericii Adevărate şi setea de sângele lor! Erezia este unită cu împietrirea inimii, cu o cumplită întunecare şi vătămare a minţii; se ţine cu îndărătnicie în sufletul molipsit de ea, şi greu este pentru om să se vindece de această boală! Orice erezie cuprinde hulă împotriva Duhului Sfânt: ea huleşte fie dogma Sfântului Duh, fie lucrarea Sfântului Duh, dar neapărat Îl huleşte pe Sfântul Duh. Esenţa oricărei erezii este hula împotriva lui Dumnezeu. Sfântul Flavian, Patriarhul Constantinopolului, care a pecetluit cu sângele său mărturisirea credinţei adevărate, a rostit hotărârea Sinodului Local de la Constantinopol împotriva ereziarhului Eutihie în cuvintele următoare: „Eutihie, până acum preot şi arhimandrit, a fost dat în vileag pe deplin atât de faptele lui din trecut, cât şi de lămuririle lui de acum că este părtaş rătăcirilor lui Valentin şi Apolinarie, că urmează cu îndărătnicie hulei lor împotriva lui Dumnezeu, cu atât mai mult cu cât nici măcar n-a băgat în seamă sfaturile şi poveţele noastre spre primirea învăţăturii celei sănătoase. Drept aceea, plângând şi suspinând pentru pieirea lui cea desăvârşită, vestim în numele Domnului nostru Iisus Hristos că el a căzut în hulă împotriva lui Dumnezeu, că este lipsit de

tot cinul preoțesc, de împărtășirea noastră și de cârmuirea mănăstirii sale, dându-le de știre tuturor celor ce vor sta de vorbă cu el sau vor merge la el de acum înainte că vor fi supuși afuriseniei." Această hotărâre este un model al părerii generale a Bisericii Sobornicești despre eretici; această hotărâre a fost recunoscută de toată Biserica și întărită de Sinodul Ecumenic de la Calcedon. Erezia lui Eutihie stătea în aceea că el nu mărturisea în Hristos după întrupare două firi, așa cum mărturisește Biserica, ci recunoștea doar singură firea dumnezeiască. Veți spune: „Și atât, asta e toată vina lui?.." Caraghios prin lipsa lui de cunoaștere adevărată și cumplit de jalnic prin miezul și urmările sale răspunsul dat de o oarecare persoană sus-pusă, învestită cu puterea acestei lumi, Sfântului Alexandru, Patriarhul Alexandriei, cu privire la erezia ariană! Persoana cu pricina îl sfătuiește pe patriarh să păstreze pacea, să nu stârnească gâlceavă, care este atât de potrivnică duhului creștinismului, din pricina unor cuvinte; scrie că el nu găsește nimic condamnabil în învățătura lui Arie, ci doar o anumită deosebire în modul de exprimare. Acest „mod de exprimare în care nu este nimic condamnabil", observă istoricul Fleury, respinge Dumnezeirea Domnului nostru Iisus Hristos – numai atât! Așadar, dărâmă toată credința creștină – numai atât! Remarcabil este faptul că toate ereziile din vechime, sub felurite măști schimbătoare, năzuiau spre un sin-

gur scop: ele respingeau Dumnezeirea Cuvântului şi răstălmăceau dogma Întrupării. Cele mai noi se străduie în primul rând să respingă lucrările Sfântului Duh: cu hule îngrozitoare, ele au lepădat dumnezeiasca Liturghie, toate tainele, toate lucrurile în care Biserica Sobornicească a recunoscut dintotdeauna lucrarea Sfântului Duh. Ele numesc lucrurile acestea „rânduieli omeneşti", ba chiar şi mai obraznic: „superstiţie", „rătăcire"! Bineînţeles, în erezie nu vedeţi nici tâlhărie, nici hoţie? Poate doar pentru că n-o socotiţi păcat? În ea este lepădat Fiul lui Dumnezeu, în ea este lepădat şi hulit Duhul Sfânt – numai atât! Cel care a primit şi ţine o învăţătură hulitoare de Dumnezeu, cel ce rosteşte hulă împotriva lui Dumnezeu nu tâlhăreşte, nu fură, chiar face faptele cele bune ale firii căzute! Cum poate Dumnezeu să-i refuze mântuirea?!.. Toată pricina ultimei dumneavoastră nedumeriri, ca şi a tuturor celorlalte, este profunda necunoaştere a creştinismului!

Să nu credeţi că această necunoaştere este un neajuns de mică însemnătate! Nu! Urmările ei pot fi pierzătoare, mai ales acum, când în societate circulă nenumărate cărticele cu titlu creştin, dar cu învăţătură satanicească. Neştiind adevărata învăţătură creştină, puteţi primi un gând mincinos, hulitor de Dumnezeu, drept adevăr, vi-l puteţi însuşi, iar odată cu el vă veţi însuşi şi pierzarea veşnică. Hulitorul de Dumnezeu nu se va mântui! Acele nedumeriri pe care le-aţi expri-

mat deja în scrisoarea dumneavoastră sunt niște vrăjmași cumpliți ai mântuirii dumneavoastră. Miezul lor este lepădarea de Hristos! Nu vă jucați cu mântuirea dumneavoastră, nu vă jucați! Altfel, veți plânge veșnic. Îndeletniciți-vă cu citirea Noului Testament și a Sfinților Părinți ai Bisericii Ortodoxe (nu a Terezelor, nu a Franciscilor și a celorlalți smintiți apuseni pe care Biserica lor eretică îi dă drept sfinți!); cercetați la Sfinții Părinți ai Bisericii Ortodoxe cum trebuie înțeleasă corect Scriptura, ce fel de viețuire, de gânduri și simțăminte se cuvine să aibă creștinul. Pornind de la Scriptură și de la credința vie, să-L cercetați pe Hristos și să cercetați creștinismul. Înainte de a veni ceasul cel înfricoșător în care vă veți înfățișa lui Dumnezeu spre a fi judecat, dobândiți îndreptățirea pe care El o dă în dar tuturor oamenilor prin creștinism.

29.
Crucea este semnul alegerii dumnezeiești. Prin pedeapsă, Domnul cheamă la cunoașterea Lui cea mai îndeaproape, care aduce bunătățile cele veșnice

Neaşteptată şi grea cruce a căzut pe umerii dumneavoastră! Ea a fost însă trimisă de Dumnezeu... A venit, s-a apropiat pe nebăgate de seamă, a apăsat deodată, cu toată greutatea, asupra umerilor – şi fericiți cei ce s-au învrednicit să primească asupra lor crucea Domnului! Fericit sufletul care va primi şi va purta cu mărime de suflet crucea Domnului!

Crucea este semnul alegerii dumnezeieşti, pecetea lui Hristos. Cu această pecete îi pecetluieşte Hristos pe ai Săi. Semnul acesta e zugrăvit pe iubiții lui Dumnezeu de către îngerii Atotțiitorului. „Dacă vezi pe cineva că trăieşte fără necazuri, în bunăstare necontenită, zice Cuviosul Marcu Ascetul, să ştii că îl aşteaptă după moarte judecată nemilostivă." Toți sfinții au recunoscut ca adevăr nestrămutat faptul că cel ce duce viață fără necazuri este uitat de Dumnezeu. „Nu căuta desăvârşirea creştină, spune unul dintre ei, în

virtuțile omenești: ea nu este acolo; ea e păstrată în chip de taină în crucea lui Hristos!" Orice virtuți ar fi săvârșit sfinții, ei le socoteau nedepline și neîndestulătoare dacă nu le încununa crucea lui Hristos, dacă nu le pecetluia, dacă nu le adeverea crucea lui Hristos. Trec pe calea păzită de heruvim doar cei ce au cu sine zapise pecetluite cu pecetea lui Hristos.

Mila lui Dumnezeu față de dumneavoastră s-a arătat de-a lungul întregii dumneavoastră vieți și prin binecuvântarea dumneavoastră cu fericire în familie, și prin binecuvântarea slujirii pe care o aduceți țarului și patriei. Aceeași milă dumnezeiască se arată și prin crucea care v-a fost trimisă. Pedeapsa lui Dumnezeu nu e pedeapsă omenească!.. mânia lui Dumnezeu nu e mânie omenească! Domnul pedepsește și iubește! El vă cheamă să-L cunoașteți cât mai îndeaproape. Cunoștința de scurtă vreme cu puternicii pământului aduce cinstiri vremelnice și bogăție părută; cunoașterea amănunțită a lui Dumnezeu aduce bunătățile cele veșnice, vederea slavei dumnezeiești, împărtășirea de această slavă.

30.

Despre existența iadului și a chinurilor veșnice. Cel ce respinge fie și o singură dogmă din învățătura lui Hristos se leapădă de Hristos. Despre rațiunea cu nume mincinos

Te îndoiești de existența iadului și a chinurilor veșnice, repetând fraza acum la modă: „Lucrul acesta nu se potrivește cu milostivirea unei ființe atât de bune ca Dumnezeu."

Ah, prietene! Poate, oare, o ființă atât de slabă și mărginită ca omul să judece de capul lui despre Dumnezeu, Ființa Nemărginită, Care e mai presus de toată înțelegerea și judecata, poate să tragă concluzii despre Dumnezeu privind la sine însuși? Lasă deoparte propriile judecăți și crezi din toată inima în tot ce ne învață Evanghelia! Însuși Mântuitorul a zis: *și vor merge aceștia la chinul veșnic* (Mt. 25, 46); altundeva a zis: *în iad ridicându-și ochii...* (Lc. 16, 23). Mântuitorul a zis că există iad, că există chinuri veșnice; ce poți tu să obiectezi? Dacă ai face vreo obiecție ar însemna că te îndoiești de adevărul cuvintelor Mântuitorului, că le respingi. Cine respinge fie și o singu-

ră dogmă din învățătura lui Hristos se leapădă de Hristos. Gândește-te bine: îndoiala ta nu este un păcat chiar atât de ușor, iar dacă ți-o vei însuși, dacă o vei înfăptui prin cuvinte, vei cădea în păcat de moarte. Un singur cuvânt de credință poate să mântuiască și un singur cuvânt de necredință poate să piardă sufletul. Tâlharul L-a mărturisit pe Hristos în ceasul morții, fiind deja pe cruce, și și-a deschis prin asta porțile Raiului; fariseii, lepădând Adevărul, L-au hulit pe Duhul Sfânt, și prin asta au pierit. *Din cuvintele tale vei fi găsit drept, și din cuvintele tale vei fi osândit* (Mt. 12, 37), a vestit Mântuitorul. Dacă vei îngădui rațiunii tale să obiecteze împotriva învățăturii lui Hristos, va găsi mii și mii de obiecții: ea este inepuizabilă atunci când îi îngăduim să se molipsească de reavoință față de Hristos. Puțin câte puțin, ea va respinge toate dogmele creștinești! Nu e o noutate această roadă a judecății neînfrânate și samavolnice; câți atei, câți hulitori împotriva lui Dumnezeu n-au apărut pe lume în urma ei! Pe dinafară, pentru ochii lipsiți de experiență, ei păreau de o inteligență sclipitoare, oameni care au rupt lanțurile și au ieșit la libertate, care au descoperit adevărul și l-au arătat restului omenirii. Urmările au arătat însă că părutul lor adevăr este rătăcirea cea mai cumplită și pierzătoare. Cu râuri de sânge au fost spălate ideile mincinoase, și prin spălarea aceasta tot nu s-a curățat mintea! Înspăimântător lucru este a păta mintea cu

minciuna: sângele omenesc nu-i în stare să spele petele acestea cumplite! Pentru aceasta, omenirea avea nevoie de Sângele Dumnezeu-Omului. Ea a primit Sângele acesta, s-a spălat în el şi s-a curăţat! Ţinută de mâna credinţei, a ieşit la lumina adevăratei cunoaşteri de Dumnezeu şi de sine – a ieşit acolo din prăpastia adâncă şi întunecată a raţiunii trupeşti, cu nume mincinos. Această raţiune îl cheamă pe om înapoi în prăpastie, şi omul ia aminte la chemarea ucigătoare. Ce este de mirare? Omul şi-a păstrat caracterul: în Rai, care era plin de buna mireasmă şi desfătarea dumnezeiască, nu s-a dat în lături a crede în cuvintele amăgitoare ale diavolului.

Prietene! Tu eşti creştin, mădular al Bisericii Ortodoxe a Răsăritului; rămâi credincios trupului duhovnicesc al cărui mădular eşti, păstrează unirea cu Sfânta Biserică, căreia îi aparţii, păstrează-ţi ca pe o comoară nepreţuită vrednicia duhovnicească! Neputincios fiind, nu te apuca să judeci despre dogme: acesta este un hău adânc, o mare primejdioasă, în care s-au înecat mulţi corăbieri neiscusiţi, care au nădăjduit în ei înşişi. Fără de primejdie, cu nădejdea unui folos duhovnicesc îmbelşugat pot pluti pe valurile minunate ale teologiei numai cei a căror cârmă – mintea – este ţinută de dreapta Duhului. După cum sfătuieşte Sfântul Apostol Pavel, doboară orice gând care se ridică împotriva înţelegerii, raţiunii lui Hristos (v. II Cor. 10, 5). Nu intra în sfadă, nici măcar

în discuție cu îndoielile și obiecțiile cărora le dă naștere rațiunea cu nume mincinos; taie cu sabia credinței capetele acestor șerpi îndată ce scot capul din găurile lor! Așa vei lucra drept și sigur, în chip vrednic de cineva care s-a unit cu Hristos odată pentru totdeauna. Înainte de unire este loc pentru stat pe gânduri; după încheierea unirii, a sta pe gânduri este deja o fărădelege. Nimic, nimic să nu strice, să nu clatine credincioșia ta! Ah! Cel ce n-a intrat în unire este mai puțin nesuferit decât trădătorul. Cu smerenie pleacă grumazul tău sub jugul cel bun; du o viață evlavioasă; mergi mai des la biserică; citește Noul Testament și scrierile Sfinților Părinți; fă bine aproapelui: la vremea potrivită, dumnezeiasca învățătură a lui Hristos, din care suflă sfințenia și adevărul, se va împropria sufletului tău. Atunci nu se vor mai apropia de el nici un fel de îndoieli. Învățătura lui Hristos, fiind dumnezeiască, e mai presus de fire; ea este accesibilă minții omenești doar prin mijlocirea credinței. Este o întreprindere nebunească a explica prin raționamente omenești ceea ce e mai presus de fire, care, evident, nu poate să iasă din sfera generalului, obișnuitului, naturalului. Urmările acestei întreprinderi nebunești sunt absurditatea, nenumăratele obiecții împotriva credinței, respingerea nefirescului, chiar dacă nefirescul acesta este dumnezeiesc.

În ceea ce fac, de cele mai multe ori oamenii se contrazic singuri. Se păzesc ca să nu le intre

gunoaie în ochi, însă mintea – acest ochi al sufletului – nu se gândesc deloc să şi-o păzească, ci o murdăresc cu gunoaie de tot felul. Domnul a poruncit să ne păzim mintea, fiindcă ea este călăuza omului. Dacă mintea se va abate de pe calea adevărată, toată viaţa omului devine o rătăcire. Pentru ca mintea să se abată de pe calea adevărată nu este nevoie de mult: ajunge un singur gând mincinos. *Când ochiul tău este curat*, spune Mântuitorul, *atunci tot trupul tău e luminat, dar când ochiul tău e rău, atunci şi trupul tău e întunecat. Ia seama, deci, ca lumina din tine să nu fie întuneric* (Lc. 11, 34-35). Iar noi nu păzim deloc această poruncă atotsfântă; nu luăm seama ca lumina noastră, adică mintea, să nu se facă întuneric, aruncăm în ea vrute şi nevrute; ea devine întuneric cu totul şi revarsă întuneric peste toată purtarea noastră, peste toată viaţa noastră. De unde s-au născut în sufletul tău gânduri care vrăjmăşesc împotriva lui Dumnezeu, gânduri de necredinţă pierzătoare şi cugetare deşartă? Fără îndoială că ai citit cu grămada tot felul de judecăţi neîntemeiate despre religie, în care este atât de bogată vremea noastră cea atât de săracă în adevărate cunoştinţe religioase. „Nimic nu-l îndreaptă atât de mult pe om spre hula împotriva lui Dumnezeu ca citirea cărţilor ereticeşti", a zis Cuviosul Isaac Sirul. Lasă-te de aceste lecturi dezordonate, care umplu mintea cu idei confuze, greşite, care o lipsesc de fermitate, de independenţă, de viziunea corectă, care o

aduc în starea de şovăială sceptică. Ocupă-te cu studierea temeinică a Bisericii Răsăritului potrivit Predaniei sale, care este cuprinsă în scrierile Sfinţilor Părinţi. Faci parte din această Biserică? Este de datoria ta s-o cunoşti cum trebuie. Uită-te cât de bine îşi cunosc religia eterodocşii Apusului! Ce-i drept, pentru ei este mai uşor să-şi cunoască credinţa amănunţit. Papistaşul numai ce a crezut în papa ca în Dumnezeu, şi a făcut totul: este papistaş desăvârşit şi poate să facă nebunii după pofta inimii! Protestantul numai ce se îndoieşte de toată Predania, protestează împotriva întregii învăţături a lui Hristos – păstrându-şi, totuşi, numele de creştin –, a făcut totul: este protestant pe deplin. Ajungând la această „desăvârşire", atât romanul, cât şi protestantul scriu cărţi în multe volume; cărţile lor sunt încărcate pe vapor şi merg la noi să caute cititori. Nu citi ceea ce au scris oamenii aceştia, fără să înţeleagă nici ei ce scriu! Tu, aşa cum e moda generală acum, cunoşti atât de puţin religia creştină, încât poţi foarte uşor să îţi însuşeşti vreo idee mincinoasă şi să îţi vatămi cu ea sufletul. Iadul există şi chinul veşnic există; fă-le inexistente în ce te priveşte printr-o viaţă evlavioasă!

Socot că răspunsul meu este încheiat, iar ceea ce voi spune în continuare e un tribut adus prieteniei noastre. Nu! Nu un tribut; trebuie să-i spun altfel. Este o vorbire în deşert, la care mă duc, totuşi, sinceritatea şi prietenia. Ade-

seori am avut prilejul să aud gândul de îndoială pe care l-ai exprimat tu acum, sprijinit tocmai cu dovada pe care o aduci tu, cum că existența iadului și a chinurilor veșnice nu este compatibilă cu milostivirea lui Dumnezeu. Odată, după o asemenea discuție, după ce a plecat vizitatorul cu care stătusem de vorbă, am căzut, fără să bag de seamă, pe gânduri. Inima îmi era întristată, fără să fi fost absorbit, totuși, de vreun gând aparte. În aceasta consta impresia pe care mi-o lăsase vizitatorul. Și cum să nu rămân cu o impresie tristă de vreme ce auzisem un creștin care îndrăznise să-L contrazică pe Hristos Însuși, care îndrăznise să socoată cuvintele Însuși Adevărului-Dumnezeu drept minciună, drept născocire a superstiției! Cum să nu rămân cu o impresie tristă de vreme ce văzusem că este lepădată mila lui Dumnezeu, pe care e în stare să o primească și s-o păstreze numai dreapta mărturisire a dogmelor credinței creștinești, credință pe care o dă Însuși Dumnezeu, și că drept motiv pentru această lepădare este invocată o deșartă filosofare omenească despre milostivirea lui Dumnezeu! Deodată, mi-a venit un gând, îmbiindu-mă cu o călătorie prin toată lumea. Gândul era atât de luminos, mi-a pricinuit un simțământ atât de plăcut, încât n-am șovăit deloc. Încrezător, m-am învoit. Purtat de el, plutesc ca într-un balon. Văd toate țările, nimic nu mă oprește din drumul meu, gonesc pe lângă munți mai presus

de nori, trec cu iuţeală peste râuri, peste lacuri şi peste mări. Într-un timp foarte scurt am cercetat toată lumea, şezând liniştit în fotoliul meu. Ce am văzut în vremea călătoriei? Pătimirea omenirii. Da! Am văzut suferinţe atât fizice, cât şi morale; n-am întâlnit nici un om care să nu fi suferit. Am văzut suferinţă în palate şi pe tronuri; am văzut-o în mijlocul revărsării belşugului. Acolo unde trupul era sănătos şi sătul, inima era flămândă şi bolnavă, nu mai putea îndura durerea cumplită, gemea fără încetare. Am văzut oameni întemniţaţi, îngropaţi pentru toată viaţa în temniţe înăbuşitoare şi întunecate; am văzut oameni care săpau în adâncurile pământului, acolo unde lumina soarelui nu ajunge, unde în sunet de lanţuri şi de ciocane şi de târnăcoape se scoate aurul – mijloc ca unii să se desfete prin nenorocirea necurmată a celor care îl scot. Am văzut în statele cele mai civilizate familii întregi care mor de foame; am văzut o mare parte a populaţiei suferind de sărăcie şi de lipsa moralităţii. Am văzut omenirea înjosită de fărădelegi! Am văzut omenirea schimonosită de rătăciri! Am văzut omenirea sluţită de barbarie! Am văzut omenirea adusă la asemănarea cu dobitoacele necuvântătoare şi cu fiarele răpitoare! Undeva, oamenii sunt vânaţi ca nişte animale; altundeva sunt vânduţi şi cumpăraţi ca o marfă neînsufleţită, ca nişte vite, şi la târgul acesta marfa e ieftină: are mai puţin preţ decât vitele. Altundeva, omul trăieşte aproa-

pe ca un dobitoc necuvântător; altundeva, trăieşte ca o fiară cumplită, găsind plăcere în vărsarea de sânge, devorându-i cu o veselie turbată, ieşită din minţi. Ah! Mai bine să nu exişti decât să exişti într-un fel atât de crâncen, atât de cumplit! Iată tabloul vieţii omeneşti obişnuite de pe pământ! Trebuie să amintim şi de nenorocirile cărora le este supusă omenirea adeseori şi în multe locuri: la cutremure, la epidemii, la războaiele civile, la sabia cuceritorilor, care varsă din belşug sânge atunci când se află în mâna unui Batu sau Tamerlan. Şi iată că au trecut deja câteva mii de ani de când pe pământ generaţiile vin una după alta doar ca să sufere. Totuşi, Dumnezeu, Făcătorul şi Stăpânul a toate, Cel Atotputernic şi Atotbun, vede asta. Acest rău cumplit în care suferă neamul omenesc pe pământ nu-L împiedică pe Dumnezeu să rămână Atotbun. Oricât am adăuga numere la infinit, oricât le-am scădea din el, infinitul nu se schimbă, tot infinit rămâne!.. Dar dacă e să privim aşa pământul pe care au suferit pe rând, pe care au murit cu o moarte mai mult sau mai puţin cumplită atâtea generaţii, gândul la iad şi la chinurile veşnice încetează a mai fi ciudat!.. Neamul omenesc este o tagmă de fiinţe căzute. Pământul e un pridvor al iadului, unde sunt primele pedepse ale păcătoşilor. Mântuitorul a făcut din el un pridvor al Raiului.

31.
Despre evenimentele politice din Europa anului 1848. Semnele premergătoare lui Antihrist. Năzuința generală numai spre cele materiale și uitarea de cele veșnice

...Scrisoarea dumneavoastră din decembrie am primit-o: atunci eram foarte slăbit. Lucrarea unei doctorii puternice şi folositoare mă ţinea la pat în cea mai mare parte a timpului, toropindu-mi capul într-aşa un hal, încât nu am mai fost în stare să mă ocup cu vreo îndeletnicire a minţii. Ca atare, atât faţă de dumneavoastră, cât şi faţă de mulţi alţii m-am făcut vinovat prin acelaşi lucru: tăcerea.

Când am auzit de întâmplările care schimbă faţa pământului nu am simţit nici uluire, nici interesul care se trezeşte când auzi de ceva nou. Când am auzit de întâmplările acestea parcă aş fi auzit de moartea unui om care de multă vreme suferea şi era istovit de o boală incurabilă, omorât de viu prin această boală înainte de a fi omorât prin moarte. Aşa mi s-a părut dintotdeauna Europa „civilizată". Până şi mie mi s-a părut ciudată lipsa mea de mirare. Pe când stăteam şi mă

gândeam la această răceală a mea, mi-am amintit deodată cuvintele Mântuitorului: *Iar când veți auzi de războaie, și de zvonuri de războaie, să nu vă tulburați, căci trebuie să fie, dar încă nu va fi sfârșitul. Și se va ridica neam peste neam și împărăție peste împărăție, vor fi cutremure pe alocuri și foamete și tulburări vor fi. Iar acestea sunt începutul durerilor* (Mc. 13, 7-8). Aici este cu deosebire vrednic de luat în seamă faptul că – și asupra acestei spuse a Evangheliei m-am oprit totdeauna – cel din urmă semn al durerilor de început, care trebuie să premeargă bolii finale – Antihristului – este arătat de Scriptură ca fiind *tulburările*.

Raționalismul, cu imperativele sale, nu se poate opri din mișcarea sa, întrucât are ca temelie rațiunea omenească cea pururea schimbătoare. Este de așteptat ca boala să evolueze din rău în mai rău. Aceasta a început să zguduie liniștea popoarelor de la începutul secolului trecut; pe măsură ce trece timpul, lucrarea ei este tot mai cuprinzătoare și mai pustiitoare. Din lucrarea finală, la scară mondială, a bolii acesteia trebuie să apară „omul fărădelegii", geniul geniilor, așa cum din revoluția franceză s-a născut preînchipuirea lui – colosalul geniu Napoleon. Ce m-a izbit mai mult decât întâmplările de acum? M-au izbit pricinile acestor întâmplări: năzuința de obște a tuturor numai și numai spre cele materiale, ca și cum acestea ar fi veșnice; uitarea celor veșnice, ca și cum acestea nici nu ar exista; batjocori-

rea şi ocărârea creştinismului; prigoana subtilă şi crâncenă împotriva Bisericii, împotriva vieţii ei, împotriva Sfântului Duh; înlocuirea Duhului şi a rânduielilor Lui prin raţiunea cu nume mincinos şi prin rânduielile care vin de la stăpânitorul acestei lumi – tulburări de obşte, în toată lumea, ca la turnul Babilonului; construcţia de căi ferate peste tot – iarăşi lucrare ca la turnul Babilonului. Trebuie să băgăm de seamă că Dumnezeu, după cuvântul Scripturii, a amestecat limbile şi a despărţit popoarele ca să le răpească oamenilor putinţa de a împlini toate planurile păcătoase prin puterile unite ale întregii omeniri: trenurile le redau oamenilor putinţa aceasta. Atunci, la turnul Babilonului, S-a pogorât Dumnezeu, spune Scriptura, să vadă faptele omeneşti, şi a oprit planul cel nebunesc amestecând limbile; acum este aproape ceasul în care Dumnezeu Se va pogorî din nou să vadă faptele omeneşti şi să le pună capăt de acum nu prin amestecarea limbilor, ci prin schimbarea lumii care s-a învechit în fărădelegi cu o lume nouă, neprihănită.

În vremea pribegiei mele pământeşti am avut putinţa de a privi destul de amănunţit la pământul lui Israil, care este Biserica. Ce să spun despre ea? Despre ea trebuie să spun cuvintele proorocului despre pământul cel *stricat de sabie, adunat de la limbi multe pe pământul lui Israil, care s-a făcut pustiu foarte* (Iez. 38, 8). Asta spune de Dumnezeu insuflatul proroc, văzând în depărtarea vremuri-

lor vremea cea de pe urmă, destinul Bisericii şi puternica împărăţie care apare la miazănoapte.

Din neurmata milă dumnezeiască ni s-a dat în dar cea mai mare binefacere a lui Dumnezeu: cunoaşterea lui Hristos, credinţa ortodoxă în Hristos. Poporul şi, în particular, sufletul omenesc nu pot fi cucerite de raţionalismul ateu şi de urmările lui atâta timp cât sunt străjuite de sfânta credinţă. Trebuie să priveghem şi să ne rugăm, aşa cum a poruncit Domnul, ca să scăpăm de nenorocirile cele văzute şi nevăzute.

32.
Despre cele sufletești și cele duhovnicești. Despre curăția inimii

Atunci când pe un drum care străbate o câmpie întinsă stă un pom rămuros, care aruncă o umbră bogată, cu câtă bucurie se grăbesc spre el călătorii! Ei află desfătare odihnindu-se și stând de vorbă prietenește sub umbra răcoroasă, deasă și largă. Un astfel de adăpost, o astfel de mângâiere le dă celor ce merg pe calea vieții pământești sfânta cruce a lui Hristos, de trei ori fericitul pom pe care a înflorit rodul vieții: Dumnezeu întrupat, Viața și Dătătorul vieții. Sub umbra crucii aflu acum plăcere stând de vorbă cu dumneavoastră.

Ascultați următoarea istorisire sfințită. La Sfântul, Marele Pimen a venit un frate, plângându-se că vede amestecul păcatului în faptele sale bune. Bătrânul i-a povestit următoarea pildă: „Trăiau undeva doi lucrători de pământ. Unul dintre ei a semănat ceva grâu, deși necurat, pe când celălalt, lăsându-se pradă leneviei, n-a semănat nimic. Când a venit vremea secerișului, cel dintâi a strâns destul grâu, deși necurat, pe când cel de-al doilea n-a strâns nimic. Care din-

tre cei doi lucrători de pământ va avea ce să mănânce?" Fratele a răspuns: „Cel ce a semănat şi a strâns ceva grâu, chiar dacă necurat." Bătrânul a zis: „Atunci, să semănăm şi noi câte puţin, chiar dacă necurat, ca să nu murim de foame!"

Dumnezeu v-a dat să vedeţi fără greş în inima dumneavoastră atunci când, privind în ea, aţi văzut un amestec de sufletesc şi duhovnicesc. Povestirea de mai sus poate deja să vă mângâie îndeajuns: vedeţi de ce am citat-o aici? Ca să vă mângâiaţi şi mai mult, auziţi lucrul următor: numai Dumnezeu poate dărui sfânta curăţie inimii care crede în El şi aleargă la El prin pocăinţă. Nu cere de la noi, care de-abia începem să mergem spre El, curăţia aceasta înaltă, străină de orice pată. Curăţiei îi premerge vederea şi recunoaşterea propriei necurăţii – şi acesta este deja un dar al lui Dumnezeu, pentru primirea căruia ne rugăm plecându-ne genunchii: „Doamne, dă-mi să văd greşalele mele!" Însă cel ce îşi vede necurăţia trebuie să plângă pentru ea şi să ceară tămăduire de la Doctorul cel Atotputernic şi Atotbun.

Duhul Sfânt este adevăratul îndrumător al creştinilor. Organe ale Lui erau prorocii, apostolii şi ceilalţi bineplăcuţi ai lui Dumnezeu: Acesta vorbea prin ei. Acesta să vă fie călăuză şi să vă povăţuiască la tot adevărul! Sub această fericită călăuzire veţi intra atunci când veţi lua îndrumări pentru viaţa dumneavoastră doar din Sfânta Scriptură şi din scrierile Sfinţilor Părinţi ai Bisericii Răsăritului, singura Biserică adevărată.

33.
Darul pocăinței este chezășia veșnicei fericiri

Mult s-a prelungit pribegia sufletului meu (v. Ps. 119, 5)! Milostivul Domn, Care dăruieşte robilor Săi totul la vremea de El ştiută, să-mi dăruiască mie, pribeagului, adăpostul pocăinței. Să-mi dăruiască acest dar de preț, şi voi împărți comorile aduse de pocăință cu prietenii mei în Domnul. Darul pocăinței este chezăşia veşnicei fericiri. Albit prin pocăință, să intru în Rai, unde nu vor fi lăsați cei ale căror haine nu au fost albite prin pocăință. Să-i văd acolo pe cei care mă iubesc în Domnul, să cad împreună cu ei la picioarele Domnului, Care nu a ascuns de noi țarina pocăinței, în care este ascuns mărgăritarul pocăinței cel de mult preț. Negutătorul care doreşte să cumpere această țarină trebuie să vândă însă toată averea sa. Dea Domnul să fiu un asemenea negustor, să stăpânesc darul acesta duhovnicesc, spre mântuirea mea şi a aproapelui! Suspină sufletul meu, însetează de liniştirea adâncă, netulburată, în afara căreia este cu neputință a găsi pocăința îmbelşugată, deplină. Mă încredințez voii lui Dumnezeu! Să se săvârşească asupra mea şi asupra tuturor voia lui Dumnezeu!

34.
Cu ce simțământ trebuie să ne apropiem de Dumnezeu. Să ne recunoaștem vrednici de iad, ca Dumnezeu să ne recunoască vrednici de cer

Inima mea, care este singuratică pe acest pământ, a auzit ecou în sufletul dumneavoastră, care năzuieşte să-L cunoască pe Dumnezeu cum se cuvine să fie cunoscut Dumnezeu şi să se închine lui Dumnezeu aşa cum se cuvine să ne închinăm Lui. Chiar dacă El S-a micşorat pe Sine pentru noi, luând chip de rob din negrăita Sa iubire față de noi, asta nu înseamnă că avem dreptul să ne luăm nasul la purtare înaintea Lui. Trebuie să ne apropiem de El cum se cuvine să se apropie robii de Domnul lor, făpturile de Făcătorul lor, *cu frică şi cu cutremur lucrând mântuirea* noastră (Filip. 2, 12), potrivit poruncii apostoleşti. Necuprinsa Lui măreție bagă în chip firesc o frică evlavioasă în toți cei ce se apropie de El – în toți, chiar şi în cei mai apropiați de El. Zis-a Sfântul Proroc David: *Dumnezeu este înfricoşător peste toți cei dimprejurul Lui* (v. Ps. 88, 8), pentru preaslăviții serafimi şi heruvimii cei de văpaie, care, nesuferind a vedea slava ce covârşeşte pu-

terea făpturilor, își acoperă cu aripile fețele lor de foc și strigă întru răpire veșnică, necurmată: „Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot!.."

Și atunci, cum se va înfățișa Marelui Său Dumnezeu păcătosul întunecat? Numai acoperindu-se din cap până în picioare cu haina pocăinței. Fără această haină, pentru el, cel lovit din cap până în picioare de bubele împuțite ale păcatului, este mai firesc și mai drept să petreacă în întuneric, în focul iadului, decât înaintea Atotsfântului Dumnezeu. Iadul!.. Iată locul potrivit păcătoșilor!

Să ne recunoaștem vrednici de iad, ca Dumnezeu să ne recunoască vrednici de cer.

35.
Pocăința și rugăciunea vindecă întristarea

Plictiseala îmi vine din două pricini: după ce cad în vreo faptă, în vreun cuvânt, în vreun gând păcătos, şi atunci când vreme îndelungată nu mă îndeletnicesc cu pocăința, chiar dacă în acel răstimp aş face lucruri folositoare. Atunci sufletul simte un neajuns, o lipsă: din simţirea neajunsului vine întristarea.

Această întristare se vindecă prin pocăință şi rugăciune. *Inima înfrântă şi smerită Dumnezeu nu o va urgisi. Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu, şi m-am veselit.*

Cercetaţi-vă pe dumneavoastră înşivă: nu veţi găsi oare pricina necazului dumneavoastră între cele sus-pomenite? Folosiţi-vă de doctorie, care este rugăciunea îmbinată cu pocăința.

36.
Despre singurul lucru de trebuință. Când moare, omului i se iau toate bunurile pământești

Străin sunt eu pe pământ, să nu ascunzi de la mine poruncile Tale (Ps. 118, 19), Îl ruga pe Dumnezeu plângând Sfântul David, care împărățea peste o țară întinsă şi stăpânea bogății mari. Fără îndoială, acesta este singurul lucru de trebuință, după cum a zis Domnul. *Maria partea bună şi-a ales, care nu se va lua de la ea* (Lc. 10, 42) – iar toate celelalte bunuri pământeşti se vor lua, la moarte şi după moarte.

37.

Despre vederea păcatelor proprii și despre pocăință. Fără curăția inimii este cu neputință a săvârși vreo virtute în chip curat

Vă propun o sfințită istorisire de mare vechime. Trei călugări cu osârdie pentru viața îmbunătățită și-au propus următoarele îndeletniciri cucernice. Primul a hotărât să-i împace pe cei certați. La această îndeletnicire l-a mânat cuvântul Evangheliei: *fericiți făcătorii de pace* (Mt. 5, 9). Cel de-al doilea a hotărât să-și petreacă toată viața slujind bolnavilor. La această îndeletnicire l-au atras cuvintele Domnului: *bolnav am fost, și M-ați cercetat* (Mt. 25, 36). Cel de-al treilea s-a retras în pustie ca să se îndeletnicească cu liniștirea. Cel ce îi împăca pe oamenii certați a avut foarte puțină izbândă. Ostenind, a venit la fratele care își dăruise viața slujirii bolnavilor, însă și pe acesta l-a găsit slăbit, neputând să-și ducă mai departe slujirea. Atunci, s-au învoit amândoi să se vadă cu pustnicul. Ajungând la el, i-au povestit necazul lor și l-au rugat fierbinte să le spună ce-a dobândit el prin liniștire. După ce a tăcut o vreme, pustnicul a luat apă

şi, turnând în pahar, le-a zis: „Uitaţi-vă în apă!" S-au uitat, însă nu au văzut nimic, pentru că apa era tulbure. După ce a trecut ceva timp, pustnicul le-a spus iarăşi: „Apa s-a limpezit, uitaţi-vă acum!" Când au privit în apă, şi-au văzut în ea feţele ca în oglindă. Pustnicul le-a zis: „Cel ce trăieşte printre oameni nu îşi vede păcatele, fiind tulburat de lumeasca împrăştiere, însă când vine la liniştire, mai ales în pustie, atunci începe să vadă păcatul care trăieşte în el." Trebuie mai întâi să îţi vezi păcatul, după aceea să-l speli prin pocăinţă şi să dobândeşti curăţia inimii, fără de care este cu neputinţă a săvârşi vreo virtute curat, deplin, cu conştiinţa împăcată.

Vederea păcatelor proprii nu este un lucru atât de uşor cum poate părea la o privire superficială. Pentru a dobândi această vedere este nevoie de multe cunoştinţe pregătitoare, este nevoie de cunoaşterea amănunţită a legii lui Dumnezeu, fără de care nu putem şti limpede care anume fapte, cuvinte, gânduri, simţăminte sunt ale dreptăţii şi care-s ale păcatului. Păcatul ia adeseori înfăţişarea dreptăţii! Trebuie să cunoaştem amănunţit însuşirile omului pentru a şti în ce constau rănile pe care le face păcatul minţii, în ce constau rănile pe care le face inimii, în ce constau rănile pe care le face trupului. Trebuie să ştim ce e căderea omului. Trebuie să ştim care însuşiri trebuie să se găsească în urmaşii Noului Adam, pentru a vedea care şi în ce privinţe sunt neajunsurile

noastre. Iată de câte cunoştinţe, de câte informaţii importante avem nevoie pentru a dobândi cunoaşterea amănunţită şi vederea limpede a păcatelor noastre! La această vedere duce liniştirea adevărată. Ea îi dă sufletului o întocmire ca a apelor cristaline: în aceasta, omul vede starea sa şi, după măsura sporirii sale, starea aproapelui.

Însingurarea mea este curmată de dese tulburări lăuntrice şi din afară; apa mea este în cea mai mare parte tulbure! Rareori, rareori dobândeşte o anumită limpezime, şi asta numai pentru o clipă! În acea scurtă clipă, în faţa ochilor minţii mele se zugrăveşte o privelişte cât se poate de atrăgătoare. Văd nesfârşita milă dumnezeiască faţă de mine, văd lanţul nesfârşitelor binefaceri dumnezeieşti. Pentru ce s-au revărsat acestea asupra mea? Nu mă dumiresc. Ce I-am plătit Binefăcătorului pentru ele? Păcate necontenite. Mă uit la păcatele mele şi mă îngrozesc: parcă m-aş uita într-o prăpastie înfricoşătoare, adâncă, la care este de ajuns să priveşti o dată ca să te apuce ameţeala. Dar dacă aş măsura această prăpastie?.. Şi încep s-o măsor cu mâhnirea mea, s-o măsor cu suspinele şi cu tânguirile mele!.. Încă mai plâng, când întristarea este înlocuită în inima mea pe neaşteptate de o bucurie încântătoare, de parcă cineva ar spune inimii mele: „Dumnezeu, Binefăcătorul cel Neurmat, nu este mulţumit de binefacerile Sale, vrea şi să te aducă în cer, să te facă părtaş al veşnicei desfătări!" Cred

în asta: de la nemăsurata bunătate dumnezeiască poate fi aşteptată orice binefacere, oricât ar fi de mare. Cred, şi toată fiinţa mea se cufundă într-o veselie lină, îmbătătoare.

38.
Pământul este o vale a surghiunului, cerul este adevărata patrie a omului. Cum să ne curățim de otrava păcatului. Sufletul celui ce a scăpat pe pământ de robia păcatului va trece fără împiedicare prin vămi

Petrec vremea în nelucrare, pricină fiind felul de tratament pe care îl folosesc. Acesta aduce un folos simțitor, însă îmi ia tot timpul. Neplăcute sunt grijile pentru trup, care, în pofida tuturor grijilor pentru el, trebuie neapărat să se întoarcă în țărâna sa, în pământul său, din care a fost luat de Ziditor. Pătrund în mine însumi: aflu că am fost format de boli şi de împrejurări pentru însingurare; rece, moartă este inima mea față de slujirile din afară. Aş vrea să curm deodată, dintr-o lovitură, legăturile mele cu societatea. Şi aş face asta nu pentru mine însumi, nu pentru oameni, ci pentru ca hotărârea mea şi întreprinderea mea să fie curate înaintea lui Dumnezeu, Care a zis: *nimeni care pune mâna pe plug şi se uită îndărăt nu este potrivit pentru Împărăția lui Dumnezeu* (Lc. 9, 62).

Oricum, este mare deosebire între judecata lui Dumnezeu şi judecata omenească: aşa a spus

un mare cuvios, care era deosebit de îmbelşugat în darul dreptei socotinţe. Nu ştiu ce mi-a menit Dumnezeu, dar, cercetându-mă pe mine însumi, găsesc că nu sunt potrivit pentru îndatoririle obşteşti, ci sunt mai potrivit pentru însingurare, cu care m-am deprins petrecând, din pricina bolii mele, mulţi ani aproape fără să ies din chilia mea. În însingurare mă pot îndeletnici fără piedici cu călătoria pe tărâmurile lumii duhovniceşti, unde s-au strămutat de pe pământ gândul meu şi inima mea. Nu sunt în stare să le aduc înapoi pe pământ! Şi strămutarea lor de pe pământ s-a săvârşit fără ştiinţa mea. Nu mă gândeam la strămutarea aceasta, nu ştiam deloc că ea este cu putinţă: pe neaşteptate, le-am văzut strămutate. Ele privesc deja la pământ cum privesc călătorii ţara străină. După ce au petrecut o vreme pe tărâmul cel minunat al nestricăciunii, pe tărâmul fericit al păcii şi luminii harice, ele au întors spatele ţinutului întunericului, ţinutului certurilor, gâlcevilor, tulburării neîncetate, ţinutului unde tot binele este amestecat cu răul! Întunecată ţară este pământul! El este ţara surghiunului călcătorilor de lege, care au spurcat Raiul prin păcat, care s-au făcut vinovaţi de neascultarea lui Dumnezeu, care au dispreţuit împărtăşirea cu El, care au dat această împărtăşire pe împărtăşirea cu diavolul. Pe pământ totul este vrăjmaş omului, şi el însuşi se află în neîncetată luptă cu sine însuşi. Pământul este valea surghiunului,

valea pătimirilor prin care încep pătimirile cele veşnice – dreapta pedeapsă pentru jignirea Celui nesfârşit de Bun. Pământul este surghiunul nostru, şi tocmai de aceea a venit aici Răscumpărătorul: a răscumpărat păcatul nemăsurat cu un preț nemăsurat – cu Sângele Său. Pământul este surghiunul nostru, şi tocmai de aceea Răscumpărătorul îi ridică pe cei care au primit răscumpărarea Lui de la pământ la cer. Cerul este patria adevărată a omului: mergerea într-acolo trebuie să o săvârşim în noi înşine. În noi înşine trebuie să-i vedem pe stăpânitorii acestei lumi! Trebuie să încheiem socotelile cu ei, dându-le înapoi ce este al lor, ceea ce am împrumutat de la ei. Am împrumutat de la ei otrava păcatului, păcatul în toate chipurile lui mărunte, în toate feluritele lui forme. Rupând din noi tot ce e străin firii noastre, rămânem singuri cu noi înşine, cu propria noastră fire neprihănită. Această curățire este lucrată în noi de cuvântul Domnului, Care ne descoperă şi însuşirile Noului Adam, şi rănile celui vechi. Atotbunul Duh Sfânt, văzând albeața noastră, Se pogoară asupra noastră, ne adumbreşte cu pacea şi cu lumina Sa, ne schimbă, ne pecetluieşte, ne rânduieşte în fericita seminție a celor aleşi, între urmaşii lui Adam celui de-al doilea, Care este *Domnul din cer*. Pecetluiți fiind cu Duhul, nu ne vom mai teme de stăpânitorii cei întunecați şi răi ai acestei lumi, vom trece prin cetele lor întunecate şi dese la lumina

adevărului, vom găsi în sânul acestuia pregustarea veşnicei fericiri. Sufletului celui care a săvârşit această cale pe pământ în omul lăuntric, care s-a slobozit din robia păcatului şi a primit logodirea Duhului, va trece fără împiedicare şi fără chin, după despărţirea de trup, vămile cumpliţilor întrebători din văzduh. Toate acestea, precum şi multe alte lucruri, care sunt cu neputinţă de tâlcuit prin cuvântul pământesc, le cercetează omul în liniştire. Duhul Sfânt Se lipeşte de cel ce se linişteşte aşa cum trebuie, îl însoţeşte, îi vesteşte tainele Împărăţiei lui Dumnezeu, ca să se hrănească din belşug cu cunoaşterea şi simţirea duhovnicească isihastul însuşi şi să-i hrănească cu ele şi pe fraţii săi care flămânzesc şi însetează. Învăţătura Duhului este învăţătură vie: din ea străluceşte lumină, din ea respiră viaţă. Învăţătura omenească, din firea omenească cea căzută, din cunoaşterea proprie acestei stări de cădere, este întunecată, moartă, are o lumină mincinoasă, amăgeşte auzul şi simţurile inimii, păstrează în ascultători întunericul, îl înmulţeşte, întăreşte stăpânirea morţii. Minune mare se săvârşeşte prin învăţătura Duhului: când Duhul Învăţător, Care rosteşte cuvântul Lui, şi cel care îl ascultă împart între ei învăţătura vieţii. Toată slava este a Tainicului Învăţător; cel ce rosteşte cuvântul simte că rosteşte nu cuvântul său, ci cuvântul lui Dumnezeu; cel ce ascultă simte că aude cuvântul lui Dumnezeu; toată luarea lui aminte este aţin-

tită la puterea duhovnicească ce îi dă viață; față de cuvântul omenesc în care se înveşmântează cuvântul lui Dumnezeu, inima lui rămâne rece. În templul sufletului este doborât, este aruncat din el idolul „eu"; în templul acesta, curățit de urâciunea pustiirii, se revarsă buna mireasmă a Sfântului Duh, se aud graiurile Sfântului Duh.

Ce credeți, ce simțământ îl cuprinde pe omul care grăieşte graiurile Duhului, care simte în sine lucrarea Duhului? Simțământul pe care este firesc să-l aibă zidirea înaintea Ziditorului său. Atunci, omul simte, vede limpede că este un nimic.

Nu din cărți, nu de la oameni, nu din oarecare capacități geniale ale naturii sale devine omul ucenic, ascultător şi organ al Duhului, ci prin mijlocirea credinței în Hristos, înviindu-L pe Hristos în sine prin primirea în sine a însuşirilor lui Hristos, pe care Hristos le-a descoperit oamenilor prin sfințitele cuvinte ale Evangheliei. Unde este Hristos, acolo e Duhul Lui, acolo e mintea Lui – Tatăl Lui Neurmat.

39.
Cum să ne privim aproapele. Despre dragostea cea curată, în Dumnezeu. Mântuirea stă în lepădarea de sine. Ce înseamnă: *ca să îmi îndreptățesc răspunsurile cele din păcate*. De pocăință fuge orice păcat

Ce uşurime, ce stare de bine, ce fericită curăție este atunci când omul nu opreşte în sine simțămintele de bunăvoință către aproapele, ci le poartă la sfântul, curatul cer; atunci când Îi spune lui Dumnezeu despre cei pe care îi îndrăgeşte: „Dumnezeule! Aceştia sunt moştenirea Ta, sunt zidirea Ta! A Ta este zidirea Ta, iar eu cine sunt? Un pribeag pentru scurtă vreme pe acest pământ, care a apărut pe el fără veste şi fără veste va pieri de pe el." Cine îşi curățeşte în felul acesta dragostea de iubirea de sine şi de împătimire dobândeşte în sine dragoste curată, dragoste în Dumnezeu. Ca să dobândim această dragoste ni s-a poruncit lepădarea de sine; acesta este înțelesul spuselor Domnului: *cine îşi va pierde sufletul pentru Mine, îl va câştiga* (Mt. 16, 25). În aceste cuvinte, porunca este îmbinată cu făgăduința.

Dimpotrivă, cel ce crede că își va găsi sufletul în veacul acesta plin de amăgire, adică cel ce va vrea să își împlinească poftele necurățite, și-l va pierde. În lepădarea de sine stă mântuirea.

Supuneți-vă mintea lui Hristos! Atunci când mintea se supune lui Hristos, nu se va îndreptăți nici pe sine însuși, nu va îndreptăți nici inima. Atunci când vor lipsi îndreptățirile inimii, ea va ajunge în starea de smerenie și umilință. *Inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi,* iar în îndreptățirea de sine este moartea crâncenă pe care o aduce păcatul.

Așa s-a rugat Sfântul David, și așa ne învață să ne rugăm: *să nu abați inima mea spre cuvinte de vicleșug, ca să-mi îndreptățesc răspunsurile cele din păcate* (Ps. 140, 4). A-ți îndreptăți răspunsurile cele din păcate înseamnă a te îndreptăți pentru păcatele tale. Gândurile și cuvintele prin care se arată această îndreptățire sunt numite *cuvinte de vicleșug*. Cu viclenie se străduie păcătosul să se amăgească pe sine însuși și să îi amăgească pe oameni! Cu viclenie se străduie păcătosul să ascundă păcatul său de sine însuși și de oameni! Cu viclenie se străduie să pară drept înaintea sa și înaintea oamenilor! Uneori, nevoia neapărată, folosul aproapelui, pe care păcatul nostru l-ar putea sminti, ne silește să ne îndreptățim înaintea oamenilor, să ne ascundem păcatul față de ei. A te îndreptăți față de tine însuți, a te amăgi singur, a-ți înăbuși glasul conștiinței este întot-

deauna un lucru nelegiuit, întotdeauna nenorocit; împropriindu-se omului, *cuvintele de vicleşug* fac din el un fariseu încrâncenat, în stare de orice fărădelege. Îndreptăţirea pentru păcate ce nu are nevoie de născociri şi de multe vorbe, îndreptăţirea care este primită întotdeauna de Dumnezeu este pocăinţa.

De pocăinţă fuge orice păcat; nici un păcat nu poate ţine piept atotputernicei pocăinţe. Pocăinţa este virtute evanghelică, dar nepreţuit al lui Dumnezeu, cumpărat pentru noi cu preţul Sângelui Fiului lui Dumnezeu – cu acest preţ care răscumpără orice păcat al nostru.

Pentru început, hotărâţi, măcar cu mintea, să vă lepădaţi de dumneavoastră înşivă pentru Hristos, lipsiţi-vă mintea de samavolnicia pierzătoare, neghioabă, supuneţi-o poruncilor lui Hristos, supuneţi-o Evangheliei. Începutul lepădării de sine este în minte: după ce s-a supus lui Hristos, ea duce treptat la această fericită supunere şi inima, şi trupul.

Lepădarea de sine înspăimântă la o primă privire superficială – dar îndată ce omul se hotărăşte să şi-o însuşească, simte în suflet o neobişnuită uşurime şi libertate: uşurimea, libertatea sunt martorii adevărului.

40.
Despre vremelnicie şi veşnicie. Cum să ne vedem privindu-ne în oglinda Evangheliei

Mă simt rupt de toate! Gândul meu strigă neîncetat către Dumnezeu ca El să-mi întocmească o cale spre El, cale de pocăință. Larg s-au deschis înaintea mea porțile veşniciei. Privesc într-acolo, în această depărtare fără sfârşit, în acest spațiu nemărginit, în aceste întinderi nemăsurate. Vremea s-a scurtat înaintea mea – zboară neasemuit mai repede, pentru a se vărsa, ca un pârâu, în mare: în veşnicie. Privesc în veşnicie: vremelnicia e plicticoasă, meschină, deşartă, nimicnică. Iubesc însingurarea: din ea poți privi mai limpede în veşnicie, poți descoperi ce îți trebuie acolo, te poți pregăti din vreme, înainte de ieşirea sufletului din trup.

Mă preocupă Evanghelia. Îmi izbesc privirile trăsăturile chipului dumnezeiesc şi nuanțele asemănării cu Dumnezeu, care sunt zugrăvite în Evanghelie! „Fiți asemănători Mie!", le spune Dumnezeu oamenilor. Ca ei să-şi poată însuşi această minunată asemănare, Dumnezeu S-a

înomenit. Ce frumusețe negrăită este în Adam cel nou – în Domnul nostru Iisus Hristos! Ce slu-țenie este în mine, ce neorânduială! Câte pete mă acoperă! Așa mă văd atunci când mă privesc în oglinda Evangheliei. Trebuie să mă ocup și de fața sufletului meu, și de hainele lui; trebuie ca atunci când voi intra în veșnicie să nu se afle în mine vreo asemănare și înrudire cu vrăjmașii lui Dumnezeu, cu dracii întunecați; trebuie ca Fiul lui Dumnezeu să mă recunoască drept asemă-nător cu El, după cum asemănători cu El sunt toți fericiții locuitori ai cerului. Recunoscută de Dumnezeu, asemănarea omului cu Dumnezeu îi aduce acestuia veșnicia cea fericită; pierderea acestei asemănări atrage după sine izgonirea de la fața lui Dumnezeu în iadul întunecos, în pră-pastia lui de foc, la pătimiri veșnice.

41.
Cum să păstrăm în noi pacea lui Hristos. Pacea lui Hristos nimicește silnica înrâurire a demonilor asupra sufletului și a trupului

Pacea lui Hristos, care covârşeşte toată mintea, care îl uneşte la uneşte la loc pe omul despicat de către păcat, pacea lui Hristos, care umple toată ființa noastră de putere neurmată şi de dulceață cerească, începe să se pogoare în suflet atunci când acesta se va curăța de patimi prin pǎzirea poruncilor lui Hristos şi prin nevoință evlavioasă. Ca să păstrăm în noi pacea lui Hristos, ca să o gustăm din belşug, ca să ne prefacem prin ea din om vechi în om nou avem neapărată nevoie de însingurare. Comoara aruncată la răspântie va fi negreşit furată.

Puternică este pacea care vine din lucrarea Sfântului Duh! Cine poate să se împotrivească atunci când atrage El? Patimile fug de la fața Lui; în urma lucrării Lui, mintea şi inima se mută la cer. Omul se împacă cu toți şi toate în Dumnezeu. El începe să plutească în nemărginita întindere a lumii duhovniceşti şi cunoaşte că porunca lui Dumnezeu este *largă foarte*. Pacea

lui Hristos a săvârşit mucenicii şi cuvioşii: ea îl scoate pe creştin de sub stăpânirea trupului şi a sângelui, izgoneşte din suflet şi din trup otrava păcatului, nimiceşte silnica înrâurire a dracilor asupra sufletului şi a trupului, aduce în creştin însuşirile lui Hristos, blândețea, smerenia, bunătatea. Simţind aceste însuşiri, sufletul începe să guste o minunată odihnă, care este chezăşia şi începutul odihnei drepţilor în sălaşurile veşnicei fericiri.

42.
Despre deosebirea dintre lucrarea focului dumnezeiesc și cea a înfierbântării omenești

Dumnezeul nostru este foc (v. Evr. 12, 29), ne învață Scriptura, însă prin lucrarea acestui foc se stinge treptat şi în cele din urmă piere desăvârşit focul păcatului, focul trupesc şi sufletesc. Focul dumnezeiesc este curat, subțire, luminos, împărtăşeşte minții adevărul, iar inimii o linişte minunată, o minunată răceală față de tot ce e pământesc, belşug de blândețe, de smerenie, de bunătate.

Să nu vă înşelați! Să nu socotiți înfierbântarea omenească a fi lucrare a dumnezeiescului foc! Mulți s-au înşelat şi au căzut în amăgire de sine pierzătoare. Din starea de înfierbântare au apărut rătăciri fără număr şi au umplut cu învățături mincinoase pământul. Norii aceştia întunecați ascund de lume soarele dreptății. *După roada lor îi veți cunoaşte* (Mt. 7, 16), a zis Mântuitorul despre învățăturile mincinoase şi învățătorii mincinoşi. Unde este înfierbântare, acolo nu este adevăr, de acolo nu poate veni nimic bun, nimic folositor: acolo clocoteşte sângele, acolo fume-

gă şi clădeşte castele de nisip raţiunea cu nume mincinos. Blândeţea şi smerenia, a căror lucrare este însoţită de o răcoare subţire, însă apoi se vădeşte prin nenumărate roade bune, sunt martorii binelui nemăsluit, adevărat, dumnezeiesc.

43.
Învățătura Sfinților Părinți este învățătura Sfântului Duh. Numai calea sfântului adevăr duce la mântuire; încununați vor fi numai cei ce se nevoiesc *după lege*

Învățătura Sfinților Părinți ai Bisericii Răsăritului este adevărată: ea este învățătura Sfântului Duh. Vă rog: țineți-vă de această învățătură! Ea vă va îndruma spre veșnicia cea fericită.

În Sfânta Biserică a lui Hristos a fost aprinsă o făclie strălucitoare – învățătura Sfântului Duh: nu vă îndreptați privirile spre alte făclii, care luminează pe felurite căi. Numai calea sfântului adevăr duce la mântuire; toate celelalte căi duc la pierzare. Mulți se ostenesc, mulți suferă, mulți se nevoiesc, dar încununați vor fi numai cei ce se nevoiesc *după lege*. Adevărata, legiuita nevoință este în Hristos Iisus și în Sfântul Duh, în curtea Sfintei Biserici a Răsăritului.

44.
Despre citirea Sfinților Părinți. Despre necontenita aducere-aminte de Dumnezeu. Despre orientarea greșită a nevoitorilor Bisericii Apusene. În lucrările Sfinților Părinți suflă buna mireasmă a Sfântului Duh, pe când lucrările scriitorilor apuseni sunt scrise din starea amăgirii de sine

Acum mă îndeletnicesc cu citirea unor cărți în slavă bisericească, în rusă şi în alte limbi pe care le am, cărți care cuprind cuvintele sfinților pustnici din Egipt. Cuvintele acestea sunt nişte perle neprețuite! Scufundătorul coboară în adâncul mării ca să găsească mărgăritar de preț: şi Sfinții Părinți se depărtau în pustii adânci, acolo pătrundeau adânc în ei înşişi şi aflau felurite perle neprețuite, duhovniceşti: smerenia următoare lui Hristos, simplitatea şi nerăutatea copilărească, îngereasca nepătimire, dreapta socotință şi înțelepciunea duhovnicească: pe scurt, aflau Evanghelia.

Astăzi am citit un cuvânt al Marelui Sisoe care mi-a plăcut dintotdeauna, pe care l-am avut dintotdeauna la inimă. Un oarecare călugăr i-a zis

acestuia: „Mă aflu în necurmată aducere- aminte de Dumnezeu." Cuviosul Sisoe i-a răspuns: „Aceasta nu este lucru mare; lucru mare va fi atunci când te vei socoti mai rău decât toată făptura."

Înaltă îndeletnicire este aducerea-aminte necurmată de Dumnezeu! Această înălţime este însă foarte primejdioasă atunci când scara către ea nu e întemeiată pe piatra cea trainică a smereniei.

Uitaţi-vă ce conglăsuire este între Scriptură şi Părinţi! Scriptura spune: *arderea de tot nu o vei binevoi... jertfa lui Dumnezeu – duhul umilit. Inima înfrântă şi smerită Dumnezeu nu o va urgisi* (Ps. 50, 17-18). Jertfele şi înseşi arderile de tot omeneşti trebuie să fie întemeiate pe simţământul sărăciei cu duhul, pe simţământul pocăinţei. Altfel, ele nu sunt primite de Dumnezeu.

Îmi place, de asemenea, o spusă a Marelui Pimen: „Dacă întotdeauna şi în toate ne vom învinui pe noi înşine, peste tot vom afla odihnă." Alt Părinte a zis: „Noi am părăsit sarcina cea uşoară a învinuirii de sine şi ne-am apucat de cea grea a învinuirii altora." Asemenea spuse fac cât tomuri întregi! Nimeni, mi se pare, nu a pătruns în Evanghelie atât cât au pătruns în ea sfinţii pustnici; aceştia se străduiau să înfăptuiască Evanghelia prin viaţa, prin gândurile şi prin simţămintele lor. Trăsătura lor deosebitoare era cea mai adâncă smerenie; ei cugetau mereu la căderea omului şi se îndeletniceau mereu cu plânsul pentru păcatele lor.

Alta este orientarea pe care au luat-o nevoitorii Bisericii Apusene şi scriitorii ei ascetici începând din vremea despărţirii acestei Biserici de cea a Răsăritului şi a căderii ei în întunericul pierzător al ereziei. Cuviosul Benedict, Sfântul Papă Grigorie Dialogul încă mai sunt într-un cuget cu îndrumătorii ascetici ai Răsăritului, însă Bernard se deosebeşte deja simţitor de ei; cei de mai târziu s-au abătut şi mai mult. Aceştia sunt atraşi imediat şi îi atrag imediat pe cititorii lor la înălţimi de neajuns pentru începător, se îngâmfă şi îngâmfă. Închipuirea înfierbântată, adeseori delirantă, înlocuieşte la ei toate lucrurile duhovniceşti, de care ei nu au nici o idee. Această închipuire este socotită de ei drept har. *După roadele lor îi veţi cunoaşte* (Mt. 7, 16), a zis Mântuitorul. Toată lumea ştie prin ce fărădelegi, prin ce râuri de sânge, prin ce purtare cu totul necreştinească şi-au arătat fanaticii apuseni felul strâmb de a gândi, simţămintele strâmbe ale inimii. Sfinţii Părinţi ai Bisericii Răsăritului îl duc pe cititorul lor nu în braţele dragostei, nu pe înălţimile vedeniilor: îl duc la cercetarea păcatului propriu, a căderii proprii, la mărturisirea Răscumpărătorului, la plângerea pentru sine în faţa milostivirii Ziditorului. Pentru început, ei ne învaţă să înfrânăm pornirile necurate ale trupului nostru, să-l facem uşor, în stare să lucreze duhovniceşte; după aceea, se întorc spre minte, îi îndreaptă felul de a gândi, înţelegerea, curăţind-o de gândurile

care ni s-au împropriat în virtutea căderii noastre, înlocuindu-le cu gândurile firii omenești înnoite, pe care Evanghelia o zugrăvește în culori vii. După îndreptarea minții, Sfinții Părinți se îngrijesc de îndreptarea inimii, de schimbarea deprinderilor și simțămintelor ei. A curăți inima este mai greu decât a curăți mintea: încredințându-se de dreptatea gândului nou, mintea îl leapădă ușor pe cel vechi, și-l însușește ușor pe cel nou – dar a înlocui o deprindere cu alta, o însușire cu alta, un simțământ cu alt simțământ, potrivnic lui, este o osteneală, este o muncă încordată și care cere vreme îndelungată, este o luptă de necrezut. Încrâncenarea acestei lupte este descrisă de Părinți astfel: „Dă sânge și primește duh!" Asta înseamnă că trebuie să ne omorâm toate poftele păcătoase ale trupului și ale sângelui, toate acele mișcări ale minții și ale inimii care depind de trup și de sânge. Trebuie să aducem și trupul, și mintea, și inima sub cârmuirea Duhului. Sângele și nervii sunt puși în mișcare de multe patimi: și de mânie, și de iubirea de arginți, și de iubirea de plăceri, și de slava deșartă. Acestea două din urmă aprind foarte tare sângele în nevoitorii care nu se nevoiesc după lege, făcând din ei fanatici ieșiți din minți. Slava deșartă năzuiește înainte de vreme spre stări duhovnicești de care omul, în necurăția sa, nu este în stare; neavând adevărul, acesta își alcătuiește sieși închipuiri. Iubirea de plăceri, unindu-și lu-

crarea cu cea a slavei deşarte, dă naştere în inimă unor mângâieri, desfătări şi extaze amăgitoare şi mincinoase. O asemenea stare este o stare de amăgire de sine. Toţi cei care se nevoiesc, dar nu după lege, se află în starea aceasta, care se dezvoltă în ei tot mai mult, după măsura nevoinţelor lor. Din starea aceasta scriitorii apuseni au scris o mulţime de cărţi. Tocmai asupra acestora se aruncă cu lăcomie, tocmai pe acestea le propovăduieşte mai mult a fi sfinte şi duhovniceşti, vrednice a sta alături de Sfânta Scriptură, lumea oarbă şi trufaşă, care crede despre sine că a ajuns la măsura cea mai înaltă a luminării şi ca atare nu are nevoie să se ţină neabătut de predaniile Bisericii Răsăritului.

La Sfinţii Părinţi ai Bisericii Răsăritului nu se vede deloc starea de înfierbântare a sângelui. Ei nu ajung niciodată la entuziasmul care, fiind odraslă a sângelui, în Apus a căutat deseori vărsarea de sânge. Scrierile lor respiră adevărata lepădare de sine, respiră buna mireasmă a Sfântului Duh, ce omoară patimile. De această bună mireasmă fiii lumii fug aşa cum fug viespile de fumul tămâiei. *Lumea iubeşte ce este al său* (In 15, 19), a zis Domnul. Lucrările scriitorilor apuseni care au scris din starea amăgirii de sine îşi află o mulţime de cititori, sunt traduse nu o dată pe limba noastră, sunt tipărite şi retipărite; li se rostesc, li se scriu şi li se tipăresc laude răsunătoare; lucruri pline de otravă ucigătoare sunt aproba-

te şi sprijinite. Scrierile Sfinţilor Părinţi sunt date uitării! Faptul că ele au fost încuviinţate din vechime de Sfânta Biserică şi au fost recunoscute drept singurele îndrumare corecte pentru viaţa ascetică nu este luat deloc în seamă. Sunt criticate, sunt găsite în ele contradicţii, nepotriviri cu Sfânta Scriptură. Pricina stă în aceea că Sfinţii Părinţi au fost povăţuiţi de Duhul Sfânt, că ei au lepădat înţelepciunea acestei lumi pentru a dobândi înţelepciunea Duhului. Deşarte sunt încercările celor care, împotriva învăţăturii apostoleşti, împotriva învăţăturii Bisericii, încearcă să intre în înţelepciunea Duhului prin înţelepciunea lumii! Şi *sunt prinşi cei înţelepţi în înţelepciunea lor* (I Cor. 3, 19): s-au poticnit, au căzut cu cădere înspăimântătoare. Ei au vrut să explice duhovnicescul prin întunecata înţelegere sufletească, şi duhovnicescul din scrierile Sfinţilor Părinţi li s-a părut ciudat, potrivnic Sfintei Scripturi. *Lămurim cele duhovniceşti oamenilor duhovniceşti,* a zis Sfântul Apostol Pavel. *Omul sufletesc nu primeşte cele ale Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sunt nebunie şi nu poate să le înţeleagă, fiindcă ele se judecă duhovniceşte* (I Cor. 2, 13-14).

45.
Despre științele omenești. Rațiunea cu nume mincinos. Despre înțelepciunea duhovnicească și cea trupească

Întrebați ce părere am despre ştiinţele omeneşti. După cădere, oamenii au început să lucreze pământul, au început să aibă nevoie de haine şi de multe alte lucruri, nevoie care însoţeşte pribegia noastră pământească: pe scurt, au început să aibă nevoie de dezvoltare materială. Năzuinţa spre aceasta este trăsătura deosebitoare a veacului nostru.

Ştiinţele sunt rod al căderii noastre, odraslă a vătămării raţiunii noastre. Erudiţia – dobândirea şi păstrarea cunoştinţelor adunate de către oameni în vremea vieţii lumii căzute – este făclia omului celui vechi, făclie prin care *negura întunericului în veac se păzeşte* (Iuda 1, 13). Răscumpărătorul le-a înapoiat oamenilor Făclia care le-a fost dăruită la zidire de Ziditor şi de care s-au lipsit prin căderea lor. Această Făclie e Duhul Sfânt, Duhul Adevărului, Care povăţuieşte la tot adevărul, Care cercetează adâncurile lui Dumnezeu, Care descoperă şi lămureşte tainele, Care dăru-

iește și cunoștințe materiale atunci când este nevoie de ele pentru folosul duhovnicesc al omului. Învățatului care dorește să învețe înțelepciunea duhovnicească apostolul îi poruncește: *Dacă i se pare cuiva, între voi, că este înțelept în veacul acesta, să se facă nebun, ca să fie înțelept* (I Cor. 3, 18). Întocmai! Erudiția nu este înțelepciune adevărată, ci doar părută. Cunoașterea Adevărului, care le-a fost descoperită oamenilor de Domnul, la care se ajunge doar prin credință, la care nu poate ajunge rațiunea căzută a omului, este înlocuită în erudiție prin presupuneri. Înțelepciunea acestei lumi, în care locul de cinste e ocupat de mulți păgâni și atei, este de-a dreptul potrivnică, prin înseși principiile sale, înțelepciunii duhovnicești, dumnezeiești. Nu poți să urmezi atât uneia, cât și celeilalte; de una trebuie neapărat să te lepezi. Omul căzut este *minciună,* și din filosofările lui s-a alcătuit rațiunea cu nume mincinos, adică felul de a gândi, suma concepțiilor și cunoștințelor false, care sunt raționale numai la suprafață, dar în esența lor sunt rătăcire, aiurare, îndrăcire a minții lovite de molima ucigătoare a păcatului și căderii. Această boală a minții se descoperă cu o plinătate deosebită în științele filosofice.

46.

Despre citirea Sfinților Părinți de către mireni și de către călugări. Despre citirea Evangheliei

Străduiți-vă să citiți acele cărți ale Sfinților Părinți care se potrivesc cu felul dumneavoastră de viață, aşa încât prin citirea scrierilor Părinților să puteți nu numai să le să admirați şi să vă delectați de ele, ci şi să le aplicați în practică. Creştinul care trăieşte în lume trebuie să citească scrierile marilor ierarhi care au scris pentru popor, scrieri care învață virtuțile creştineşti potrivite celor care îşi duc viața în mijlocul îndeletnicirilor materiale. Alte lecturi li se potrivesc călugărilor din mănăstiri: aceştia trebuie să-i citească pe Sfinții Părinți care au scris povețe pentru felul acesta de viețuire. În sfârşit, alte lecturi li se potrivesc isihaştilor şi pustnicilor! Studierea virtuților care nu se potrivesc felului de viețuire al omului duce la visare, îl aduce pe om într-o stare mincinoasă. Exersarea virtuților care nu se potrivesc felului de viețuire al omului face această viețuire neroditoare. Şi viața se iroseşte, şi virtuțile pier: sufletul nu le poate păstra vreme îndelungată, trebuie să se lase de ele după scurt

timp, fiindcă nu îi stau în puteri. Această exersare a virtuților înalte, mai presus de puterile și de capacitățile omului, adeseori aduce sufletului o vătămare de nevindecat, îl aruncă în neorânduială pentru mult timp, uneori pentru toată viața, îl face să nu mai fie în stare de nevoințele bunei credințe. Domnul a poruncit ca vinul nou, adică virtuțile și nevoințele înalte, să se toarne în burdufuri noi, adică să fie lăsate în seama nevoitorilor care s-au maturizat deja în nevoința bunei credințe, înnoiți și luminați de har. El a oprit să se toarne vinul nou în burdufuri vechi, să se cârpească haina veche cu petec nou. Să nu credeți că nevoința înaltă, pentru care sufletul dumneavoastră nu s-a maturizat încă, o să vă ajute! Nu! Ea vă va băga într-o și mai mare neorânduială: veți fi silit să vă lăsați de ea, iar în sufletul dumneavoastră vor apărea trândăvirea, deznădăjduirea, întunecarea, împietrirea. În starea aceasta sufletească vă veți îngădui și mai mari greșeli, și mai mari încălcări ale legii lui Dumnezeu decât cele în care cădeați înainte. La haină veche nu se pune petec nou, pentru că gaura nu face decât să se lărgească.

Atât pentru toți călugării îndeobște, cât și pentru creștinii viețuitori în lume, cea mai folositoare lectură e Noul Testament, mai ales Evanghelia. Trebuie să-l citim însă cu smerenie, fără să ne îngăduim interpretări proprii, ci călăuzindu-ne doar după tâlcuirea Bisericii.

47.
Cursele vrăjmaşului. Despre păzirea minţii. Cum să facem plăcute şi îmbucurătoare necazurile vieţii pământeşti

Rămâneţi în limanul adevărului! Vrăjmaşul mântuirii oamenilor se străduieşte să momească gândul nostru din limanul adevărului prin felurite năluciri de adevăr. El ştie puterea acestei curse, ce pare neînsemnată pentru ochiul lipsit de experienţă; mintea este ademenită la ea prin curiozitate, cu o numire măreaţă, sfântă, în spatele căreia se ascunde de obicei pierzarea. Aşa este momită lesne încrezătoarea privighetoare, pasăre deosebit de curioasă, cu mâncarea aruncată sub plasă, şi cade pentru totdeauna în urâtul robiei. Pierzător este gândul mincinos: acesta aduce în suflet întunecare, amăgirea de sine, o face roabă a stăpânitorului acestei lumi. *Adevărul vă va face slobozi* (In 8, 32), a spus Mântuitorul; este limpede că minciuna ne lipseşte de libertate, ne supune stăpânitorului acestui veac. Doresc ca dumneavoastră să fiţi liber, ca vederea sufletului dumneavoastră să fie curată şi luminoasă, ca raţiunea dumneavoastră

să fie pătrunsă de lumina adevărului şi să reverse lumină harică asupra întregii dumneavoastră vieţi, asupra a tot ce faceţi. *Când ochiul tău este curat,* spune Mântuitorul, *atunci tot trupul tău e luminat* (Lc. 11, 34-35). Trebuie să ne păzim mintea! Trebuie ca ea să rămână în adevăr fără încetare. Vă doresc asta cu toată sinceritatea inimii! Vă doresc asta cu inimă îndurerată, deoarece mă doare că în vremurile de acum, rar, foarte rar oamenii rămân credincioşi adevărului, foarte rar şi-au plecat mintea şi inima sub jugul ei cel bun şi sub povara ei cea uşoară, s-au plecat cu toată simplitatea şi supunerea lui Hristos şi Sfintei Lui Biserici. *Mântuiţi-vă,* grăieşte Sfântul Apostol Petru, *de acest neam viclean* (Fapte 2, 40). Abateţi-vă de la calea cea largă, pe care umblă aproape toţi! Alegeţi-vă calea cea strâmtă şi necăjită, care duce în cereasca Împărăţie! Îndrăgiţi necazurile pe care vi le-a trimis Purtarea de grijă dumnezeiască! Îndrăgiţi strâmtorările prin care preaînţeleapta Purtare de grijă, mântuitoarea Purtare de grijă dumnezeiască v-a croit drum pentru pribegia dumneavoastră pământească! Faceţi-vă plăcute, desfătate, şi necazurile, şi strâmtorările, şi calea cea spinoasă a vieţii pământeşti! Cum să faceţi asta? Încredinţându-vă voii lui Dumnezeu, slavoslovind Purtarea de grijă dumnezeiască, recunoscând această voie şi această Purtare de grijă în tot ce vi se întâmplă, dându-I mulţumită lui Dumnezeu pentru tot ce vi se întâmplă

– atât pentru necazuri, cât şi pentru bucurii. Este vremea să începeți viețuirea cu adevărat creştinească, însoțită de răstignirea tuturor simțămintelor, dorințelor, gândurilor pe crucea poruncilor şi învățăturii lui Hristos. Curând, curând va trece viața pământească! Deja este pregătită fiecărui om veşnica răsplată pentru viața lui cea de scurtă vreme, pentru faptele lui, pentru felul lui de a gândi, pentru simțămintele lui.

48.
Despre iubirea de Dumnezeu și de aproapele

Vorbind despre iubirea de aproapele, Cuviosul Avă Dorotei îi aseamănă pe nevoitorii lui Hristos cu nişte linii care merg de la circumferința cercului către centrul lui.

Liniile, cu cât se apropie mai mult de centru, cu atât se apropie mai mult şi una de alta. Şi nevoitorii lui Hristos, cu cât se apropie mai mult de Dumnezeu, cu atât se apropie mai mult unul de celălalt prin iubirea adevărată. Orice cale a minții şi a inimii este nesfârşită atunci când ținta ei este Dumnezeu. *Frica de Dumnezeu este curată, rămâne în veacul veacului;* sporirea în înțelepciunea lui Dumnezeu este nesfârşită; sporirea în iubirea de aproapele, atunci când această sporire este în Dumnezeu, este nesfârşită. Viața pământească nu este de ajuns pentru săvârşirea acestei căi duhovniceşti! Nu te poți sătura de iubirea în Dumnezeu față de aproapele! Dimpotrivă, poți săvârşi degrabă calea, te poți sătura repede şi cu prisosință de iubirea pentru aproapele atunci când obiect al dragostei este numai omul. Focul iubirii cere multă hrană pentru a fi statornic şi a spori.

Când îl hrănește Dumnezeu, el se întețește neîncetat, nu are hotar, dar când omul îl hrănește cu sine însuși, hrana focului e sleită în scurtă vreme, focul se întunecă și se stinge. Iubirea trebuie să se hrănească cu Dumnezeu, cel Nemărginit: nu are hrană de ajuns în mărginitele însușiri omenești, oricât de minunate ar fi acestea.

49.
Privindu-ne în oglinda Evangheliei ne putem afla neajunsurile. Cum să stârnim în noi simțământul pocăinței, plânsul mântuitor. Să ne lepădăm de noi înșine și să urmăm Evangheliei

Inima se poate desfăta de pacea cea fericită doar când rămâne în poruncile evanghelice, când rămâne în ele cu lepădare de sine. Atunci când se iveşte în ea o altă dreptate, îşi pierde odihna.

Mare şi atotsfântă carte este Evanghelia! În ea este zugrăvit omul nou, cel după asemănarea lui Dumnezeu – iar care trebuie să fie însuşirile omului celui nou ne-o arată poruncile lui Hristos. Prin ele, Hristos ne-a descoperit însuşirile Sale, felul Său de a gândi şi de a făptui. Privind în oglinda Evangheliei la noi înşine, putem, puţin câte puţin, să ne cunoaştem neajunsurile, să ne dezbărăm de concepţiile şi de însuşirile omului celui vechi, să le înlocuim cu gânduri şi însuşiri evanghelice, cu gândurile şi însuşirile lui Hristos. În aceasta constă sarcina, problema pe care trebuie să o rezolve, să o îndeplinească creş-

tinul în vremea vieții sale pământești. Trebuie să ne zugrăvim în suflet portretul lui Hristos, să-i împărtășim asemănarea cu modelul lui. Portretele care nu seamănă cu originalul vor fi respinse la expoziția generală, când fiecare dintre oameni va fi cercetat ca să se vadă în ce măsură a păzit și a înnoit în sine chipul și asemănarea Făcătorului și Dumnezeului său. Chipurile pe care trăsăturile și culorile sunt atât de schimonosite încât s-a pierdut orice asemănare vor auzi: *Nu vă cunosc pe voi!* Ele nu vor fi recunoscute. De ele Se va lepăda Domnul!

Să începem, deci, pictura duhovnicească! Să luăm aminte la chipul lui Dumnezeu cel lăsat în paragină, acoperit cu murdărie, cu zgârieturi și cu praf, care a fost pictat în noi și încredințat nouă de Dumnezeu! Pictorul e Hristos; pensula Lui este Sfântul Duh. Să ne pregătim sufletul pentru această pictură în așa fel încât el, ca o pânză curată, nouă, să poată primi totul – și trăsăturile cele mai fine, și nuanțele cele mai delicate.

Pentru o astfel de pregătire trebuie să ne curățim prin pocăință, să ne spălăm prin lacrimi, iar ca să stârnim în noi simțământul pocăinței, plânsul și întristarea mângâietoare, trebuie neapărat ca, înfrânându-ne de la toate patimile, să ne îndeletnicim des cu citirea Evangheliei, să ne verificăm viața după preasfintele Lui porunci, să ne silim spre împlinirea acestor porunci, în pofida năzuințelor și pornirilor voii iubitoare de păcat.

Zis-a un oarecare Sfânt Părinte: „Prin împlinirea poruncilor lui Hristos, omul cunoaşte neputința sa." Întocmai: ni se descoperă cât suntem de slabi, cât suntem de vătămați prin cădere, atunci când începem să ne silim spre împlinirea poruncilor evanghelice. Din vederea neputinței noastre, a vătămării noastre, se naşte în chip firesc plânsul. Plânsul este simțământul de pocăință al inimii. Plânsul este *duhul înfrânt şi smerit* pe care Dumnezeu îl îndrăgeşte atât de mult.

Când Domnul vede un suflet care se curăță prin pocăință, atunci începe, puțin câte puțin, pe măsura curăției lui, să înnoiască în el, prin Sfântul Duh, trăsăturile chipului Său, nuanțele şi culorile asemănării Sale. Mai întâi de toate, îl pecetluieşte cu blândețea şi cu smerenia. *Învățați-vă de la Mine,* grăieşte El, *că sunt blând şi smerit cu inima, şi veți afla odihnă sufletelor voastre* (Mt. 11, 29). Sfințita odihnă poate fi aflată numai atunci când cugetul şi inima se cufundă în smerenia lui Hristos şi în blândețea Lui, deprinzându-le din Evanghelie. Aceste două virtuți pun în rânduială trăsăturile chipului aruncat în neorânduială de tulburarea care îl însoțeşte nedespărțit pe orice om ce slujeşte patimilor. Semnul rânduielii este sfințita odihnă. Atunci, pe trăsăturile deja îndreptate sunt aşternute sfintele culori, care mângâie privirea duhovnicească: bunătatea, milostivirea, curăția minții, a inimii şi a trupului, credința vie, căreia nu îi pasă de nici un lucru

deşert, care îl învaţă pe om să urmeze lui Hristos pe de-a-ntregul, răbdarea, care rămâne mai presus de toate necazurile vremelnice, care iubeşte necazurile ca pe o împărtăşire de pătimirile lui Hristos, iubirea de Dumnezeu şi de aproapele, care năzuieşte să împlinească toate îndatoririle omului faţă de Ziditorul său şi faţă de zidirile asemenea lui, care trebuie să fie una în Ziditorul lor.

Îmbrăţişaţi lepădarea de sine şi urmaţi Evangheliei!

50.
Necazurile sunt de la Domnul, spre îndreptarea noastră. Mulțumind lui Dumnezeu în necaz și în boală alinăm durerea acestora. Patul bolii devine adeseori loc al cunoașterii lui Dumnezeu și de sine. Ce ne aduce mângâiere în necazuri și în boli

Omul – ca iarba, şi mult îi trebuie ca să fie cosit? O singură clipă poate să-i zdruncine de tot sănătatea şi să-i arunce trupul fie în mormânt, fie pe patul unei boli chinuitoare şi îndelungi. Evanghelia ne învață că nici un necaz nu poate să vină asupra noastră fără voia lui Dumnezeu, ne învață să mulțumim lui Dumnezeu pentru toate necazurile care, la porunca Lui, vin asupră-ne. De pe patul de boală mulțumiți lui Dumnezeu, aşa cum I-a mulțumit de pe mormanul de gunoi Iov, acoperit cu bube puturoase. Prin mulțumirea adusă lui Dumnezeu este tocit ascuțişul cumplit al bolii! Prin mulțumirea adusă lui Dumnezeu, bolnavul primeşte mângâiere duhovnicească! Inima povățuită şi îndulcită de mulțumirea adusă lui Dumnezeu este înno-

ită prin puterea credinței vii. Luminată deodată cu lumina credinței, mintea începe să contemple minunata Purtare de grijă dumnezeiască, ce priveghează neadormit asupra întregii făpturi. Această contemplare duce la răpirea duhovnicească; sufletul începe să-I mulțumească din belşug lui Dumnezeu, să-L slavoslovească, începe să laude sfânta Lui Purtare de grijă, să se încredințeze sfintei Lui voi. Patul de boală devine adeseori loc al cunoaşterii de Dumnezeu şi de sine. Suferințele trupului devin adeseori pricină de plăceri duhovniceşti, şi patul de boală este înrourat cu lacrimi de pocăință şi lacrimi de bucurie în Dumnezeu. În timpul bolii trebuie mai întâi să ne silim a mulțumi lui Dumnezeu, iar atunci când sufletul gustă dulceața şi tihna pe care le aduce această mulțumire se grăbeşte singur spre ea, ca spre un liman. El se grăbeşte într-acolo fugind de valurile grele ale cârtirii, puținătății de suflet şi întristării.

Prin multe necazuri se cuvine nouă a intra întru Împărăția lui Dumnezeu. Pe cine iubeşte Domnul, aceluia îi trimite necazuri, şi acestea omoară inima alesului Său față de lume, o deprind să plutească în apropierea lui Dumnezeu. În toate necazurile, printre care se numără şi boala, următoarele doctorii aduc folos duhovnicesc şi mângâiere duhovnicească: încredințarea în voia lui Dumnezeu, recunoştința față de Dumnezeu, mustrarea de sine şi recunoaşterea că suntem

vrednici de pedeapsa lui Dumnezeu, aducerea aminte de faptul că toţi sfinţii au săvârşit calea vieţii lor pământeşti în pătimiri necontenite şi crâncene, că necazurile sunt paharul lui Hristos. Cel ce nu s-a împărtăşit de acest pahar nu e în stare să moştenească fericirea cea veşnică.

51.
Despre scurtimea vieții pământești. Viața pământească este cale spre veșnicie. Doar cunoașterea lui Hristos este o îndeletnicire cu adevărat folositoare în viața pământească

În însingurare vin gânduri neobişnuite! „Urechea celui care se linişteşte aude lucruri minunate", a zis un oarecare pustnic. Şi în nimicnica mea însingurare mă întâlnesc cu gânduri care lucrează cu putere asupra minții, prin adevărul viu.

Nu demult cugetam la scurtimea vieții omeneşti de pe pământ. Dintr-o dată, viața mi s-a părut atât de scurtă, de parcă restul vieții mele pământeşti ar fi trecut deja. Dacă voi mai trăi, ce lucru nou voi vedea pe pământ? Nimic: aceleaşi virtuți şi aceleaşi patimi care apăreau şi până acum înaintea mea în tot felul de straie şi prin tot felul de lucrări vor apărea şi de acum înainte; întocmai la fel şi virtutea se va strecura printre oameni lin, nebăgată în seamă, prigonită de către ei; întocmai la fel viciul, acoperindu-se cu nenumărate măşti, îi va amăgi pe oameni şi va

domni între ei. O viață de doi ani și o viață de o sută sunt deopotrivă de scurte, de nimicnice în fața veșniciei. De obicei, oamenilor li se pare lung numai viitorul; trecutul li se pare atât de scurt, ca o clipă, ca un vis al nopții ce a trecut. Însingurarea, unită cu adâncirea în sine, face scurt și viitorul. Scurt este trecutul, scurt este viitorul! Și atunci, ce este viața pământească? O cale spre veșnicie, de care trebuie să ne folosim, dar pe care nu trebuie să ne uităm în stânga și în dreapta. Această cale trebuie săvârșită cu mintea și cu inima, nu cu numărul zilelor și al anilor. Mintea, luminându-se cu învățătura adevărului, poate păstra inima în pace, blândețe, bunătate, răbdare – pe scurt, în însușirile omului celui nou. Pentru asta sunt și pustia, și liniștirea, și mănăstirile! Pentru asta sunt și convorbirile ziditoare, și sfatul duhovnicesc! Pentru asta e și citirea Sfinților Părinți! Pentru asta sunt rugăciunile! Toți creștinii sunt datori să trăiască așa, cu toate că așa trăiesc numai foarte puțini. Dacă nu puteți să trăiți așa pe deplin, trăiți așa în parte; lipsurile pot fi tămăduite prin osândirea de sine și pocăință. Văzându-vă neajunsurile, nu trebuie să vă descurajați; dimpotrivă, trebuie să vă osteniți întru smerenie. Minunat a zis Cuviosul Isaia Pustnicul: „Slava sfinților este asemenea strălucirii stelelor, dintre care una strălucește foarte puternic, alta – mai slab, iar alta de-abia se vede, dar toate stelele acestea sunt pe același cer."

Câte generații s-au perindat pe fața pământului, și parcă n-ar fi fost niciodată pe ea! Oare demult se auzeau printre noi nume răsunătoare? Iar acum au fost date uitării toate. Oare demult a pășit generația noastră în viața cetății? Iar acum intră deja în această viață o generație nouă și ne dă afară din sfera largă a activității în colțișorul modest al celor îmbătrâniți, care și-au trăit traiul. Generațiile omenești pe acest pământ sunt, fără doar și poate, ca frunzele pe copac! Acum sunt unele, în scurtă vreme vin altele! Le nimicesc și arșița, și gerul, și însăși trecerea timpului; vântul le împrăștie, le calcă în picioare drumeții.

Privesc din însingurarea mea la lumea gălăgioasă și răzvrătită, îmi spun mie însumi și le spun prietenilor mei: „O singură îndeletnicire poate fi socotită cu adevărat folositoare în timpul scurtei noastre vieți pământești, atâta timp cât este rândul nostru să înverzim: cunoașterea lui Hristos, Care este și Dătătorul vieții veșnice, fericite, și Calea către această viață. Hristos este de față în Evanghelie, Evanghelia este grădina în care Îl poate afla pe Hristos Maria – sufletul credincios, care petrece în pocăință: în afara cetății, adică în afara iubirii de lume. Acolo e mormântul lui Hristos! Acolo plâng cei iubiți ai Lui – plâng înaintea Lui și pentru ei înșiși.

52.
Este de mare însemnătate să ne urmărim gândurile și mișcările rațiunii. Despre urmarea fără de rătăcire a adevărului

Adeseori stau de vorbă cu dumneavoastră despre adevăr. Vreau să înțelegeți cât de însemnat lucru este să-ți urmărești felul de a gândi, rațiunea. Omul este fără doar și poate călăuzit de felul său de a gândi: acesta este lumina noastră. Cu mare sârguință trebuie să priveghem asupra luminii noastre pentru ca ea să nu devină întuneric, lumină mincinoasă, care arată lucrurile nu la locul lor și nu așa cum sunt de fapt ele, ci altceva decât sunt de fapt. *Ia seama ca lumina din tine să nu fie întuneric!* (Lc. 11, 35). Trebuie ca felul nostru de a gândi să fie pătruns de Adevăr. Afară de Hristos nu înțeleg și nu cunosc vreun alt adevăr – și oare nu sunt orbi aceia, oricine ar fi ei, care atunci când Hristos li Se înfățișează în măreția cea înfricoșătoare a smereniei întreabă: *Ce este Adevărul?*

Pătrundeți în adâncimea cuvintelor mele! Vă rog, vă implor! Vă implor pentru propria dumneavoastră mântuire. De obicei, oamenii cred că

gândul este ceva de mică însemnătate, şi de aceea nu aleg decât în foarte mică măsură gândurile pe care le primesc. Or, din primirea gândurilor drepte se naşte tot ce-i bun, iar din primirea gândurilor mincinoase se naşte tot ce-i rău. Gândul seamănă cu cârma unei corăbii: de această scândură neînsemnată ţine direcţia şi în cea mai mare parte soarta întregii maşini uriaşe. *Gândul cel cuvios te va păzi* (Pilde 2, 11), spune Scriptura; ea ne învaţă ca *începutul cuvintelor* noastre să fie *adevărul* – şi ce altceva este *începutul cuvintelor,* dacă nu gândul? Despre adevăr a dat mărturie pe pământ Duhul Sfânt. Aşa le spuneau apostolii iudeilor. Martorul lui Hristos-Adevărul e Duhul Sfânt. Unde nu este mărturia Duhului, acolo nu sunt dovezile Adevărului. Cel ce doreşte să urmeze fără greş Adevărului trebuie să rămână în învăţătura pecetluită, adeverită de Duhul Sfânt. Aceasta este învăţătura Sfintei Scripturi şi a Sfinţilor Părinţi ai Bisericii Răsăritului, singurei Sfinte, singurei Ortodoxe şi adevărate. Orice altă învăţătură e străină de Adevărul-Hristos, de Adevărul pogorât din cer, Care din nepovestita milostivire dumnezeiască S-a descoperit oamenilor*, care şedeau întru întuneric şi în umbra morţii,* împotmoliţi în prăpastia întunecată şi adâncă a amăgirii de sine, a neştiinţei, a căderii şi a pierzării.

53.
Despre mărturisirea adevărului cu gura și cu fapta. Singura cale fără greș către mântuire este urmarea neabătută a învățăturii Sfinților Părinți. Despre citirea cărților eretice. Despre adevăratul îndrumător duhovnicesc. Împlinirea prorociei despre prorocii mincinoși. Ce înseamnă ascultarea

Cu inima se crede spre dreptate, a zis apostolul, *iar cu gura se mărturisește spre mântuire* (Rom. 10, 10). Trebuie să mărturisim dreptatea cu gura și, atunci când se poate, cu însăși fapta. Dreptatea mărturisită prin vorbe și prin fapte devine reală, devine un bun al omului. Și întrucât este esențială, ea este o chezășie sigură a mântuirii.

V-ați convins că singurul mijloc fără de greș de a ne mântui este urmarea neabătută a învățăturii Sfinților Părinți însoțită de respingerea hotărâtă a oricărei învățături străine, chiar de la propriile raționamente, atâta timp cât rațiunea nu este vindecată de boala sa și nu devine duhovnicească din trupească și sufletească ce este. După ce ați recunoscut cu mintea și cu inima aceas-

tă dreptate, mărturisiți-o cu gura; făgăduiți-I lui Dumnezeu că vă veți călăuzi după învățătura Sfinților Părinți, ferindu-vă de orice învățătură care nu este adeverită de Sfântul Duh, care nu este primită de Sfânta Biserică a Răsăritului. După ce ați mărturisit dreptatea lui Dumnezeu cu gura, mărturisiți-o și cu faptele: după ce ați dat făgăduința, îndepliniți-o.

Nu vă temeți de această făgăduință! Este dator s-o dea fiecare fiu ortodox al Bisericii, ea trebuie cerută de la fiecare fiu al Bisericii Ortodoxe de către părintele lui duhovnicesc atunci când săvârşeşte Taina Spovedaniei. Printre întrebările care se cuvin puse celui ce se spovedeşte, pe primul loc sunt următoarele: 1) „Spune-mi, fiule, crezi aşa cum Biserica Sobornicească și Apostolească, în Răsărit sădită şi crescută, şi de la Răsărit răspândită în toată lumea, şi care în Răsărit rămâne până acum neclintită, a predanisit şi a învățat?"; 2) „Nu te îndoieşti de vreo predanie?"; 3) „Spune-mi, fiule, nu ai fost cumva eretic şi apostat?"; 4) „Nu te-ai întovărăşit cu ereticii şi cu apostații, mergând în capiştile lor, ascultându-le învățăturile sau citindu-le cărțile?" A citi cărțile eretice şi a lua aminte la învățătura lor este un păcat greu împotriva credinței, un păcat al minții bolnave de trufie, care din această pricină leapădă jugul ascultării față de Biserică şi caută o libertate nebunească, păcătoasă. Iar acum păcatul acesta nu mai este socotit drept păcat! Acum

oamenii își îngăduie să citească, fără alegere, tot felul de scriitori eretici. Împotriva acestora Biserica a tunat anatema! Păcătoșii orbiți nu iau însă aminte la tunetul bisericesc, ori iau aminte la el, însă doar ca să-și bată joc de glasul Bisericii, care îi preîntâmpină împotriva pierzării, doar ca să numească în chip nerod „superstiție" și „barbarie" judecata și hotărârea ei. O mulțime de cărți eretice au fost traduse în limba noastră, și uneia dintre ele, în pofida tuturor scrierilor Părintești ale Soborniceștii Biserici, i se dă primul loc după cărțile Sfintei Scripturi. Obrăznicie nemăsurată, de necrezut!

Adevărații creștini din toate timpurile s-au păzit cu toată osârdia de otrava ucigătoare a ereziei și a celorlalte învățături mincinoase. Ei se țineau neabătut de Predania dogmatică și morală a Bisericii. Nu numai că credeau ortodox în Sfânta Treime, ci își și îndreptau viața, și nevoințele, și moravurile după Predania Bisericii. Trăsătura deosebitoare a tuturor Sfinților Părinți era călăuzirea neabătută după Predania Bisericii, și ei au poruncit să-l socotim adevărat doar pe acel îndrumător duhovnicesc care urmează în toate privințele învățăturii Părinților Bisericii Răsăritului, adeverind și pecetluind învățătura sa prin scrierile lor. Iar cine crede că-și poate îndruma aproapele după principiile înțelepciunii pământești, după principiile rațiunii căzute, se află, oricât ar fi el de sclipitor, în amăgire de sine, și la

amăgirea de sine îi duce şi pe cei care îl urmează. Sfinţii Părinţi au lăsat ca regulă neapărată pentru cel ce vrea să se mântuiască urmarea Predaniei bisericeşti. În acest scop, el îi poruncesc celui ce vrea să trăiască în chip cucernic şi plăcut lui Dumnezeu să se călăuzească după poveţele unui învăţător adevărat sau după acele scrieri ale Părinţilor care se potrivesc cu felul lui de vieţuire. După ce au trecut opt sute de ani de la Naşterea lui Hristos, sfinţii scriitori bisericeşti au început să se plângă că s-au împuţinat de tot îndrumătorii duhovniceşti, că au apărut o mulţime de învăţători mincinoşi. Din pricina lipsei de îndrumători, ei poruncesc să ne folosim de citirea scrierilor Părinţilor şi să fugim de citirea cărţilor scrise în afara sânului Bisericii Ortodoxe. Cu cât vremurile sunt mai departe de arătarea luminii dumnezeieşti pe pământ, cu atât s-a adâncit lipsa adevăraţilor îndrumători sfinţi şi a sporit belşugul de învăţători mincinoşi; de când a fost descoperit tiparul, aceştia au potopit pământul ca nişte amare ape apocaliptice, care au omorât sufleteşte o mulţime de oameni. *Mulţi proroci mincinoşi se vor scula,* a prevestit Domnul, *şi vor amăgi pe mulţi, iar din pricina înmulţirii fărădelegii iubirea multora se va răci* (Mt. 24, 11-12). S-a împlinit prorocia aceasta: împlinirea ei este înaintea ochilor noştri. Avem şi o altă prevestire a Domnului cu privire la caracterul vremurilor în care va avea loc cea de-a Doua şi înfricoşătoare Venire

a Lui pe pământ. *Fiul Omului, când va veni,* a zis Domnul, arătând care va fi soarta credinței, *va găsi oare credință pe pământ?* (Lc. 18, 8). Atunci vor domni pe el rațiunea cea cu nume mincinos, înțelepciunea omenească, vrăjmașă credinței și lui Dumnezeu.

Ce înseamnă virtutea călugărească a ascultării? Aceasta este recunoaștere a faptului că rațiunea omenească este căzută și respingere a ei prin „nebunia" credinței. Din credință vine ascultarea, din ascultare – smerenia, din smerenie – înțelegerea duhovnicească, iar aceasta este credința adeverită. Ascultarea călugărească a înflorit atunci când erau îndrumători duhovnicești din belșug. Odată cu lipsa îndrumătorilor a lipsit și marea nevoință a ascultării, care îi duce în scurtă vreme pe nevoitori la sfințenie: credința, care alcătuiește esența nevoinței acesteia, cere ca obiectul ei să fie adevărat și duhovnicesc: atunci ea duce la Dumnezeu. Credința în om duce la fanatism ieșit din minți. Călăuzirea după scrierile Sfinților Părinți duce la țintă mult mai încet, mai slab; pe această cale sunt mult mai multe poticniri: cartea scrisă pe hârtie nu poate înlocui cartea vie – omul. Minunată carte sunt mintea și inima pe care a scris Sfântul Duh! Din ea suflă viață, iar această viață se împărtășește celor care ascultă cu credință. Călăuzirea după scrierile Părinților a devenit însă singura călăuzire spre mântuire atunci când s-au împuținat de tot în-

drumătorii. Despre cel ce se va supune călăuzirii acesteia se poate spune deja că s-a mântuit, pe când despre cel care se ia după propria sa înțelegere sau după învățătura învățătorilor mincinoși putem fi siguri că e pierdut.

Ca exemplu al felului cum gândesc despre aceasta Sfinții Părinți, iată un extras din scrierile Sfinților Calist și Ignatie: „Care a fost pentru noi pricina zdrobirii și omorârii, de vreme ce nu am fost făcuți așa de la început? Și care a fost pricina înnoirii și nemuririi? Găsim că pricina celei dintâi, adică a stricăciunii, a fost nădăjduirea în sine, samavolnicia și nesupunerea celui dintâi Adam, care l-au dus la lepădarea și încălcarea poruncii dumnezeiești; pricina celei de-a doua, adică a nestricăciunii, este supunerea lui Adam al doilea, a Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, față de Tatăl, și voia cea una cu a Lui, din care vine păzirea poruncii Tatălui. *Eu*, spune Mântuitorul, *n-am vorbit de la Mine, ci Tatăl, Care M-a trimis, Acesta Mi-a dat poruncă ce să spun și ce să vorbesc, și știu că porunca Lui este viața veșnică. Deci, cele ce vorbesc Eu, precum Mi-a spus Mie Tatăl, așa vorbesc* (In 2, 49). În protopărintele nostru și în neamul lui, rădăcina și maica tuturor necazurilor a fost înălțarea de sine; în Omul cel Nou, Dumnezeu-Omul Iisus Hristos, și în cei ce vor să viețuiască asemenea Lui, începutul și izvorul a tot binele e smerenia. Vedem că starea și rânduiala aceasta este ținută și de

sfințita ierarhie, cea mai presus decât noi, a de Dumnezeu văzătorilor îngeri: asemenea lor le ține și Biserica noastră pământească. Dimpotrivă, învățăm și credem în chip de taină că cei care se abat de la legiuirea aceasta și încearcă cu obrăznicie să-și petreacă viața în samavolnicie și nesupunere sunt tăiați și lepădați de la Dumnezeu, de la luminata moștenire cerească, de la Biserica Sobornicească și Apostolească, sunt trimiși în întuneric și în gheena focului. Noi spunem cu toată încredințarea că, potrivit învățăturii cuvintelor de Dumnezeu insuflate, au căzut sub osânda aceasta viclenii și răii lucrători ai diavolului, ereticii cei rău grăitori, care făcându-și placul și trufindu-se s-au lipsit de slava și desfătarea dumnezeiască și au fost aruncați afară din adunarea sfințită."

Pasajul din care am luat citatul este încheiat de sfinți astfel: „Noi spunem asta întemeindu-ne pe graiurile Părinților, pe graiurile Duhului, ca pe niște stâlpi neclintiți" (*Filocalia,* Calist și Ignatie, „Despre liniștire și rugăciune", cap. 15).

Odată ce ați cunoscut calea spre mântuire, nu șovăiți a păși pe ea. Încheiați legământul cel fericit, unirea cu sfântul Adevăr; luați hotărârea de a rămâne credincios Adevărului toată viața. Această hotărâre bună este de ajuns ca în inima dumneavoastră să se reverse ușurimea, bucuria, puterea care sunt martorii sfântului Adevăr.

54.
Despre deplina ascultare față de îndrumătorul duhovnicesc. Nevoitorii vremurilor din urmă

Este minunată dorința dumneavoastră de a vă afla în ascultare deplină față de un îndrumător încercat. Această nevoință nu a fost dată însă vremii noastre. Ea nu numai că a dispărut dintre mireni, ci nu mai este de găsit nici în mănăstiri. Omorârea înțelegerii și a voii căzute nu poate fi săvârșită de un om sufletesc, chiar dacă acesta ar fi bun și evlavios. Pentru aceasta este nevoie de un părinte purtător de Duh: doar înaintea unui purtător de Duh poate fi limpede sufletul ucenicului, doar un purtător de Duh poate vedea de unde și încotro se îndreaptă mișcările sufletești ale celui îndrumat de el. Ca să aibă conștiința curată, ucenicul trebuie să-și mărturisească întocmai și în amănunt gândurile, dar îndrumătorul nu trebuie să se ia după această mărturisire în judecarea stării sufletești a ucenicului; el trebuie să-l pătrundă, să-l măsoare cu simțirea duhovnicească și să-i vestească starea lui sufletească, pe care el nu o vede. Așa lucrau Pahomie cel Mare, Teodor cel Sfințit și ceilalți

îndrumători sfinți ai monahilor. Lui Teodor cel Sfințit ucenicii îi spuneau: „Părinte, dă-mă în vileag!" – şi el, mişcat fiind de Duhul Sfânt, îi arăta fiecăruia dintre ei bolile sufleteşti ascunse în sufletul lui. Aceşti mari Părinți socoteau ascultarea călugărească a fi un dar aparte al Sfântului Duh: aşa spune un scriitor contemporan cu ei – Cuviosul Cassian. Ascultarea este o minune a credinței! Să o săvârşească poate doar Dumnezeu – şi au săvârşit-o oamenii cărora Dumnezeu le-a dat acest dar de Sus. Dar când oamenii vor să dobândească prin propriile puteri ceea ce numai Dumnezeu poate să dăruiască, deşarte sunt ostenelile lor; atunci ei se aseamănă ziditorilor de turn de care se vorbeşte în Evanghelie, care au început clădirea fără să aibă mijloace îndeajuns pentru a o duce la bun sfârşit. Toate cele trecătoare, adică dracii şi patimile, îi batjocoresc, fiindcă pe dinafară par a săvârşi virtutea, însă de fapt se află în amăgire amară, în orbire şi înşelare de sine, sunt supuşi patimilor lor, împlinesc voia dracilor. Şi mulți credeau că străbat calea ascultării, însă de fapt îşi împlineau poftele, erau mânați de înfierbântare. Fericit cel ce la bătrânețe va izbuti să verse o lacrimă de pocăință pentru pornirile tinereții! Despre călăuzele oarbe şi cei călăuziți de ele Domnul a zis: *Dacă orb pe orb va călăuzi, amândoi vor cădea în groapă* (Mt. 15, 14).

Vremurilor noastre li s-a dat altă nevoință, însoțită de multe greutăți şi poticniri. Noi trebu-

ie să ne săvârşim călătoria nu ziua, nu la lumina limpede a soarelui, ci noaptea, la lumina palidă a lunii şi a stelelor. Ni s-au dat spre călăuzire Sfânta Scriptură şi scrierile Sfinţilor Părinţi: lucrul acesta îl spun pe şleau Părinţii vremurilor târzii. De folos ne este şi sfatul celor care se călăuzesc ei înşişi după scrierile Părinţilor. Să nu credeţi că nevoinţa noastră este fără necazuri şi fără cununi: nu! Ea este mână în mână cu mucenicia. Această mucenicie se aseamănă suferinţei îndurate de Lot în Sodoma: sufletul dreptului se chinuia văzând curvia necontenită şi neînfrânată. Şi noi ne chinuim fiind înconjuraţi din toate părţile de minţi care au încălcat credinţa faţă de adevăr, care au intrat în legătura de curvie cu minciuna, care s-au molipsit de ura împotriva scrierilor insuflate de Dumnezeu şi s-au înarmat împotriva lor cu minciuna, clevetirea şi batjocura infernală. Nevoinţa noastră are preţ înaintea lui Dumnezeu: în cumpăna Lui sunt cântărite şi neputinţa noastră, şi mijloacele noastre, şi împrejurările, şi înseşi vremurile. Un oarecare Părinte mare a avut următoarea vedenie: viaţa pământească a oamenilor i s-a înfăţişat ca o mare. El a văzut cum nevoitorilor din primele vremuri ale monahismului li s-au dat aripi de foc, şi ei au trecut ca fulgerul peste marea patimilor. Nevoitorilor din vremurile de pe urmă nu li s-au dat aripi: ei au început să plângă pe malul mării. Atunci li s-au dăruit aripi, dar nu de foc, ci unele slabe: ei au

plecat în zbor peste mare. Pe drum, din pricina slăbiciunii aripilor, se cufundau deseori în mare; ridicându-se cu greutate din ea, porneau mai departe, până când, în cele din urmă, după multe strădanii şi restrişti, au reuşit să treacă marea.

Să nu ne descurajăm! Să nu năzuim cu nechibzuință spre nevoințe strălucite, mai presus de puterile noastre: să primim cu evlavie nevoința smerită, foarte potrivită neputinței noastre, dată, în chip parcă văzut, de către mâna lui Dumnezeu! Să săvârşim această nevoință cu credincioşie față de sfântul Adevăr, şi în mijlocul lumii care, gloată gălăgioasă şi fără număr, aleargă pe calea cea largă în urma raționalismului său samavolnic, noi să mergem la Dumnezeu pe calea îngustă a ascultării față de Biserică şi de Sfinții Părinți. Nu mulți merg pe această cale? Şi ce dacă! Zis-a Mântuitorul: *Nu te teme, turmă mică, pentru că Tatăl vostru a binevoit să vă dea vouă Împărăția! Intrați prin poarta cea strâmtă, că largă este poarta şi lată este calea care duce la pieire, şi mulți sunt cei care o află; şi strâmtă este poarta şi îngustă este calea care duce la viață, şi puțini sunt care o află* (Lc. 12, 32; Mt. 7, 13-14).

55.

De ce este neapărată nevoie de citirea Sfinților Părinți. Ereticii din toate timpurile urăsc cu deosebire scrierile Părinților. Despre citirea Sfintei Scripturi

Întrebați de ce este neapărată nevoie de citirea Sfinților Părinți și dacă nu este de ajuns să ne călăuzim doar după Sfânta Scriptură – cuvântul curat al lui Dumnezeu, fără amestecul cuvântului omenesc.

Răspuns: este neapărată nevoie ca, citind Scriptura, să-i citim și pe Sfinții Părinți ai Bisericii Răsăritului. Iată ce spune despre Sfânta Scriptură Sfântul Apostol Petru: *Nici o prorocie a Scripturii nu se tâlcuiește după socotința fiecăruia, pentru că niciodată prorocia nu s-a făcut din voia omului, ci oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu au grăit, purtați fiind de Duhul Sfânt* (II Pt. 1, 20-21). Și atunci, de ce vreți să înțelegeți după bunul plac cuvântul duhovnicesc, care nu a fost rostit după bunul plac omenesc, ci la insuflarea Duhului, și care ne oprește chiar el să-l tâlcuim după bunul nostru plac? Duhul a rostit Sfânta Scriptură, și numai Duhul poate s-o tâlcuiască. Bărbați de Dumne-

zeu insuflați – prorocii și apostolii – au scris-o; bărbați de Dumnezeu insuflați – Sfinții Părinți – au tâlcuit-o. De aceea, oricine vrea să dobândească adevărata cunoaștere a Sfintei Scripturi are neapărată nevoie de citirea Sfinților Părinți. Iar dacă vă veți mărgini la citirea Sfintei Scripturi, nu veți avea cum să n-o înțelegeți și să n-o explicați după bunul plac. Nu veți avea nici cum să evitați rătăcirile, pentru că *omul sufletesc nu primește cele ale Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sunt nebunie și nu poate să le înțeleagă, fiindcă ele se judecă duhovnicește. Cele ale lui Dumnezeu nimeni nu le-a cunoscut, fără numai Duhul lui Dumnezeu* (I Cor. 2, 13-14).

Cu deosebire urăsc scrierile Părinților ereticii din toate timpurile: scrierile Părinților descoperă înțelesul drept al Sfintei Scripturi, pe care vrăjmașii Adevărului ar vrea să-l strâmbe pentru a-și întări filosofările mincinoase. Ereziarhul Eutihie și-a arătat reaua voință față de Părinți la Sinodul Local de la Constantinopol. „Sfânta Scriptură, a spus el cu viclenie, trebuie cinstită mai mult decât Părinții" – și a spus asta pentru că scrierile sfinților patriarhi ai Alexandriei, Atanasie cel Mare și de curând răposatul Chiril, îi dădeau în vileag limpede rătăcirea hulitoare de Dumnezeu. Dimpotrivă, Biserica Sobornicească a nutrit dintotdeauna o cinstire deosebită față de scrierile Părinților: prin scrierile acestea se păstra unitatea bisericească, pentru care este neapă-

rată nevoie de o lămurire recunoscută de toată lumea, adevărată şi harică a Scripturii. Sinoadele Ecumenice începeau întotdeauna cu citirea acelor scrieri ale Părinţilor în care era expusă deosebit de limpede dogma sau predania a căror examinare alcătuia obiectul deliberărilor sinodului. Şi, sprijinindu-se pe aceste scrieri, sinodul a dat în vileag erezia, proclamând învăţătura şi mărturisirea ortodoxă. Întocmai la fel, şi în viaţa lor particulară sfinţii nevoitori au fost formaţi de scrierile Părinţilor şi au trecut la citirea cu precădere a Sfintei Scripturi numai atunci când ajunseseră deja la o deosebită sporire duhovnicească. „Adâncă este marea Scripturii, a zis Sfântul Ioan Scărarul, şi nu fără de primejdie este pentru mintea nevoitorului a sări în ea: primejdios este a înota îmbrăcat şi primejdios este a se atinge de teologie cel pătimaş" (Cuvântul 27, *Despre linişti-re*). Această primejdie, această nenorocire stă, vădit, în tâlcuirea samavolnică, în înţelegerea mincinoasă a Scripturii, lucru care i-a făcut pe mulţi călugări să cadă în rătăcire pierzătoare.

Degeaba se împăunează ereticii cu păruta lor cinstire faţă de Sfânta Scriptură, degeaba dau de înţeles cu viclenie că Biserica Ortodoxă o cinsteşte prea puţin, dând o prea mare cinstire Sfinţilor Părinţi, pe care ei îi resping, pe care îi acoperă cu clevetiri şi ocări fără de ruşine! Cinstirea pe care o dau Sfintei Scripturi ereticii este mincinoasă, făţarnică: ce fel de cinstire faţă de cuvântul lui

Dumnezeu este aceea când i se îngăduie oricui, oricât de stricat ar fi, să-l înțeleagă şi să-l tâlcuiască după bunul său plac? Primind harica tâlcuire a Sfintei Scripturi de către Sfinții Părinți, Sfânta Biserică dovedeşte prin însuşi acest fapt adânca sa cinstire față de Sfânta Scriptură: ea o cinsteşte aşa cum se cuvine cinstit cuvântul lui Dumnezeu. Ea îi învață pe fiii săi să nu fie cutezători față de cuvântul lui Dumnezeu, îi înfrânează de la trufaşa samavolnicie şi lipsă de rânduială, le porunceşte să se formeze prin citirea Sfinților Părinți şi sub îndrumarea acestora să pătrundă în lumina cea minunată a cuvântului lui Dumnezeu, care îi orbeşte pe cei ce îndrăznesc s-o privească fără cuvenita pregătire, cu minte necurată şi cu inimă iubitoare de păcat. Ajunge să iei aminte la slujbele Bisericii Ortodoxe ca să te încredințezi de adânca ei evlavie față de Sfânta Scriptură. Evanghelia – atotsfânta carte care cuprinde cuvintele rostite către oameni de Însuşi Dumnezeu întrupat – se află întotdeauna pe Sfânta Masă, închipuindu-L pe Hristos Însuşi. S-o citească înaintea a tot poporul se îngăduie numai clericilor; când este citită, toți iau aminte la ea ca şi cum ar vorbi Hristos; când este scoasă din altar, se merge înaintea ei cu lumânări aprinse. Ea este scoasă şi pusă pe analog în mijlocul bisericii: atunci, toți creştinii ortodocşi care sunt de față îşi pleacă genunchii cu evlavie înaintea ei ca înaintea cuvântului lui Dumnezeu, o sărută cu frică şi cu dragoste.

Pe când ereticul, care tocmai se lăuda cu cinstirea lui față de Sfânta Scriptură, se sminteşte de evlavia pe care o arată fiii Bisericii înaintea Evangheliei, numeşte batjocoritor închinarea lor la cuvântul lui Dumnezeu „închinare la idoli", „închinare la hârtie", „la cerneală", „la legătură"; orb nefericit! el vede în această carte numai hârtia, cerneala, legătura, nu vede Evanghelia lui Hristos. Citirea Epistolelor apostoleşti înaintea a tot poporul este săvârşită de diaconi şi de citeţi; citirea restului Sfintei Scripturi este săvârşită de citeţi în mijlocul bisericii. Iar cântările bisericeşti, pe care le-au alcătuit Sfinţii Părinţi, cuprind un curs întreg de teologie dogmatică şi morală. Slavă lui Dumnezeu, Care a păstrat Biserica Sa în curăţie şi în sfinţenie! Slavă Sfintei Biserici a Răsăritului, singurei sfinte şi adevărate! Toate predaniile, toate obiceiurile ei sunt sfinte, răspândesc buna mireasmă a ungerii duhovniceşti! Să se ruşineze toţi cei ce filosofează împotriva ei, toţi cei ce se despart de unirea cu ea!

Să aveţi evlavie faţă de Sfânta Scriptură, evlavia cuvenită unui adevărat fiu al adevăratei Biserici; să aveţi cuvenita încredere şi evlavie faţă de scrierile Părinţilor! Acelaşi Duh al lui Dumnezeu Care a lucrat în proroci şi în apostoli a lucrat în sfinţii învăţători şi păstori ai Bisericii: martor al acestei dogme este Sfântul Apostol: *Dumnezeu a pus în Biserică întâi apostoli, al doilea proroci, al treilea învăţători* (I Cor. 12, 28).

Potrivit spuselor apostolului, spuselor Sfintei Scripturi şi îndrumării Bisericii, primul loc în lecturile dumneavoastră evlavioase trebuie să-l ocupe scrierile apostoleşti. Între scrierile apostoleşti, primul loc îl are Evanghelia. Pentru a înțelege aşa cum trebuie Noul Testament, citiți-i pe sfinții învățători ai Bisericii, citiți şi *Psaltirea,* şi celelalte cărți ale Vechiului Testament. Curățiți-vă prin poruncile evanghelice şi prin nevoințele evlavioase. Pe măsura curăției lui, sufletului i Se arată Dumnezeu, i se descoperă cuvântul lui Dumnezeu, care pentru ochii trupeşti este acoperit cu vălul de nepătruns al cuvântului omenesc.

56.
Despre îndrumătorul duhovnicesc. Despre împătimirea față de îndrumător. Despre dreapta îndrumare duhovnicească și viață în Dumnezeu. Despre viața închipuită, care nu există de fapt

Inima dumneavoastră să fie numai a Domnului, iar în Domnul – şi a aproapelui. Fără îndeplinirea acestei condiții este cumplit să fii al omului. *Nu vă faceți robi oamenilor* (I Cor. 7, 23), a zis apostolul.

Întotdeauna m-au mişcat până în adâncul sufletului cuvintele pe care Sfântul Ioan Înaintemergătorul le-a rostit cu privire la Domnul şi la sine însuşi şi care ni s-au păstrat în Evanghelia după Ioan: *Cel ce are mireasă este mire,* grăieşte Sfântul Înaintemergător, *iar prietenul mirelui, care stă și ascultă pe mire, se bucură cu bucurie de glasul lui. Deci, această bucurie a mea s-a împlinit. Acela trebuie să crească, iar eu să mă micşorez* (In 3, 29-30).

Orice povățuitor duhovnicesc trebuie să fie doar slugă a Mirelui Ceresc, trebuie să ducă sufletele la El, nu la sine însuşi, trebuie să le vestească despre nemărginita, negrăita frumusețe a

lui Hristos, despre nesfârşita Lui bunătate şi putere: sufletele trebuie să-L iubească pe Hristos, Care este fără doar şi poate vrednic de dragoste. Iar îndrumătorul, asemenea marelui şi smeritului Înaintemergător, să stea deoparte, să se socoată pe sine însuşi a fi nimic, să se bucure de micşorarea sa înaintea ucenicilor, micşorare care este un semn al sporirii lor duhovniceşti. Atâta timp cât în ucenici precumpăneşte simţământul trupesc, îndrumătorul este mare înaintea lor, dar când va apărea în ei simţirea duhovnicească şi va creşte în ei Hristos, vor vedea în îndrumătorul lor doar o unealtă binefăcătoare a lui Dumnezeu.

Păziţi-vă de împătimirea faţă de îndrumător! Mulţi nu s-au ferit, şi au căzut împreună cu îndrumătorii lor în cursa diavolului. Sfatul şi ascultarea sunt curate şi plăcute lui Dumnezeu doar atâta timp cât nu sunt spurcate de împătimire. Împătimirea face din omul iubit un idol: Dumnezeu Îşi întoarce faţa cu mânie de la jertfele aduse acestui idol. Şi se pierde în zadar viaţa, pier faptele cele bune ca buna mireasmă de tămâie pe care o împrăştie viforul sau o acoperă o putoare. Nu faceţi loc în inima dumneavoastră pentru nici un idol!

Şi tu, îndrumătorule, păzeşte-te de păcat! Nu-L înlocui cu tine însuţi pe Dumnezeu în faţa sufletului care aleargă la tine! Urmează pildei Sfântului Înaintemergător: caută doar să crească Hristos în ucenicii tăi. Când El va creşte, tu te vei micşora:

văzându-te micşorat datorită creşterii lui Hristos, umple-te de bucurie. Această purtare va face să adie asupra inimii tale o pace minunată: vei vedea în tine împlinirea cuvintelor lui Hristos: *cel ce se smereşte pe sine va fi înălţat* (Mt. 23, 12).

Fericiţi cei ce urmează cu lepădare de sine adevăratei învăţături evanghelice, care s-au lepădat de împlinirea poftelor trupului şi poftelor duhului! Poftele trupului căzut sunt păcătoase: păcătoase sunt şi poftele sufletului căzut. Acesta caută peste tot să-şi realizeze „eul" propriu, să devină o fiinţă aparte, de sine stătătoare, care se bucură de întâietate, de dragul căreia trebuie să existe toate celelalte. Evanghelia cere ca această viaţă să fie omorâtă, ca omul să-L recunoască pe Dumnezeu drept Dumnezeu şi să se pună pe sine însuşi la locul său. După omorârea vieţii nebuneşti, închipuite, care nu există de fapt, poate apărea viaţa adevărată, cu preaîmbelşugată simţire a fiinţării: viaţa în Dumnezeu.

57.

Despre iubirea de Dumnezeu și iubirea de aproapele. Iubirea duhovnicească. Cum să-i privim pe vrăjmașii noștri

Evanghelia ne poruncește să ne iubim vrăjmașii; Sfinții Părinți laudă iubirea deopotrivă față de toți. Nu cumva iubirea de aproapele trebuie să fie străină de orice deosebire?

Iată lucrul despre care vreau să stau acum de vorbă cu dumneavoastră! Aş vrea să vă spun cu privire la aceasta nu cuvântul meu, ci cuvântul dumnezeiesc: fie ca Milostivul Dumnezeu să îmi dăruiască acest cuvânt!

Înțeleg numai acea dragoste care lucrează potrivit sfințitelor porunci ale Evangheliei, în lumina ei, care este lumină ea însăşi. Altă iubire nu înțeleg, nu recunosc, nu primesc. Iubirea pe care o ridică lumea în slăvi, pe care oamenii o recunosc ca bun al lor, pecetluită de cădere, nu este vrednică a se numi iubire: ea este o schimonosire a iubirii. Tocmai de aceea este atât de potrivnică iubirii sfinte, adevărate.

Adevărata, sfânta iubire de Dumnezeu şi de aproapele este zugrăvită limpede în poruncile

evanghelice; dreapta, neprihănita ei lucrare se arată prin împlinirea poruncilor evanghelice. *De Mă iubeşte cineva,* a zis Domnul, *cuvântul Meu va păzi* (In 14, 23). Într-o asemenea iubire nu poate fi nici închipuire, nici înţelegere trupească, fiindcă împlinirea poruncilor lui Hristos este săvârşită de începători cu silire de sine – cu o asemenea silire, încât a fost numită „răstignire"–, iar de cei sporiţi, care au simţit adumbrirea harului, cu simţirea îmbelşugată a păcii lui Hristos. Pacea lui Hristos este o răcoare duhovnicească subţire: când se revarsă în suflet, sufletul petrece într-o tăcere înaltă, într-o amorţire sfinţită.

Nu am venit să aduc pace pe pământ: n-am venit să aduc pace, ci sabie, spune Legiuitorul iubirii sfinte şi adevărate, spune Iubirea Însăşi. *Căci am venit să despart pe fiu de tatăl său, pe fiică de mama sa, pe noră de soacra sa, şi vrăjmaşii omului vor fi casnicii lui* (Mt. 10, 34-36). Iar toate faptele noastre faţă de aproapele, bune şi rele, Domnul o să le judece ca şi cum le vom fi făcut faţă de El Însuşi (v. Mt. 25, 34-36). Domnul a cuprins toată Legea în aceste două porunci: iubirea de Dumnezeu şi iubirea de aproapele. *Iubirea este legătura desăvârşirii* (Col. 3, 14), a zis apostolul. Dacă aşa stau lucrurile, pentru ce sabia, pentru ce vrăjmăşia şi dezbinarea? Pentru că Dumnezeu leapădă iubirea trupească, iubirea pe care a cunoscut-o Adam după cădere: El primeşte doar iubirea duhovnicească, pe care a arătat-o lumii Noul Adam, Domnul

nostru Iisus Hristos. Noi suntem datori să iubim aşa cum iubeşte El: iubirea vechiului Adam, celui căzut, este un fruct oprit în Raiul Noului Testament. Ea este plină de porniri, de închipuire, este schimbătoare, împătimită, iubeşte zidirea în afara lui Dumnezeu. Dumnezeu este scos cu totul din legăturile iubirii acesteia; chemaţi sunt să ia parte la ea păcatul şi satana.

Iubirea duhovnicească este statornică, neîmpătimită şi nepătimaşă, toată în Dumnezeu, îi cuprinde pe toţi semenii, pe toţi îi iubeşte deopotrivă, însă cu mare deosebire. *Iubiţi pe vrăjmaşii voştri,* spune Evanghelia, *binecuvântaţi pe cei ce vă blestemă, faceţi bine celor ce vă urăsc şi rugaţi-vă pentru cei ce vă vatămă şi vă prigonesc* (Mt. 5, 44). Aici se arată limpede şi hotărât în ce trebuie să constea iubirea de vrăjmaşi: în iertarea necazurilor pe care ni le fac, în rugăciunea pentru ei, în binecuvântarea lor, adică în vorbe bune pentru ei şi în mulţumirea adusă lui Dumnezeu pentru necazurile pe care ni le fac, în a le face bine pe măsura puterilor şi a sporirii noastre duhovniceşti, bine care poate ajunge până la gustarea morţii trupeşti pentru mântuirea vrăjmaşului. Pildă a iubirii acesteia de vrăjmaşi ne-a arătat Mântuitorul.

Tot Evanghelia ne porunceşte să fim însă prevăzători cu vrăjmaşii noştri, să nu ne dăm pe mâna lor. *Iată, Eu vă trimit pe voi ca pe nişte oi în mijlocul lupilor; fiţi dar înţelepţi ca şerpii şi nevino-*

vați ca porumbeii. Feriți-vă de oameni, căci vă vor da pe mâna sinedriștilor și în sinagogile lor vă vor bate cu biciul... Veți fi urâți de toți pentru numele Meu (Mt. 10, 16-17, 22). Așadar, însăși Evanghelia ne poruncește să fim prevăzători față de vrăjmași și să ne purtăm cu ei cât se poate de înțelept. Vrăjmășia se naște din duhul lumii; adeseori, ea ia locul iubirii trupești. Și dragostea trupească seamănă însă foarte mult cu vrăjmășia. Un urmaș al vechiului Adam e în stare și de iubire trupească, și de vrăjmășie: cu cât este mai viu în el omul cel vechi, cu atât lucrează mai puternic bolile cu care căderea a lovit iubirea: vrăjmășia, ura, gelozia, iubirea trupească. Robul lui Hristos nu poate fi vrăjmașul cuiva.

Vedeți, Evanghelia ne poruncește nu o iubire de vrăjmași oarbă, necugetată, ci una luminată de dreapta socotință duhovnicească. Iubirea este lumină, iubirea oarbă nu este lumină. Același lucru se poate spune și despre iubirea de prieteni. Evanghelia poruncește ca această iubire să fie în Hristos, ca Hristos să fie iubit în aproapele, iar aproapele să fie iubit ca zidire a lui Dumnezeu. Din pricina acestei iubiri în Dumnezeu și pentru Dumnezeu, sfinții bineplăcuți ai lui Dumnezeu aveau și iubire deopotrivă față de toți, îi și iubeau cu deosebire pe cei care duceau viață evlavioasă, precum a zis Sfântul David: *Iar eu i-am cinstit foarte pe prietenii Tăi, Doamne* (Ps. 138, 17). Cei îndrumați se simțeau mai înclinați spre în-

drumătorii în care vedeau un deosebit belşug de înţelegere duhovnicească şi de alte harisme duhovniceşti, ziditoare şi mântuitoare. Îndrumătorii îi îndrăgeau mai mult pe acei fii duhovniceşti în care vedeau o deosebită sârguinţă către virtute şi o deosebită lucrare a bunăvoinţei dumnezeieşti. O astfel de iubire, care preţuieşte oamenii cum se cade, după măsura cucerniciei lor, este egală faţă de toţi, fiindcă e în Hristos şi în toţi Îl iubeşte pe Hristos. Unele vase încap mai mult această comoară duhovnicească, altele mai puţin. Comoara este una şi aceeaşi!

Unde este Hristos, acolo nu e invidie şi gelozie. *Iubirea nu gândeşte răul* (I Cor. 13, 5)! Acolo este linişte, acolo sunt gânduri bune, acolo-i statornicie, acolo e sfântă pace. Iubirea însoţită de gelozie este pământească, trupească, necurată. Ochii sfintei iubiri sunt ca ai vulturului, ca ai unui heruvim înfocat: de ei nu se poate ascunde nici cea mai mică mişcare păcătoasă. Iubirea însăşi este însă de neatins pentru păcat, care se târăie totdeauna pe pământ; ea trăieşte în cer, mută acolo spre vieţuire mintea şi inima care s-au făcut părtaşe iubirii dumnezeieşti.

58.

Cunoaşterea lui Dumnezeu este chezăşia veşnicei fericiri. Pricina neorânduielii de obşte. Decăderea morală premerge întotdeauna tulburărilor cetăţeneşti. Care este semnul aleşilor lui Dumnezeu. Facerea bunului plac e calea spre pierzare

Un fel al slujirii aproapelui care îmi place, care mă unge la suflet, este slujirea prin cuvântul plăcut lui Dumnezeu şi folositor, care călăuzeşte la mântuire. De aceea iubesc pustia şi însingurarea. Cu ajutorul lor aş dori să îmi curăţesc mintea şi inima – să le curăţesc în aşa fel încât să ele să se facă table vii ale cuvântului dumnezeiesc viu, ca acesta să se întipărească în ele limpede, luminat, ca din cuvântul dumnezeiesc viu să izvorască mântuire îmbelşugată, să se reverse în sufletul meu şi în sufletele celor pe care îi iubesc în Domnul.

Cel mai mare bun al omului, singurul lui bun adevărat este cunoaşterea lui Dumnezeu. Faţă de acesta, celelalte bunuri nu sunt vrednice a se numi „bunuri". El este chezăşia sigură a veşnicei fericiri; până şi în pribegia noastră pământ-

tească ea ne aduce cele mai înalte şi îmbelşugate mângâieri. În cele mai mari nenorociri şi necazuri, când toate celelalte mângâieri nu sunt de ajuns, sunt neputincioase, el îşi păstrează toată puterea. Cea mai fericită, cea mai înaltă slujire de pe pământ este să atragi în tine acest dar al lui Dumnezeu prin pocăinţă şi prin împlinirea poruncilor evanghelice, să-l împărtăşeşti semenilor. Fericit cel căruia i s-a încredinţat o asemenea slujire, oricât de nimicnic ar părea el! Cu grijile pământeşti această slujire nu se împacă. Ea cere ca slujitorul să fie simplu şi nevinovat ca pruncii, să-i fie tot atât de străină înclinarea spre dorinţele şi desfătările lumeşti pe cât le este de străină aceasta pruncilor. Trebuie să piardă însăşi ideea de rău, ca şi cum acesta nici nu ar exista, altfel ideea de bine nu poate fi deplină, curată, desăvârşită. *Iubirea,* care *este legătura desăvârşirii, nu gândeşte răul* (Col. 3, 14; I Cor. 13, 5), a zis apostolul. Cei curaţi cu inima îi văd pe toţi curaţi. Trebuie să sporeşti atât de mult în bine, încât să recunoşti îndată, cu simţirea duhovnicească a inimii, răul ce se apropie, oricât de ascuns şi orice măşti şi-ar pune, să-l alungi fără întârziere, cu hotărâre bărbătească, şi să rămâi bun fără schimbare – bun în Domnul Cel Atotbun, Care dăruieşte bunătatea Sa omului. Pentru aceasta, trebuie să lăsăm grijile lumeşti şi înseşi îndatoririle legate de griji şi de împrăştierea cea pierzătoare.

Acum, în multe privințe oamenii au cutezat să bage așezămintele lor în așezămintele Sfântului Duh. Din această pricină, așezămintele cerești au devenit pământești, cele duhovnicești s-au făcut trupești, cele sfinte s-au făcut păcătoase, cele înțelepte s-au făcut neroade. Oamenii văd nepotrivirea, văd ruina căreia îi dă naștere această nepotrivire, însă nu văd temeiurile din care vin nenorocirile, pentru că privesc în lumina propriei rațiuni căzute, nu în lumina lui Dumnezeu. Temeiul nenorocirilor stă în disprețuirea trufașă, de neîngăduit, a poruncilor Sfântului Duh, în înlocuirea acestora prin propriile rânduieli. Iată unde este pricina neorânduielii de obște, pricina decăderii creștinismului, a decăderii morale, care premerge întotdeauna tulburărilor cetățenești, care prevestește aceste tulburări! Există, ca indivizi, creștini, dar s-a pierdut cunoașterea de obște a Adevărului care să-i unească pe toți într-un singur trup duhovnicesc, cu un singur fel de a gândi, într-un singur duh, sub un singur Cap de obște – Hristos. Acum, fiecare are, într-o măsură mai mare sau mai mică, un fel propriu de a gândi, o religie proprie, o cale proprie, pe care și le-a însușit intenționat sau întâmplător, pe care le consideră corecte sau pe care doar și le îndreptățește. Această turmă nenumărată, care a pierdut legătura și unirea în adevăr și în duh, înfățișează celui ce privește duhovnicește priveliștea unei neorânduieli fără seamăn: fiecare oaie

o ia razna, neştiind încotro se duce; nimeni n-o opreşte, nimeni nu se îngrijeşte de ea; oamenii nu mai aud – atât de mult li s-a îngreunat auzul – glasul mântuitor al Adevăratului Păstor, ce răsună din Biserica Lui cea Sfântă, ce încă mai mustră răsunător nedreptatea lor, ce le vesteşte despre calea dreaptă şi le-o arată. I-a asurzit zarva pământească, zarva cruntelor griji, zarva plăcerilor simţurilor, zarva succesului pământesc. *Lipitu-s-a de pământ sufletul lor,* nu mai e în stare să simtă duhovniceşte.

Unii aleşi aud însă până acum glasul Adevăratului Păstor, Domnului nostru Iisus Hristos. Luându-se după acest glas, ei merg, croindu-şi drum cu mari strădanii şi osteneli prin gloata deasă, gălăgioasă, care îi înconjoară. Până acum aceşti aleşi cinstesc pe pământ după cuviinţă dreptatea cerească. Foarte mic e numărul lor, însă Domnul le dă curaj: *Nu te teme, turmă mică, pentru că Tatăl vostru a binevoit să vă dea vouă Împărăţia* (Lc. 12, 32).

Care este semnul acestor oi, semn după care pot fi recunoscute îndată? Acest semn este ascultarea neabătută faţă de Sfânta Biserică, credincioşia faţă de sfântul Adevăr şi faţă de Sfântul Duh. Mânaţi de smerenia adevărată, ele se leapădă de părerile raţiunii lor căzute, a firii omului celui vechi, şi de toate părerile omeneşti, oricât de înalte şi atrăgătoare ar părea acestea. Pentru a păstra credincioşia faţă de Dumnezeu, ei nu

se ruşinează când lumea îi numeşte „nebuni". Nu numai că rabdă cu mărime de suflet prigoane din partea lumii, ci şi singuri se supun feluritor lipsuri, lucru prin care păstrează „omorârea lui Iisus şi viaţa Lui". Asta înseamnă a-ţi „pierde sufletul în veacul acesta spre a-l dobândi pentru veşnicie prin învierea de către Duhul".

Să rămânem credincioşi Sfântului Duh! El e Preasfânt şi Preacurat – odihneşte numai în cei curaţi şi sfinţi, îi îndrăgeşte pe cei smeriţi, care îşi dovedesc smerenia nu prin vreun lucru din afară, ci prin supunerea minţii lor faţă de Evanghelie şi Biserică. El Îşi întoarce faţa de la cei care se iau după propria lor înţelegere, care se despart de unitatea Bisericii pentru nu ştiu ce gând care linguşeşte mintea şi inima. El se depărtează de aceştia, şi se apropie de ei duhul întunecat al înşelării. „Un singur gând mincinos, a zis un oarecare Sfânt Părinte, poate să te arunce în iad."

Cu uşurătate cugetă întunecaţii fii ai acestei lumi despre gândurile privitoare la Dumnezeu; după părerea lor, felul cum gândeşti despre Dumnezeu nu este o mare problemă. Nefericiţii! Ei nu ştiu cât de însemnate sunt gândurile despre Dumnezeu, câtă însemnătate are ca în ele să fie Adevărul şi Duhul, care întotdeauna îl însoţeşte şi lucrează împreună cu el. Din împreună-lucrarea lor vine învierea omului spre mântuire, care stă în împărtăşirea firii omeneşti de firea dumnezeiască. Dimpotrivă, întotdeauna însoţeş-

te gândurile mincinoase şi lucrează împreună cu ele duhul cel întunecat şi viclean al amăgirii. Tatăl minciunii este diavolul, aşa spune Evanghelia; minciuna este o trăsătură diavolească (v. In 8, 44). Cel ce şi-a însuşit gânduri mincinoase şi-a însuşit trăsături ale diavolului, şi-a făcut improprie, nefirească unirea cu Dumnezeu. Cel străin de Dumnezeu e străin de mântuire şi de viaţa duhovnicească.

Să ne păzim de gândurile mincinoase şi de acele simţiri ale inimii care vin din ele! Din asemenea gânduri şi simţăminte mincinoase se alcătuieşte aşa-numita „înşelare" sau amăgirea de sine, ce are nenumărate forme, potrivit treptei şi felului gândurilor şi simţămintelor mincinoase pe care omul le-a luat drept adevărate. Să dobândim adevărata cunoaştere de Dumnezeu, străină de rătăciri şi de deşarte filosofări omeneşti; aceasta străluceşte din Sfânta Scriptură şi din scrierile Sfinţilor Părinţi cum străluceşte lumina soarelui de amiază din cerul azuriu, fără nici un nor.

59.

Când primește Dumnezeu virtuțile noastre. Deosebirea dintre virtuțile duhovnicești și cele sufletești. Despre calea pocăinței

Pe noi toți, oamenii, ne priveşte Dumnezeu Cel întru totul desăvârşit. În fața nesfârşitului Său bine piere binele omenesc, care e atât de nedesăvârşit că, după foarte îndreptățita spusă a unui Sfânt Părinte, el poate fi numit mai degrabă schimonosire a Legii lui Dumnezeu. Până şi Avraam, cel atât de îmbunătățit, are laudă pentru virtuțile sale înaintea oamenilor, dar nu şi înaintea lui Dumnezeu. Înaintea lui Dumnezeu i s-a socotit întru virtute credința în Cel ce acoperă neajunsurile omeneşti: Dumnezeu. Dumnezeu primeşte virtuțile noastre numai atunci când ele sunt martore ale credinței; în sine, ele sunt nevrednice de Dumnezeu. *Toată dreptatea noastră,* a zis Sfântul Proroc Isaia, *este ca o cârpă de femeie curvă*[1] (Is. 64, 6). Din această pricină, Dumnezeu, privind inimile noastre, binevoieşte doar către inimile smerite, pline de recunoaşterea propriei păcătoşenii, care mărtu-

[1] Potrivit versiunii slavone *(n. tr.)*.

risesc nimicnicia binelui lor firesc, vătămarea lui de către cădere, care îi aduc prinos dorința lor de binele cel duhovnicesc. Omul poate săvârşi cu propriile puteri virtuțile sufleteşti, însă virtuțile duhovniceşti sunt în el dar al Milostivului Dumnezeu, Care dă acest dar celor săraci cu duhul, care flămânzesc şi înseteazǎ de dreptatea lui Hristos.

Fericiți sunteți voi, cei ce ați cunoscut deosebirea dintre virtuțile duhovniceşti şi cele sufleteşti, dintre virtuțiile proprii doar Noului Adam şi virtuțile de care e în stare Adam cel vechi, dintre virtuțile evanghelice şi virtuțile firii noastre căzute, virtuți de care nu sunt străini închinătorii la idoli, mahomedanii şi toți ceilalți oameni care s-au abătut de la urmarea sfântului Adevăr! Spuneți că dorința binelui duhovnicesc este încă nestatornică în dumneavoastră? Dar în cine nu este ea nestatornică? Cu câtă uşurință trădează inima binele! Ce uitare, ce orbire, ce patimi şi ce căderi însoțesc aceste trădări! De câtă osteneală este nevoie, de câtă luptă a omului cu sine însuşi, pentru a se întoarce la bine! Şi iarăşi este nevoie de osteneală, şi iarăşi este nevoie de luptă dârză, până la sânge, pentru a rămâne credincios binelui! Străvechiul ispititor, încercatul ispititor ne îmbie neîncetat cu gustarea fructului oprit. Pentru biruința asupra răului avem neapărată nevoie de ajutorul lui Dumnezeu. Când lucrează împreună cu noi ajutorul acesta atotpu-

ternic, biruim; când el se depărtează de la noi, suntem biruiți. *Eu am zis întru îndestularea mea: „Nu mă voi clătina în veac!", dar când Ți-ai întors fața Ta, eu m-am tulburat* (Ps. 29. 6, 7). Când suntem biruiți, simțim atât de adânc neputința noastră, încât starea de biruitori ni se pare nefirească, ni se pare cu neputință, iar când biruim, dacă experiențele dinainte nu ar da mărturie grăitoare, nu am crede că este atât de aproape de noi înfrângerea, și încă în fața unui dușman atât de nimicnic, de respingător ca păcatul. Preaînțeleapta Pronie a rânduit în așa fel, încât nevoitorii lui Dumnezeu să nu se afle totdeauna în starea de bucurie, de triumf și de biruință. O asemenea stare neîncetată ar putea naște în ei o trufie cruntă: nevăzându-și niciodată din experiență înfrângerile și neputințele, li s-ar părea că starea de necontenit triumf asupra păcatului nu e un dar al lui Dumnezeu, ci meritul lor. Tocmai de aceea Dumnezeu a amestecat pentru ei, după cum spune Cuviosul Isaac Sirul, „mângâierea și bântuirea, lumina și întunericul, războaiele și clipele de ocrotire dumnezeiască – pe scurt, strâmtorarea și lărgimea. Și acesta este semnul că omul sporește, cu ajutorul lui Dumnezeu". În urma acestui amestec de biruințe și înfrângeri, de treceri de la una la cealaltă, omul își cunoaște tot mai mult neputința: treptat, înaintea lui Dumnezeu crește, și în cele din urmă devine pentru el totul, obiectul întregii lui iubiri, nădejdi și credințe. Această cale,

pe care îl duce pe om Însuşi Dumnezeu, pe care omul este ţinut într-o necontenită stare de umilinţă a duhului, de sărăcie cu duhul, de vedere a păcatelor proprii, de plângere pentru ele, se numeşte „calea pocăinţei". Pe ea au mers toţi sfinţii de la păcat la Dumnezeu. Această cale e luminată de învăţătura Sfântului Duh, ce străluceşte din Sfânta Scriptură şi din scrierile Părinţilor.

Pe calea pocăinţei nu veţi afla mulţumire de sine. Privind în dumneavoastră înşivă, nu veţi afla nici un lucru care să vă linguşească părerea de sine: dimpotrivă, veţi afla multe lucruri vrednice de tânguire şi de suspine, vrednice de lacrimi amare şi îndelungi. Vă vor mângâia plânsul dumneavoastră şi lacrimile dumneavoastră; mângâiere vă for fi uşurimea şi libertatea conştiinţei, pe care le vor aduce, pe care le vor întări şi face să crească treptat plânsul dumneavoastră, suspinele dumneavoastră, lacrimile dumneavoastră. Doar cei smeriţi, doar cei săraci cu duhul îşi vor găsi odihnă, vremelnică şi veşnică. Aceasta este soarta şi partea lăsată de Dumnezeu pentru cei pe care El i-a ales ca să-I slujească duhovniceşte, adevărat. De-a lungul vieţii pământeşti ei trebuie să petreacă în pocăinţă, străini de plăcerile şi de distracţiile stricăcioase, şi prin această necontenită pocăinţă se deosebesc aleşii lui Dumnezeu de fiii lumii. Numai prin mijlocirea pocăinţei se poate trece din starea sufletească în starea duhovnicească. Spune Sfântul

Isaac Sirul: „De vreme ce toți suntem păcătoşi şi nici unul dintre noi nu s-a înălțat mai presus de toate ispitele înseamnă că nici una dintre virtuți nu poate fi mai presus de pocăință (adică toate virtuțile, până şi cele mai înalte, trebuie îmbinate cu pocăința). Nevoința pocăinței nu se poate încheia niciodată: ea este cuvenită întotdeauna tuturor păcătoşilor şi tuturor drepților care vor să primească mântuirea. Nu este hotar care să însemneze desăvârşita ei împlinire, căci până şi desăvârşirea celor desăvârşiți este, cu adevărat, nedesăvârşită. Drept aceea, pocăința nu poate fi mărginită nici de timp, nici de mulțimea nevoințelor, până în clipa morții."

În alt Cuvânt, acest mare îndrumător spune: „Pocăința este uşa milostivirii dumnezeieşti pentru cei ce se îndeletnicesc osârdnic cu ea. Pe această uşă intrăm în mila lui Dumnezeu, şi nu putem intra în ea altfel decât pe această uşă." Deşarte, sterpe, adeseori vătămătoare de suflet sunt nevoințele, oricât ar fi ele de înalte, dacă nu sunt amestecate cu simțământul pocăinței. Pocăința e străină de amăgirea de sine; aceasta nu se poate apropia de ea. În faptul că Dumnezeu v-a descoperit calea pocăinței se vede o milă aparte, o deosebită purtare de grijă a Lui față de dumneavoastră. Despărțiți-vă de pământ cu mintea şi cu inima! Începeți, pe calea care s-a deschis înaintea dumneavoastră, să mergeți spre Dumnezeu! La porunca Lui, toate împrejurările, chiar

şi cele ce par potrivnice, vă vor ajuta. *Întru răbdarea* dumneavoastră *vă veți dobândi sufletul,* privind cu mărinimoasă îngăduință la neputințele lui, la alunecările lui cele fără voie. A pretinde de la tine însuți să fii neschimbat şi fără de păcat întru totul este o cerință cu neputință de împlinit în acest veac trecător. Neschimbarea şi nepăcătuirea deplină sunt proprii omului în veacul ce va să fie, pe când aici trebuie să îndurăm cu mărime de suflet neputințele aproapelui şi neputințele noastre proprii. Fugiți, pe cât vă stă în putere, de toate păcatele, iar neputințele de care nu puteți scăpa, în care cad fără voie gândul şi inima, răbdați-le bărbăteşte! Dobândiți din vederea propriilor neputințe adâncul şi statornicul simțământ al sărăciei cu duhul, care Îi este atât de plăcut lui Dumnezeu, nu descurajare şi puținătate de suflet! Şi săvârşiți-vă calea vieții pământeşti umblând înaintea Domnului întru umilința duhului!

60.
Nimic din cele trecătoare nu-l poate îndestula pe om. Când Dumnezeu cuprinde și sufletul, și trupul, starea aceasta este deja fericirea veșnică, viața veșnică aici, pe pământ

Nici un lucru stricăcios, trecător, nu-l poate îndestula pe om. Dacă vreun lucru pare îndestulător, să nu-l credeți: nu face decât să vă lingușească. Nu vă va linguși multă vreme: vă va amăgi, va pleca pe furiș, va pieri și vă va lăsa în toate grozăviile sărăciei și nenorocirii. Lucrul lui Dumnezeu este bun și veșnic. La început, ca un grăunte foarte mic, apare în inima noastră sub chipul unei foarte mărunte porniri bune, dorințe bune; după aceea, începe să crească puțin câte puțin, cuprinde toate gândurile, toate simțămintele, cuprinde și sufletul, și trupul, se face ca un arbore mare și rămuros. Păsările cerului, adică gândurile și contemplațiile îngerești, vor sălășlui pe crengile lui. Lucrul acesta trebuie să se săvârșească asupra creștinului în timpul vieții lui pământești. Cel asupra căruia se săvârșește se va vedea, atunci când va intra în veșnicie, bo-

gat în comori duhovniceşti, în chezăşiile fericirii fără sfârşit. Starea aceasta este încă de aici, de pe pământ, fericire veşnică, înainte de intrarea vădită în veşnicie prin moartea trupului. O asemenea viaţă este încă de aici viaţă veşnică.

61.
Sfânta credință poate fi pătrunsă numai cu rațiunea duhovnicească. Despre deosebirea dintre credință și superstiție. Rodul superstiției este pierzarea

Sfânta credință, de care și-au bătut și își bat joc în continuare raționaliștii, numind-o „oarbă", este atât de subtilă și elevată, încât poate fi pătrunsă și explicată numai de rațiunea duhovnicească. Rațiunea lui îi e potrivnică, o respinge, iar atunci când, din vreo necesitate materială, o găsește necesară sau tolerabilă, o înțelege în chip greșit și o explică în chip greșit, fiindcă orbirea, pe care ei o atribuie credinței, este un atribut inseparabil al ei. Credința este sfântă și adevărată numai atunci când este credință în sfântul Adevăr, când este credința adusă pe pământ de Adevărul Dumnezeiesc întrupat. Orice altă credință afară de credința în sfântul Adevăr este superstiție. Rodul superstiției este pierzarea. O astfel de credință este osândită de Dumnezeu: cu o astfel de credință cred

închinătorii la idoli în idolii lor, musulmanii – în prorocul mincinos Mahomed şi în *Coran*, ereticii – în dogmele lor hulitoare de Dumnezeu şi în ereziarhii lor, raţionaliştii – în raţiunea căzută a omului. Cu această credinţă vor crede în Antihrist următorii lui.

62.
Mângâiere la moartea unui prunc. Despre soarta pruncilor răposați

Dumnezeu, Care v-a trimis necazul, să vă dăruiască și putere pentru a îndura cu bărbăție, cu mărime de suflet necazul! Fericiți cei ce pleacă neprihăniți din această lume plină de smintelile păcatului – iar smintelile cresc și se înmulțesc neîncetat în lume, fac mântuirea tot mai anevoioasă. Sfânta Biserică îi petrece din această lume în lumea veșnică pe pruncii răposați nu cu cântări de tânguire, ci cu cântări de bucurie. Ea socoate sigură fericirea lor: rugăciunile ei la îngroparea pruncilor nu vorbesc despre soarta nesigură a omului după moarte, așa cum se vorbește, umilincios și tânguitor, la îngroparea oamenilor maturi. Aceste rugăciuni pe de o parte cer de la Dumnezeu odihnă pentru pruncul răposat (întrucât nici o curăție omenească nu poate, în sine, să fie vrednică de fericirea cerească: aceasta este dar de la Dumnezeu), iar pe de alta mărturisesc că această odihnă a fost deja dată: pruncul răposat este deja numit „fericit". În scurta lor petrecere pe pământ, pruncii scapă de

toate lucrurile care-l lipsesc pe om de veşnicia cea fericită, apucă să îndeplinească tot ce aduce veşnicia cea fericită: se spală de păcatul strămoşesc şi se unesc cu Hristos prin botez, se unesc cu El prin împărtăşirea cu Trupul şi cu Sângele Lui şi cu dumnezeirea Lui, cea unită cu acestea. Neapucând să întineze nici sfinţita spălare, nici preafericita unire cu Dumnezeu, ei pleacă din această lume deşartă, merg în chip firesc acolo unde e locul lor. Noi, cei maturi, nu avem parte de fericirea aceasta: haina albă a sufletului, în care suntem îmbrăcaţi prin botez, se împestriţează de-a lungul vieţii noastre pământeşti cu nenumărate pete; unirea cu Dumnezeu o rupem prin însoţirea curvească cu păcatul. Vârsta matură şi experienţa ar trebui să ne facă desăvârşiţi, însă noi pierdem şi acele calităţi pe care le aveam ca prunci. Starea noastră sufletească devine atât de greşită, de mincinoasă, de închipuită, încât Evanghelia, chemându-ne să ne îndreptăm, numeşte această îndreptare „întoarcere" – ca din păgânism sau mahomedanism[1]. Ea ne porunceşte să ne întoarcem şi să ajungem la starea în care ne aflam ca prunci. *Adevărat zic vouă,* dă mărturie ea, *de nu vă veţi întoarce şi nu veţi fi precum pruncii, nu veţi intra în Împărăţia cerurilor* (Mt. 18, 3).

Aceste gânduri vă pot da mângâiere în tânguirea pentru fericita pruncă – fiica dumneavoastră

[1] Cuvântul rus *obraşcenie* poate însemna atât „întoarcere", cât şi „convertire" *(n. tr.).*

– ce a plecat de aici în veşnicie. Supuneţi-vă mintea şi inima voii lui Dumnezeu celei înţelepte şi atotbune: în devotamentul acesta veţi găsi odihnă şi mângâiere pentru sufletul dumneavoastră. Dumnezeu l-a luat pe copilul dumneavoastră iubit la cer, şi împreună cu el a luat acolo mintea şi inima dumneavoastră. Acolo este bine!

63.
Povață către cineva care s-a vindecat de o boală de moarte. A trăi pentru tine însuți înseamnă a te despărți de Dumnezeu. Cine este cel ce trăiește pentru Domnul

Nimeni dintre noi nu trăieşte pentru sine şi nimeni nu moare pentru sine, a zis apostolul, *că dacă trăim, pentru Domnul trăim, şi dacă murim, pentru Domnul murim. Deci şi dacă trăim, şi dacă murim, ai Domnului suntem* (Rom. 14, 7-8). Dacă ai rămas să trăieşti pe pământ, să trăieşti nu pentru tine însuți, ci pentru Domnul: pentru Domnul trăieşte cel ce trăieşte pentru împlinirea voii Lui; trăieşte pentru sine cel ce trăieşte pentru împlinirea poftelor sale. Acesta din urmă, chiar dacă pare viu pentru cei ce privesc numai cu ochii trupului, cu sufletul este mort, e socotit înaintea Domnului ca şi cum nici nu ar exista, nu este scris în Cartea Vieții, numele lui este trecut în alte cărți. Pentru el, Domnul e ca şi cum nici nu ar exista. Nu există Dumnezeu pentru cel ce nu crede cu credință vie în Dumnezeu (v. Efes. 2, 12)! Cel dintâi nu moare: prin moartea trupească

el nu face decât să treacă la o şi mai mare bogăţie a vieţii. Ia seama să nu învii pentru tine însuţi! Prin viaţa în Domnul omoară viaţa ta păcătoasă, trupească şi sufletească, şi prin aceasta păstrează-te pentru viaţa veşnică.

64.
Către un tată de familie care trage să moară, despre încredințarea vieții proprii în mâinile lui Hristos: despărțirea e pentru scurtă vreme

Înțelepciunea lui Dumnezeu, grăiește Scriptura, *și-a zidit sieși casă* (Pilde 9, 1), adică Sfânta Biserică; în această casă, totul poartă pecetea Înțelepciunii Dumnezeiești, care a zidit-o. Strălucește această Înțelepciune și din faptul că aproape toate cererile bisericești – ecteniile – se încheie prin cuvintele: „Pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm!" Înțeleaptă și sfântă încheiere a cererilor omenești! Acum aveți a o arăta, a o împlini cu fapta: împliniți-o, deci, cu credință vie în Hristos. Puternică este credința în Hristos prin Hristos Cel mărturisit de ea: plină de roade rușinoase este credința în ceva mincinos. Credința în Hristos I-l dăruiește credinciosului pe Hristos – iar lui Hristos Îi putem încredința cu seninătate și bucurie totul: și pe noi înșine, și pe apropiații noștri. O astfel de cugetare să vă mângâie în clipele de pe urmă ale vieții

dumneavoastră pământeşti! Întorcându-vă privirea de rămas bun spre familia dumneavoastră, încredinţaţi-o lui Hristos. El a rânduit să fiţi stâlpul familiei dumneavoastră: acum, tot El vă cheamă la Sine. Aţi fost unealta Lui: punând deoparte o unealtă, El poate lua în dreapta Sa cea atotputernică alta. Vă despărţiţi de apropiaţii dumneavoastră – vă despărţiţi pentru scurtă vreme! Puteţi trage încheierea corectă despre viaţa omenească de pe pământ! Puteţi socoti cât este ea de grabnic trecătoare! Grabnic s-a scurs viaţa care a trecut. Grabnic se va scurge restul vieţii lor pământeşti pentru cei cărora le este dat să mai petreacă aici. Mergeţi la cer, în veşnicie, unde vă cheamă Hristos! *Fericit cel ce vine* în veşnicie *întru numele Domnului!* Mergeţi la praznicul cel nesfârşit şi preaplin de bucurie al lui Hristos. Hristos v-a chemat acolo; dumneavoastră aţi primit chemarea cu credinţă vie în El, şi astfel v-aţi înscris în Cartea Vieţii. În scurtă vreme vor veni acolo şi apropiaţii dumneavoastră, se vor uni cu dumneavoastră pe veci. Aici, pe pământ, ei v-au împărtăşit necazurile, v-au împărtăşit şi mângâierea adusă de credinţă; cu vrednicie şi cu dreptate este să vă împărtăşească şi bucuriile cereşti cele pregătite prin credinţă şi prin necazurile pământeşti întru credinţa în Hristos.

În cer, în veşnica bucurie, la ospăţul cel luminat al lui Hristos, pomeniţi-i şi pe cei care vă gră-

iau cuvântul lui Dumnezeu, ca să afle milă la Judecata lui Hristos, unde vor fi judecate faptele, cuvintele şi gândurile omeneşti aşa cum au fost ele înaintea lui Dumnezeu, nu înaintea oamenilor, care se uită numai la înfăţişare!

65.
Despre bolile din viața vremelnică și mângâierile din viața veșnică. Despre răscoala patimilor

Îți mulțumesc pentru scrisoarea prietenească și pentru felicitarea cu prilejul Praznicului praznicelor – Învierii lui Hristos –, prilej cu care şi eu deopotrivă te felicit, dorindu-ți toate bunătățile cele adevărate. Hristos, Cela ce a călcat cu moartea Sa moartea oamenilor şi prin învierea Sa a dăruit înviere tuturor celor ce cred în El, a biruit şi toate necazurile tale, iar odată cu Hristos le-ai biruit şi tu. Rabdă cu mărime de suflet valurile sălbatice, rabdă prin puterea credinței, şi Hristos te va duce, la vremea potrivită, în odihna Sa. După mulțimea bolilor care te cercetează în viața aceasta vremelnică, mari mângâieri te aşteaptă în viața veşnică. Nu te tulbura de răscoala patimilor; străduieşte-te să te împotriveşti lor pe cât îți stă în putere; omul, atâta timp cât e pe pământ şi îmbrăcat în trup muritor, e supus schimbărilor: ba simte în inimă pace şi linişte netulburată de nici o patimă, ba este învifo-rat de patimi. Schimbările acestea ne învață să ne

cunoaştem pe noi înşine, să ne smerim, ne învaţă să cerem mereu ajutorul lui Dumnezeu, care dacă ne va părăsi fie şi pentru o clipă, vom cădea şi vom săvârşi nelegiuiri fără frică.

66.

Rugăciunea și citirea cuvântului lui Dumnezeu ajută în viforele sufletești. Despre lupta cu gândurile. Despre răbdarea necazurilor mari. Necazurile vremelnice îi duc la bunătățile cele veșnice pe cei ce le primesc așa cum se cade

Fără ajutorul şi harul lui Dumnezeu nici un om nu poate ține piept în războaiele nevăzute care apar în inima lui şi pricinuiesc vifore sufleteşti. Rugăciunea şi citirea cuvântului lui Dumnezeu ajută în viforele sufleteşti, dar nici cu acest ajutor nu va ajunge degrabă omul stăpân pe sine, nu se va sui degrabă în limanul liniştii netulburate, pentru că gândurile şi simțămintele dumnezeieşti nu sunt însuşite degrabă de firea noastră căzută, credința nu devine degrabă vie, ca şi cum L-ar vedea cu ochii pe Dumnezeu. Din credința vie în Dumnezeu ia naştere deplina supunere față de Dumnezeu, iar din supunerea față de Dumnezeu ia naştere pacea gândurilor şi liniştea inimii.

Trebuie să altoiți în inima dumneavoastră credința în Dumnezeu, supunerea față de Dumne-

zeu: gustându-le, veți gusta odată cu ele mângâiere duhovnicească în necaz și liniște. Lupta cu gândurile aducătoare de necaz, oricât de complicate, de încurcate și de sofisticate ar fi gândurile acestea, trebuie să fie foarte simplă, după cum toată credința creștinească este simplă și în simplitatea sa este accesibilă oricui, iar prin puterea sa îndestulează pe oricine. Luptați-vă împotriva gândurilor și simțămintelor de întristare cu aceste cuvinte blânde: „Doamne! Fie voia Ta! Binecuvântat și Sfânt este Dumnezeu în toate lucrurile Sale!" Rostiți cuvintele acestea cu mintea, iar când sunteți singură rostiți-le cu voce joasă; rostiți-le fără grabă, cu multă luare-aminte și evlavie; repetați aceste cuvinte scurte până când se vor potoli gândurile și simțămintele de întristare. Când se vor ridica iarăși, întrebuințați împotriva lor aceeași armă. Aflați din experiență puterea acestei arme, care la prima vedere pare atât de neînsemnată. Iar din starea de luptă este cu neputință să ieșim la starea de odihnă altfel decât prin biruință. A te supune întristării este un lucru din cale-afară de primejdios: când ea va prinde putere în om, punând stăpânire pe el, poate ucide și trupul, și sufletul. Nu vă grăbiți să muriți: până și cea mai lungă viață este doar o clipă față de veșnicie. Încredințați-vă pe dumneavoastră și răstimpul pribegiei dumneavoastră pământești voii lui Dumnezeu, iar dumneavoastră folosiți-vă de acest răstimp spre a vă pre-

găti cât mai bine pentru veşnicie. Să nu vă miraţi că sunteţi slab în nevoinţa duhovnicească: pricina slăbiciunii acesteia este faptul că sunteţi începătoare. Timpul vă va îmbogăţi şi cu experienţă, şi cu putere. Privesc cu compătimire starea dumneavoastră sufletească: vă topiţi ca de foc în necazul crâncen. Răbdaţi greutatea acestei stări: după ce va trece, vă veţi simţi renăscută, vă veţi vedea îmbogăţită cu comori duhovniceşti despre a căror existenţă nu au idee oamenii a căror viaţă pământească a fost presărată doar cu plăceri. Atunci veţi cunoaşte că Bun este Domnul şi în necazurile pe care le trimite, pentru că necazurile vremelnice îi duc la bunătăţile cele veşnice pe cei care le primesc aşa cum se cade.

67.

Dumnezeu, Care îngăduie necazurile, trimite și mângâiere. Mângâierea de la Dumnezeu nimicește din rădăcină întristarea inimii

Vă doresc din inimă ca îngerul dumneavoastră păzitor să vă păzească viața pământească în pace şi bunăstare, călăuzindu-vă pe această cale la veşnicia cea fericită. Întocmai: viața noastră pământească este o cale, atâta doar că ea nu se măsoară cu distanțele, ci cu trecerea timpului. Pe o cale obişnuită întâlnim lucruri după lucruri: pe calea vieții pământeşti vin întâmplări după întâmplări, şi omul nu ştie ce întâmplări îl aşteaptă în noua zi care vine.

Dumnezeu, Care îngăduie să vină necazuri asupra omului, între necazuri îi trimite şi mângâiere. Eu sunt încredințat că această mângâiere o aduce inimii dumneavoastră de la tronul lui Dumnezeu sfântul înger ce vă păzeşte, pentru că mângâierea adevărată poate veni doar de la Dumnezeu. Distracțiile pământeşti nu fac decât să amorțească necazul, fără să-l nimicească: îndată ce ele tac, necazul, venindu-şi în fire şi întărit parcă prin odihnă, începe să lucreze cu şi

mai mare putere. Dimpotrivă, mângâierea de la Dumnezeu nimiceşte întristarea inimii din rădăcină – din gândurile întunecate ale deznădejdii. Ea îi aduce omului gânduri bune şi smerite de supunere faţă de Dumnezeu, gânduri pline de credinţă vie şi de blândă nădejde dulce. Înaintea privirilor minţii se descoperă veşnicia nemăsurată, iar viaţa pământească începe să pară o scurtă călătorie, fericirea şi nefericirea ei încep să pară neînsemnate, nimicnice, fiindcă toate asperităţile vieţii pământeşti sunt netezite, sunt nivelate prin contemplarea veşniciei.

68.
Când cuvintele cuiva aduc folos altcuiva, amândoi sunt datori să dea mulțumită Domnului. Când de pe fața omului cade masca, se dezvăluie chipul sufletului

„Mulțumită se cuvine Milostivului Dumnezeu, spunea un oarecare Sfânt Părinte, atunci când cuvintele unui om aduc folos altui om: amândoi sunt datori să dea mulțumită lui Dumnezeu." Dau mulțumită lui Dumnezeu, Care m-a ales ca unealtă spre mângâierea şi hrănirea sufletului dumneavoastră. Prin scrisoarea dumneavoastră m-ați înviorat foarte mult: nădăjduiesc să văd în dumneavoastră noi reuşite pe calea duhovnicească, ce duce la tot binele. Să nu vă speriați de întunericul, de pustia în care v-ați ridicat acum cu mintea şi cu inima: între Egipt şi pământul făgăduinței e întuneric şi pustie, dar israeliteanul credincios şi viteaz va vedea în scurtă vreme pământul făgăduinței, se va desfăta în scurtă vreme de bunătățile lui. Prin Egipt se înțelege viața lumească, plină de griji şi plăceri deşarte; prin pământul făgăduinței se înțelege viața duhovnicească, plină de mângâieri

dumnezeieşti. Întinderea care alcătuieşte trecerea de la o viaţă la alta este pustia. Israeliteanul credincios este omul care s-a hotărât să-şi închine viaţa slujirii lui Dumnezeu. Îmi pare rău de V.: puţin câte puţin, lumea îl „citeşte". Aceasta este soarta tuturor celor ce poartă mască, fiindcă nu poţi purta masca tot timpul! Uneori, masca îţi este scoasă ori cade singură, iar privirilor li se dezvăluie chipul sufletului – şi vai de el dacă este hâd şi cu frumuseţea măştii nu făcea decât să amăgească!

69.
Despre citirea pravilei pentru mireni. „Rânduiala celui ce ia aminte la sine însuși în lume." Călăuză în viața făptuitoare sunt poruncile evanghelice

Mă grăbesc să vă înfățișez o slabă încercare de pravilă, pe care am numit-o „Rânduiala celui ce ia aminte la sine în lume". Am avut insuflare să o fac cât mai comună cu putință, ca să nu vă strâmtoreze deloc. Lucrul acesta mi s-a părut cu atât mai îndemânos, cu cât v-am predanisit față către față cum trebuie citite, după obiceiul celor cu luare-aminte, rugăciunile de dimineață, de seară şi Acatistul Preadulcelui Iisus – adică fără grabă, foarte fără grabă, chiar tărăgănat, fără a năzui să citiți dintr-o dată tot acatistul sau toate rugăciunile de seară ori de dimineață, ci îngrijindu-vă ca partea de pravilă pe care o citiți să fie citită cu luare-aminte, ca în auzul Domnului Dumnezeu, nu în vânt. Călăuză în viața făptuitoare sunt poruncile evanghelice. Călăuziți-vă după ele în casa dumneavoastră aşa cum se călăuzea după ele Sfântul David în palatul său. Acest împărat Îi vorbea în rugăciune

Domnului despre poruncile Lui: *Lumină cărărilor mele este Legea Ta; spre toate poruncile Tale m-am îndreptat, toată calea nedreaptă am urât. Depărtează de la mine calea nedreptății și cu legea Ta mă miluiește! Am iubit poruncile Tale mai mult decât aurul și topazul. Viază-mă întru poruncile Tale* (Ps. 118, 105, 128, 29, 127). Cei mai mari dintre Sfinții Părinți poruncesc ca pravila creștinului să fie cât mai simplă, cât mai puțin complicată. Marele Varsanufie spune că ușa Împărăției cerurilor e strâmtă și că nu trebuie dată o pravilă largă pentru a intra pe ea; pravila largă poate chiar să împiedice intrarea, pentru că alergând după mărunțișuri putem scăpa din vedere lucrurile însemnate.

70.
Mângâiere în necazuri.
Dumnezeu educă prin necazuri. Cei străini de necazuri sunt uitați de Dumnezeu.
Despre bunătatea cea după fire și cea după Evanghelie

Ca răspuns la scrisoarea dumneavoastră vă voi spune cuvântul lui Dumnezeu, care trebuie să vă întărească şi să vă mângâie în necazurile ce v-au lovit. *Eu pe câți îi iubesc,* spune Domnul, *îi mustru şi îi pedepsesc* (Apoc. 3, 19). Toți cei ce s-au apropiat de Domnul şi au devenit ai Lui au ajuns la asta prin multe necazuri, precum dă mărturie Sfânta Scriptură. Apostolul Pavel propovăduia ca pe o dogmă faptul că *prin multe necazuri se cuvine nouă să intrăm în Împărăția lui Dumnezeu* (Fapte 14, 22). Dimpotrivă, cei străini de necazuri sunt uitați de Dumnezeu. Aşadar, nu vă descurajați în necazurile dumneavoastră, ci mulțumiți pentru ele lui Dumnezeu ca pentru o mare binefacere şi bizuiți-vă pe sfânta Lui voie şi pe sfânta Lui Purtare de grijă. Şi citiți Evanghelia, ca să învățați din ea că cel ce nu-şi poartă crucea nu poate fi ucenic al lui Hristos! Ce s-ar

fi întâmplat cu dumneavoastră dacă Dumnezeu nu v-ar fi dat prin necazuri învăţătură? Aţi fi jertfit deşertăciunii tot timpul şi toate capacităţile dumneavoastră, şi aţi fi intrat în veşnicie nevrednică de vreo răsplată, ci, dimpotrivă, vrednică de pedeapsă deplină pentru nesocotirea lui Hristos, Mântuitorul lumii, Fiul lui Dumnezeu, Care S-a adus pe Sine ca jertfă pentru dumneavoastră ca şi dumneavoastră să vă aduceţi Lui ca jertfă duhovnicească, pentru propriul dumneavoastră bine. Nu este de ajuns să fim buni după fire: trebuie să fim buni după Evanghelie. Binele firesc contrazice adeseori binele evanghelic, deoarece firea noastră nu se află în curăţia sa cea dintru început, ci în starea de cădere, în care binele este amestecat în noi cu răul. Ca atare, binele acesta, dacă nu este îndreptat şi curăţit prin Evanghelie, nu este bun de nimic în sine şi este nevrednic de Dumnezeu! Hristos să fie cu dumneavoastră! El să vă întărească atât sufletul, cât şi trupul! El să vă rânduiască spre bine toate legăturile, atât vremelnice, cât şi veşnice!

Cuprins